

Koldo de Marcos, Jose Mari Etxaniz, 21 urte preso

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

AZAROKO
larrun

Esku Pilota Profesionala

ETORKIZUNA IRABAZI BEHARREAN

Pablo Zubiarrain, "Ernani txikia"
"Txirritari hamalau urterekin bota nion lehenengoz bertsoa"

DATORRE
ASTEAN

DURANGOKO AZOKA 2001

Jakin behar duzun guztia

• Datu orokorrak • Nobedadeak • Liburuak • Diskoak •
Eta gainera...

Euskal idazleak

Euskal idazleak eztabaida intelektual eske

Abenduaren 2ko ARGIArekin bat

Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: antza S.A.L.

TIZIAR d. de DURANA

■ CAF-en eta Irizarren autobusak mundu osoan 14

ALBERTO ELOSEGI

■ Janari lasterra: Urdaila ere presaka 20

MIKEL MARTINEZ

■ Anje Duhalde:
"Brassens errebelde bat zen" 35

■ Vicente Ameztoi:
Errealitatearen mamia surrealismoz jantzita 40

ORRIZ ORRI

Oihartzunak 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarrizketa: Jose Mari Etxaniz eta Koldo de Marcos. *Xabier Letona* 9

EKONOMIA

CAF-en trenak eta Irizarren autobusak mundu osoan. *Daniel Udalaiz* 14

EUSKARA

Merkatalgune eta karriketan bizi ala hil. *Mikel Asurmendi* 18

GIZARTEA

Urdaila ere presaka *Iraida Martin* 20

60ko hamarkadako hitzak eta pertsonak. *Nagore Irazustabarrena* 24

Elkarrizketa: Pablo Zubiarrain. *Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre* 26

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 32

Elkarrizketa: Anje Duhalde. *Jon Gurrutxaga* 35

Zinezaletuei gorazarre Kubricken garaian. *Iñigo Bidetxea* 38

Vicente Ameztoi: Errealitatearen mamia surrealismoz jantzita. *Nagore Irazustabarrena* 40

Orain dela 30 urte *Pilar Iparragirre* 43

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 46

Agenda 49

Bizia 50

Ihesi 51

Denborapasak 55

IRITZIAK

Kultura: *Pedro Barea* 34

Azkena: *Joxe Mari Iturralde* 58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Erakusketa

**“Azkue, erraldoi bakarti
eta berezia”**

**Azaroaren 9tik 25era,
Barandiaran Aretoan.**

Ordutegia: Barikuetan, arratsaldeko 6etatik getara.
Zapatuetan, goizeko 12etatik ordu zetara
eta arratsaldeko 6etatik getara.
Domeketan, goizeko 12etatik ordu zetara
eta arratsaldeko 6etatik getara.

Azaroaren 24an, zapatuan:

Gaueko 10:30etan: OSKORRI taldearen
ekitaldia Santi Brouard kiroldogan,
eta bertan aurkeztuko da “VIZCAYA-tik...
...BIZKAIA-ra” disko barria.

Resurreccion Maria **Azkue** ren heriotzearen 50. urteurrena

Lekeition, 2001eko
zemendiaren 9tik 25era

antolatzaileak:

LEKEITIOKO UDALA

OHARRA: Hitzaldietako laburpenak
kontsultatuteko:
(Euskonews&Media aldizkaria)

babesleak:

laguntzaileak:

bbk²

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

EUSKALTZAINDIA

**Bizkaiko Foru
Aldundia**

 ARGIA

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta
 ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
 Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
 Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
 Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun
 Jauregi, Xabier Letona.
 Maketazioa: Berdaitz Goia.
 Administrazioa: Marijo Aierza.
 Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
 Hedapena: Ixabel Bereziartua.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK
 GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).
 IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.
 NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3.eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.
 POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
 WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
 LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.
 BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
 INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria . . .17.300 pta./104 euro
 Ipar Euskal Herrian828 lib./126 euro
 Espainia17.300 pta./104 euro
 Beste atzerriak22.145 pta./133 euro
 Airez34.600 pta./208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

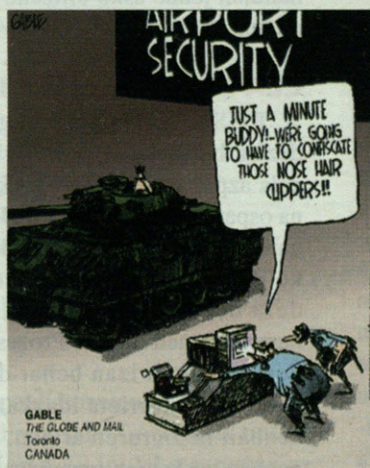
■ Chappatte, Suitzako "Le Temps" egunkarian

-Kartelean: Kabul.

-Bunbuiloan: Aske!

■ Gable, Kanadako "The Globe and Mail" egunkarian

-Kartelean: Aireportuko Segurtasuna.

-Bunbuiloan: Itxaron minutu bat lagun! Sudurreko ile horiek konfiskatuko dizkizugu.

Hiruko Txikian

KABUL

Ez da Oiartzungo Ergoien. Berrogeita hamarreko hamar-kadan Ergoien go barberuenera biltzen zen gure aitona zena ostegunero bizarra egitera, bertan Uztapide zena lagun zuela. Ahal zutenean egun pasa egiten zuten elkarrekin, gure aitona ni -arteana mutil koskorra-zaintzeko plantak egiten zituelarik. Geroztik, Gabriel Arestik bere koplata berritu zidan bizarrarena, euskara salbatzarekin lotuz. Xabier Amurizak ere "Gogor" diskoan kantatzen zituen, moztu edo kendu aditaz kantatu hain zuzen. Eta hara non telebistaz ikasi dut Kabuldarrek beren aska-

tasunaren adierazletzat-edo, bizarra darabiltela, bizargabetzea alegia. Orain Ergoien ez dago barberurik eta oiartzuarrek beren etxeetan egiten dute bizarra Xabier Amurizak ez bezala, hau temati oraindik bizardun baita. Bere sorterritik hurbil, Durangon, aurki "Egun da Santi Mamiña"ren koplak entzungo dira bizardunen alde-tik eta Kabulen ez bezala bizarrak luze utzi beharko ditugu euskaldunok navarristen erasoari aurre egiteko, nor zer garen eta nor eta zer izan ziren ahortzi ez dezaten. Ergoien go barberua berpiztu ezean ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

MULTINAZIONALAK ETA MME

Aurreko astean amaitu zen Munduko Merkataritza Erakundeak egindako bilkura. Argi geratu da nork agintzen duen ustez demokratikoa den munduko erakunde horretan; izan ere, bere erabakiak aho batez onartzen dira, nahiz eta, herrialde txi-roak herrialde aberatsekin dituzten zor handiak pairatuko ez balituzte, ez lituzketen orain sinatzera behartuta dauden akordioak sinatuko. Multinazionalak (munduko komertzioaren herenaren jabe) dira lobbyak sortzen dituztenak eta herrialde aberatsak presionatzen dituztenak beren dokumentuak idazteko, eta azken hauek dira MMEko negoziazioen oinarritzat erabiltzen direnak. Horrela uler daiteke 55 billoi pezetako negozioaz gozatzen duten multinazional farmazeutikoak medikamentuen patenteen jabetza intelektualari uko egiteari ezetza eman izana. Azkenean lortu da larrialdi egoeratan (hies, tuberkulosi, paludismo epidemiak) herrialde txi-roei botiken fabrikazioa baimentzea patentearen jabearen baimenik gabe. Herrialde txi-roek, hala ere, herrialde aberatsentzako onuragarria den mundu merkataritzaren liberalizazio handiago bat onartu behar izan dute ●

◆ DANIEL UDALAITZ

AUTODETERMINAZIOA
BATASUNAREN ARDATZ

IRAGAN larunbatean milaka pertsonak autodeterminazio eskubidea aldarrikatu zuten Bilbon Batasunaren deiari erantzunez. Burujabetzaren mezuan horrenbeste oinarritu gabe, Batasunak autodeterminazio eskubidea bere mezu politikoaren ardatz egin du apurka azken hilabeteetan, eta larunbateko manifestazioa izan da orain arteko horren irudi garrantzitsua. Batasunak beste erabateko arazo asko izan ditzake, baina egindako lehen kale agerraldi handian jende asko biltzeko gaitasuna baduela erakutsi du.

ELA ETA BURUJABETZA

EUSKAL Herriak dagokion lekua har dezan, burujabetza prozesu bat bultzatu behar dela azpimarratu zuen ELAk bere 90. urteurrena ospatzeko Bilboko Euskalduna jauregian iragan larunbatean egindako ekitaldian. Gernikako Estatutua hilda dagoela eta gainditu behar dela berretsi zuen ELAk, 97an Gernikan barreiatu zuen bezala. Prozesu horrek zibila eta demokratikoa izan behar duela azpimarratu zuen Jose Elorrieta idazkari nagusiak. Beste zenbait helbururen artean, neoliberalismoak egungo euskal lan munduan sortzen dituen baldintza eskasei aurre egitea azpimarratu zuen

GATAZKA BIDERATZEKO
EKIMENAK EUSKAL DIASPORAN

ASPALDIKOAK dira Euskal Herrian bizi den gatazka bideratzeko EEBBetako euskal diasporan egiten ari diren ahaleginak. Oraingotan, Boiseko -Idahoko hiriburua- Ordezkarien Ganbaran, Euskal Herrian autodeterminazio erreferenduma egitearen aldeko proposamena aurkeztuko du Dave Bieter ordezkari demokratikoa. Baiezkoa ateraz gero, Estatu hartako Senatuak onartu beharko luke eta hala balitz, Idahoko ordezkariak Washingtoneko Kongresuan eta

Senatuan defenditu beharko lukete. Hilaren hasieran Javier Ruperez Espainiako enbaxadorea Boisen izan zen bertako euskal jatorriko zenbait agintarirekin eta eztabaida sutua izan ei zuen haiekin. Hilaren 16ko 'Deia'k eta 18ko 'Egunkaria'k, zabal jorratzen dituzte aipatutako berri hauek.

AURREKONTUEN DANTZAN

BIZKAIKO Diputazioaren aurrekontuak aurrera aterako ei dira EAJ, EA eta PSE-EEren akordioari ezker. Gipuzkoan ere, Roman Sudupe diputatu nagusiak gauza bera lortzeko negoziazioak ireki ditu sozialistekin. Jaurlaritzako aurrekontuei dagokionez, ordeza, PSE-EEK ez dituela onartuko jakinarazi du Nicolas Redondo Terrerosek. Nafarroan, aldez, PSNk ezetza

B A H E A

- Roman Sudupe, Gipuzkoako diputatu nagusiak 'Egunkaria'n: "Iloba atxilotua izan da, baina iloba ezik kasu horretan hurbilagoko pertsona bat izango banu ere, baldin eta ETA-kidea balitz, dagoen tokian hobeto kanpoan ekintzak egiten baino. Nire semea inplikatur egongo balitz ere bai".
- Jaime Mayor Orejak, Jaurlaritzak Europan zuzeneko ordezkari izateari buruz: "Europaren baitan lortu nahi duena ezin da Kontzertuan negoziatzen denaren menpe

eman dio UPNk eta CDNk adostutako aurre-kontu akordioari eta, beraz, agian iazkoak prorogatu beharko dira.

EUSKAL DEPARTAMENDURIK EZ

JEAN Pierre Chevenement barne ministro ohiak 2000ko martxoan errezibitu zuen Iparaldeko auzapezen ordezkari bat. Auzapezek egindako eskariaren erantzuna eman zuen iragan astean Frantziako administrazioak. Michel Devret suprefetaren bitartez, Frantziako Gobernuak hurbileko administrazioa sendotze aldera, estatuaren ordezkari bat, euskara eta laborantza atalak azkartuko zituela aditzera eman zuen. Pirinio Atlantikoetako Andre Viau prefetak neurri hauen munta zehaztu zuen hurrengo egunean. Aipatu neurri administrazio hauek,

KONTZERTUA BERE AZKEN TXANPAN

Madrilgo Legebiltzarrak, Gasteizkoak, eta EAEko hiru batzar nagusiek onartu ondoren, abenduaren 31rako Kontzertu berria Espainiako buletinean argitaratua egongo da, baldin eta akordiorik badago. Eta egongo da. Ez dirudi Europako aferak egungo EAEko erakundeentzat horren garrantzitsua den tresna indarrean jartzea eragotziko duenik. PPK bere posizioa oso ondo finkatua du. Eta gehiago osoa. Zerbaitetan amore ematekotan, oso interpretatiboa izan daitekeen zerbaitetan izango da. Ezkutuko negoziazioen oihartzunei helduz, halaber, kontzertu berriak aldaketa teknikoak izango ditu, baina ez aldaketa politiko handirik.

administrazioa aspaldi honetan lantzen ari dela zehaztu zuen, eta Frantziako Gobernuak Euskal departamendua sortzeko inolako asmorik ez duela argi eta garbi utzi ere bai.

■ Departamenduaren aldeko agerraldia.

jarri, Espainiako Gobernuak ezin du Jaurilaritzak egiten dion txantaia hori onartu".

• Jose Miguel Leunda, ELAko lehendakari ohiak 'Gara'n: "Tamalgarria da ELA eta LABen artean batasun akordiorik egon ez izana, baina etorkizun laburrean akordioa egongo den esperantza ez da galdu behar. Abertzaleen artean akordioa beharrezkoa baita. Ez dut esperantzarik galtzen. Akordioa beharrezkoa da".

• Manu Montero EHUKo errektorea 'Elkarri' aldizkarian (Bake Konferentziari buruz): "Ez dut ondo ulertzen biolentoak ezkarriketa politikoaren baitan onartzearena".

■ M. G. de Parga.

IZPIAK

Manuel Gimenez de Parga izango da Espainiako Auzitegi Konstituzionaleko lehendakari berria, eta bere lehenengo adierazpen publikoak errefusapen maila handia eragin dute euskal klase politikoan, nagusiki alderdi abertzaleen artean, baina baita beste sektore batzuetan ere. Gimenez da Pargak epai ditzakeen auzi arantzatsuetan orekarik ezin dela egon oso zabaldua dago jada.

Agurtzane Ezkerra presoaren baldintzapeko askatasuna eskatu dute bere abokatuak. Ezkerrak tumorazio txar bat du ezkerreko bularean, ebakuntzak izan ditu eta kimioterapia tratamendupean dago Martuteneko espetxean.

Frantxua Maitiaren hitzetan, Euskal Departamendua izan dadin arrazoiak indartsu mantentzen da oraindik. Berak suprefeta bat begi onez ikusiko luke Baionan, Ipar Euskal Herriak botere gehiago ukan dezan eta erabakiak hemen berean hartuak izan daitezkeen.

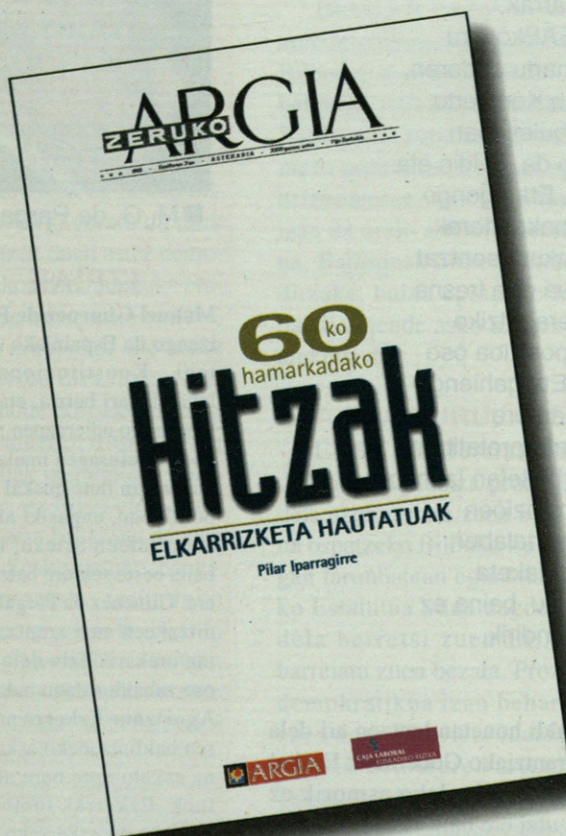

■ Frantxua Maitia.

Bidalketa gasturik gabe

Gure Azokan
1.500 pta.

Kalean
1.800 pta.

Frankismoaren iluntasunetik argira,
Zeruko Argiara, ateratako **HITZAK**.

Aldaketa aroa iragartzen zuten **HITZAK**.

Orduan gazte hasi berri eta gaur egun kontsakratuak diren **HITZAK**.

Isiltasuna hautsi zuten itxaropen **HITZAK.**

60ko hamarkada islatzen duten **HITZAK**.

Irakur ITZAN!
Irakur ITZAK!

EGILEA: Pilar Iparragirre
ORRIAK: 192
EDUKIA: 1963-1969 epeko
35 elkarriketa

ESKAERA ORRIA

ARGIA: 142 Posta Kutxa • 20.160 LASARTE-ORIA • Tel.: 943371545 • Faxa: 943361048
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

IZEN-DEITURAK: _____

HELBIDEA: _____

POSTA KODEA: _____ HERRIA: _____ HERRIALDEA: _____

TEL.: _____ E-POSTA: _____

IZENBURUA

PREZIOA

ALEAK

GUZTIRA

HITZAK

1.500

☐ **TRANSFERENTZIA:** Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ **KONTUA:** TITULARRAREN IZEN-DEITURAK _____ N.A./N.I.E. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D Kontu zenbakia

Jose Mari Etxanizek eta Koldo de Marcos preso ohiek 21 bana urte pasatu dute Espainiako kartzeletan, beren bizitzaren erdia. Espetxealdiaz, kalera atera ondorengo kontraste eta giroaz eta egungo egoera politikoaz jardun dugu beraiekin Bergaran.

“EUSKAL HERRIARI JADANIK EZIN ZAIO AUTODETERMINAZIOA UKATU”

ALBERTO ELOSEGI

■ Jose Mari Etxaniz, ezkerretara, eta Koldo de Marcos preso ohiak, Bergarako kaleetan.

Jose Mari Etxaniz 44 urteko bergarrak 21 urte eta lau hilabete pasatu ditu Espainiako espetxeetan. 1980ko otsailaren 19an espetxeratu zuten eta 2001eko ekainaren 17an atera zen Salamancako Topas espetxetik. Carabanchel, Soria, Puerto I, Alcalá-Meco, Herrera, Córdoba, Sevilla, Puerto II eta Topasen egon da, azken espetxe honetan 10 urte eta erdiz. Koldo de Marcos Donostiako Alzako da, 43 urte ditu eta 20 urte eta 9 hilabete egin ditu espetxean. 1981eko urtarrilaren 12an atxilotu zuten eta askatu 2001eko urriaren 12an.

Carabanchel, Soria, Puerto I, Herrera, Alcalá-Meco, Sevilla II eta Murtziako espetxeetan egon izan da, azken honetan 10 urtez. Batek bost hilabete daramatza kalean eta besteak sei aste.

■ **Orokorrean esanda, bi fase behintzat bereizi daitezke zuen espetxealdian: sakabanaketarena eta aurrekoa.**

KOLDO DE MARCOS. Lehen momentuan kolektiboa sakabanatu zuten eta horrek egoera berri bat sortzen zuen guran. Ez da berdina lagunekin elkarrekin egon ala ez, eta gainera espetxe berean egon eta sakabanatuak egotea.

JOSE MARI ETXANIZ. Lan zientifikoa egin zuten gurekin. Adibidez, ni norbaiten oso laguna banintzen, beraiek hori apurtzera jotzen zuten. Beraz, batzutan norbaitekin intimitatea bazenuen harengana hurbildu ere ez, ez zitezen konturatu eta banatu.

K. M. Gero, jakina, hor zegoen familia eta kanpoko lagunentzako suposatzen zuena, denak batera joan autobusean ala bakoitza bere aldetik... Horrez gain, sakabanaketa garai hartako giro politikoan kokatu behar da: Aljerreko negoziazioen porrotaren ondoren etorri zen indarrez,

ALBERTO ELOSEGI

■ Koldo de Marcos: "EAJk hasieratik bultzatu zuen sakabanaketa eta gaur egun ere ez du berarekin amaitzeko inongo asmorik".

EAJ Aljerreko prozesutik kanpo geratu zen eta beraiek ere PSOEekin batera gogor bultzatu zuten sakabanaketa. Hortik aurrera eratu ziren lehenbizi Madrileko mahaia eta geroxeago Ajuria Enekoa. EAJk sakabanaketarekin amaitu nahi duela saltzen du behin eta berriz, baina argi eta garbi esan behar da hasieratik bultzatu zuela sakabanaketa eta gaur egun ere ez duela berarekin amaitzeko inongo asmorik. Senideei urtean zazpi milioi pezeta (280.000 libera) ematen dizkietela atera da, esan gabe horietatik sei gero kale agerpenetan jarritako isunekin kentzen zaizkiela.

J.M.E. Garai hartan asko inplikatu ziren. Preso damutu batzuk ere beraien kabinetetan sartu eta lan zikina egin zuten, guri buruzko informazioa emanez. Azken finean, sakabanaketarekin, presoarekiko inpunitate maila eta segurtasun eza asko handitzen dute.

K.M. Lehen kolektiboa apurtzearen helburua zuen, baina gaur egun ez, bada-kite horretan galdu dutela eta orduan sakabanaketa txantajea eta zigorra dela. Espetxe batean 200 lagunek indar handia dute edozein bortxakeriaren aurrean. Herreran 11 hilabeteko borroka eraman genuen aurrera eta ez gintuzten menperatu.

□ "Ezin da bizikleta bultzatzen ari zaren irudia saldu, egiazki eusten ari zarenean; batzuek posibilismo faltsura jolasten dute eta ilusio faltsuak sortu"
J.M. ETXANIZ

■ Zer egin zenuten?

K.M. Herreran, 80ko hamarkadan, gure nortasunarekin amaitzea bilatzen zuten. Hamar hilabeteko txapeoa (ziegan itxialdia) egin genuen erregimen hari buelta emateko. Bere garaian barnera begira bai, baina kanpora begira izan zen arrakasta ez genuen behar bezala baloratu. Halaber, peemeen (ETA p-m) damuketa prozesua ematen ari zen eta orain Jaurlaritzan dagoen Joseba Azkarraga eta beste batzuk hori bultzatzen. Bitartean, gu txapatuta, zigortuta, jipoituta, militarizatuak, Guardia Zibila barruan...

J.M.E. Ni sei bat hilabete egon nintzen bisitara atera gabe eta kartzelako lagunak ikusi gabe. Oso baldintza gogorak ziren. Dutxa, adibidez, biluzten zinen lekutik hiru metrora zegoen, baina tartean beste ate bat pasatu behar zen, eta han berriro toalla kendu behar, beraiek ondo zekitenean biluzik zinela; agian, gainera, bost-sei txakur biltzen ziren eta flexioak egin behar zenituen, eta egin ezean ez zinen ateratzen ez bisitara ez inora. Batzuetan, kanpotik indarrak jaso arren, zeureak behar dituzu eta guztiok ez gara berdinak psikologikoki; batzuk apurtu egiten dira, eta haiek pertsonak apurtzera jotzen zuten. Espetxean, norberak akatsen bat edo ahuldaderen bat edukiz gero, hori baliatzen dute min egiteko eta, beraz, ezkututzen saiatu behar duzu, eta hori egin dezakezu hilabeteen, baina 10 urteetan egin behar baduzu?

K.M. Barruan egiten diren borrokak politikoak dira, bai, baina batzuetan arrazoi oso oinarritzkoengatik egiten dira, gure duintasuna dago jokoan, mila gauza dira eta ezer egin ezean, espetxetik atera ondoren txotxongiloak ginatete.

J.M.E. Gu Puerto Iln gela txiki batzutan egon ginen, argi aldetik oso eskasak aurrean pareta bat zegoelako. Goizean goizetik zaindaria zetorreanean jaiki eta

argia pizten ez bazenuen, egun osoa argirik gabe uzten zintuzten. Urtebete ezin irakurritz egon ginen; tranparen batzuk ere asmatzen dituzu -kandelaren bat...- baina legalki ezin duzu irakurri. Mitxel Sarasqueta ate batzuk harantzako zegoen eta sei hilabete elkar ikusi gabe egon ginen, nahiz eta leihotik egun osoan hitz egiten genuen. Aurrez aurreko harreman normalak ahaztu egiten zaizkizu, pertsonari begiratzea... Egoera horietatik edo indartuta edo apurtuta ateratzen zara.

■ **Pertsonalki zeintzuk izan dituzue urte horietatik guztietatik garairik gogorrenak?**

K.M. Gogorrena lagunak barruan uztea da. Borroka aldetik, Herrerakoa. Hor gure indarrarekin jabetu ginen. Sakabanaketaren garaian unerik gogorrena Sevilla Ilkoa: isolamenduan, lagunik ikusi gabe, kartzeleroen inpuniatea eta bortxakeria etengabe...

J.M.E. Niretzat Kurruli hil zen unea izugarria izan zen. Nik garai hartan ez nuen bizi kalera ateratzearena-eta, baina berak bai, eta gauero egoten ginen hitz egiten. Gau hartan ez, orde, eta goizean etorri zen kartzeleroa eta, "Etxaniz eman-go al diozu masaje bat honi?" (ni orduan masajeak eta ematen ibili nintzen). Joan nintzenean hilda zegoen. Hasi ginen masaje kardiakoak ematen, baina ez zen ezer egiterik. Hotz-hotz zegoen, hilda. Kolpea ikaragarria izan zen.

K.M. Une onak ere asko daude, lagunekin egotean, neska-lagunarekin, familiarekin... Eta batzuetan gure jai txikiak eta handiak ere antolatu izan ditugu.

(Nola, galdetzen diet, eta biak barrez hasten dira, hori 'secreto de sumario'

delata eta 'sagardotegi' klandestinoen kontuak eta halakoak ezin direla esan).

J.M.E. Ama hil zitzaidanean ere hiru egun beranduago esan zidaten Puerto Iln, 1993an. Orduan bertan planto egin nuen eta etxekoekin hitz egin artean ni handik ez nintzela mugituko esan nien. Jipoitu ninduten hamar-hamabi txakurren artean eta zigor zeldetara. Ez zidaten telefonoz deitzen uzten, haien esanetan aste horretan tokatzen zitzaidan deia egina nuelako, araudiak argi esaten duenean halako kasuetan etxera dei dezakezula.

K.M. Niri ere aita barruan hil zitza-

lasai-lasai nengoela Murtziako preso batekin oroitzen nintzen, halakoez behin baino gehiagotan hitz egiten genuelako...

■ **21 urte espetxean eta bat-batean atea zabaltu eta kalean zaudete, espetxeko harresien ondoan oraindik.**

K.M. Niri bat-batean iritsi zitzaidan berria: "Hi, aske uzteko agindua emana dagoela". Barruan eta kanpoan aurreritzi asko daude kalera ateratzeari buruz, badi-rudi orgasmo mistiko bat izan behar duela, eta ez da. Espetxetik atera eta taxian nindoala, iruditu zitzaidan betidanik nembile-la autoan. Errepidean neska-lagunarekin eta familiarekin elkartzea izugarri hunkigarria izan zen. Gero herrira iristea, ama, arreba, iloba... izugarria.

J.M.E. Nik bezperatik jakin nuen libre geratuko

nintzela. Espetxetik atera baino bigundu bat lehenago lasai nengoen, espetxetik atera eta han neukan zain jendea eta orduan bai, zeharo hunkitua eta beste mundu batean. (Espetxe atariko ongi-etorriko argazkiak erakusten dizkigu eta oraindik ere malkoren batek ihes egiten dio uneaz gororatuta). Bai, argazki hau ikustean oraindik hunkitu egiten naiz. Herriratu nintzenean hasieran esaten zuten lama bat ematen nuela (barreak). Mitxel Sarasketak ere zera esaten zidan, "hi, ni bezala, lasaiegi hago". Herrian ez dut lasai izateko astirik izan, zenbait arazo direla eta hankak lurrean berehala jarri behar izan ditut-eta. Orain denbora piska bat hartu nahi dut lurreratzea jarraitzeko. Gaur egun ere emozioak-eta azal gainean dauzkat sarritan. Dena den, hainbeste urte preso egon izanak desberdin egiten gaitu... Ni konturatzen naiz herrian

□ "Ama hil zitzaidanean ere, hiru egun beranduago esan zidaten Puerto Iln, 1993an" J. M. ETXANIZ

dan, Herreran negoela. Etxera eraman ninduten, baina ia ez zidaten utzi etxekoekin egoten.

■ **Jose Mari, ia bost hilabete egin dituzu kalean, eta zuk Koldo ia hilabete. Zer gelditzen zaizue espetxe garaiaz?**

J.M.E. Askotan gogoratzen zara espetxearekin, baina aldi berean iruditzen zaizu ez zarela asko gogoratzen. Duela gutxi Urederrara joan nintzen eta han etzanda nengoela, izugarri gustura, segundu batean espetxealdi osoa burutik pasatu izan balitzait bezala gertatu zitzaidan. Ez dakit nola esan, azaldu ezina da.

K.M. Ni lagunekin izugarri gogoratzen naiz, baina kartzelaz ez; kanpora atera nintzenean zeharo deskonektatu nuen. Hala ere, batzuetan etortzen dira burura hango egoerak, duela gutxi sagardotegi batean, adibidez. Edo behin joan nintzen piznara eta gero saunara eta han

www.kaixo.com

'zoro' guztiak nigana datozela (*barre artean dio hau*) eta nik kasu egiten diet eta besteek baztertu.

K.M. Izan ere (*honek ere barre artean*) ohitura badugu, munduko zoro guztiekin topatu gara eta! Sakabanaketa-ekin jende berezi askorekin egin dugu topo eta jende askoren kontuak entzun ditugu; agian horrek jendea entzuteko ahalmena ere garatzen du.

■ **Koldo, lehen kaleratzearen mitoa aipatu duzu, baina 21 urte ondoren kalearen kontrastea izugarri handia izan behar da...**

K.M. Zentzu fisikoan horrenbeste ez, espetxealdian, argazkien bidez, egunkariak, bisitak, eta pixkanaka zure munduaren inguruan gertatzen diren eboluzioei arreta jartzen diezulako, eta pixkanaka bazoaz dena prozesatzen. Gasolinaren usaina, hori bai, hori alde guztietan hartzen dut, sekulako kiratsa; mendikoa, aldiz, garbi-garbia.

J.M.E. Gauza batzuek harritzen zaituzte, nahiz eta badakizun hor daudela, tarjetarekin ordaintzeak eta halakoak. Baina horietara berehala egiten zara. Hasieran, hala ere, badira zalantza batzuk, autobusean sartu eta "hau nola ordaindu beharko da, txartelarekin, diruarekin...". Gizartearen abiadura ere izugarria da, hori bai, behin hartuta ingurukoak atzean uzten nituen. Lehenbiziko hogeitasei egunetan-edo hiru ordu egiten nuen lo, eta soberan.

K.M. Niri laugarren egunean Bilboko Metroan ibiltzea egokitu zitzaidan eta bakarrik gainera. Hasieran banituen zalantza batzuk, baina gero primeran. Dena den, aldatasunak ere ikusten dira, bizi-mailak gora egin du nabarmen, indibidualismoaren joera, kontsumismoa errotu egin da, lehen kale giro handiagoa zegoen...

J.M.E. Hasieran, edozein lagunen etxera joan eta bizimailarekin harrituta geratzen nintzen.

■ **Barruan zaudela burua askotan joaten al da kanpora?**

K.M. Barruan zaudenean burua barruan izatea komeni da, bestela espetxeko bizitza eramangaitza bihurtzen da.

J.M.E. Nik bezperaz jakin izan nuen aterako nintzela, ordura arte burua barruan. Bai, astebete lehenago liburu

■ De Marcosek sei aste darama kalean, Etxanizek bost hilabete.

batzuk atera nituen osta-osta, baina beste-lagunak atera ere ez.

■ **Eta aurrerago lana egin behar. Nola bizi duzue gai hori?**

J.M.E. Bakoitzak bere modura. Niri, ingurukoengatik, lan batean hastea egokitu zait, baina agian negatiboki ez nintzen oraindik hasiko. Hara, norberaren buruan sartzen denean zerbait egin behar dela... hemen bizimodua abiadura handian doa. Horrez gain, konturatzen zara gauza askotan atzera gelditu zarela: nire kasuan gidatzeko karneta, teknologia berriak... Oso gizarte lehiakorrena ateratzen zara, egokitu egin behar duzu eta egotea bera ere ikastea da. Batzuek lurreratzeko den-

K.M. Nire inguruan, izatekotan onerako. Baina gure ildo politikotik aparteko jendeak ere begirune handiz hartu nau, eta batzuetan maitasunez ere bai. Badakit gizartearen sektore zabala bat gure aurka aurrez aurre dagoela, baina nik orain arte ez dut ezer somatu.

J.M.E. Ni berdintsu, gainera jende asko ez duzu identifikatzen zein sektorekoa den. PSOEkoak ere etorri izan zaizkit, "begira, ez dut berdin pentsatzen, baina pozten naiz" eta halakoei. Herri txikiengan markatuta zaude, etxekoek ia beti dakite nondik nora ibili naizen.

■ **Egoera politiko bat zegoen zuek espetxean sartu zintuztetenean eta gaur egun beste bat dago. Nola topatu duzue egoera politikoa?**

K.M. 21 urte ez dira alferrik pasatzen, argi dago, baina gatazkak berean dirau: gaur epaile bat hil dute, tor-

tura, sakabanaketa... Borroka honek, dena den, aurrerapauso handiak eman ditu eta irtenbidea bere koordinatuetan kokatua dago: Euskal Herriari jadanik ezin zaio autodeterminazio eskubidea ukatu.

J.M.E. Hala da, bai. Batzuetan atzera goazela dirudi, baina erre behar diren faseak dira, etsaiak ez duelako zirrikiturik utzi nahi eta denetik saiatzen ari delako.

■ **Zergatik diozu atzera joatearen irudipenarena?**

J.M.E. Garai batean "Estatutuarekin Nafarroa Euskadi", Estatutuarekin hau eta bestea esaten zen, baina ikusi da AABko

□ "Bizimailak gora egin du nabarmen, indibidualismoaren joera, kontsumismoa errotu egin da..." K. DE MARCOS

bora behar dute eta beste batzuei lanak oreka ematen die.

K.M. Ni oraindik ez naiz halakoetan pentsatzen hasi. Barruan prestatzen zara pixka bat, baina barruan egiten duzuna ez duzu egiten kanpoan gero horretan arituko zarelako, norbere burua jantziz denbora pasatzeko baizik. Lana, dena den, pentsatzen dut hasieran behintzat familia eta lagunen bidez topatuko dela, gu ezin gara sartu orain bat-batean oposizio batean.

■ **ETako preso izan zarete. Kanpoan, onerako ala txarrerako, nozitu izan al duzue hori?**

azken atxiloketekin-eta, oraindik ere iritzi kontuengatik jendea erortzen ari dela. Horrez gain, presioa handia da halakoak errepika daitezen. Horregatik diot, batzuetan badirudi ez goazela aurrera, baina azkenean erre beharreko faseak dira. Gu indartsu ez garen neurrian ez digute utziko pausoak aurreratzen.

K.M. Azpimarratu behar da aterabi-deak ere badi-rela, eta hori izan zen Lizarra-Garaziko garaia. Erakundea ere beti egon da prest irtenbide bat eskaintzeko.

■ **Lizarra-Garazi aipatu duzu. Nola bizi izan zenuten su-eten garai hura?**

K.M. Itxaropenarekin, baina esperean onera joatea oso erraza da, horregatik egon behar duzu prestatuta txarrenarako ere bai. Gerora argi ikusi genuen ez zegoela borondaterik, hasieratik gobernu espainiarrean eta gero EAJn. Hala ere, garai hark gatazka beste maila batean jartzeko balio zuela uste dut.

J.M.E. Nik berdintsu ikusten dut. ETA geratuz gero, beste aukera batzuk bazirela esan da leku zenbaitzutatik, baina aukera egon denean, beste aukera horien alde zenbat indar egin den ere ikusi da. Aukera bat zegoen eta momentuz galdu egin da.

K.M. Ez digute ezer oparituko eta aurrera begira ere zerbait lortzeko borroka egin beharko dugu. Bortxakeriaren inguruan hizkuntza bikoitza dago: atzo eta gaurko atentatuak terroristak eta direla, baina gero sostengatu egiten da egunero Afganistanen bonba tona ugari botatzea, adibidez; hor da tortura, erakunde desberdinetan atxiloketa kolektiboak...

■ **Abokatuen bidez, ETak presoak kolektiboa kontrolatzen duela sarri esaten da. Zuek zer pentsatzen duzue halakoak entzutean?**

K.M. Hor kriminalizazioa besterik ez dago. ETak kontrolatzen ditu presoak, "Gara", Zabaltzen, AEK... ETA jaungoikoa dela dirudi!

J.M.E. Hori sakabanaketarekin lotua da, presoari babesa kentzearekin, abokatu, Senideak... Jakina da ez dela horrela.

K.M. Presoak ere ETako militanteak dira, eta militante gisa beren borroka antolatuko dute eta beren erantzukizun politikoa berenganatu, hortik esatea manipulatu daudela.... Horretan sinetsi nahi duenak bakarrik sinetsiko du hori.

J.M.E. Francoren garaian ere, abokaturik ez zegoenean, presoak antolatzen ziren. Ez duzu inoren beharrik esperean

□ "Ezker abertzalean ikuspegi desberdinak daude, baina argi ibili behar da sasi-irtenbideekin, adibidez Aralar eta halakoekin"

K. DE MARCOS

borroka antolatzeko.

■ **Zer iruditzen zaizue ezker abertzalean azken hilabeteetan eman den sakabanaketa?**

J.M.E. Ezker abertzalean beti egon da banaketa hori, orain 20 urte ere bai. Eztabaida horiek eta arazo horiek beti egon izan dira ezker abertzalean, eztabaida eta konpromisoa medio, guk horri irtenbide bat eman behar diogu, eta horretan gaude. Ezin da bizikleta bultzatzen ari zaren irudia saldu, egiazki eusten ari zarenean. Halako jolasak ere ikusten dira. Batzuek posibilismo faltsura jolasten dute eta gizartearen ilusio faltsuak sortu.

K.M. Nire ustez erakunde nazional

bat ezinbestekoa da gaur egun, alabaina onartu behar da ikuspegi desberdinak daudela, baina argi ibili beharra dago sasi-irtenbideekin, adibidez Aralar eta halakoekin. Prozesu bat egongo bada, lurralde osoa hartu beharko du. EAE bere aldetik joatea onartezina da, horrek gatazka luzatzea besterik ez du ekarriko.

■ **Esaten ari zarete ETak eta ezker abertzaleak orain arte dena ondo egin dutela eta gainerakoek txarto?**

J.M.E. Batzuetan agian ez dugu jakin gure mezua ondo helarazten. Komunikazio akatsak egon dira eta beharbada eztabaidara denok beste izpiritua batekin joan behar genuen.

K.M. Gauza asko egongo da eztabaidagai ezker abertzalean, baina sakonean gatazka bideratzeko borondatea behar da eta ETak hori jarri izan du. EAJk ez du izan ausardiarik eta agian borondaterik ere ez, zeresanik ez Espainia eta Frantziako gobernuei buruz. Horrez gain, argi ikusten da komunikabideen indarra nola handitu den; beren eragin soziala ikaragarria da.

◆ **XABIER LETONA**

ITZULPEN ZERBITZUA

eskiura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz.
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskiura@eskiura.com • www.eskiura.com

Hego Euskal Herrian, Gipuzkoan, CAF eta Irizarrek egindako trenak eta autobusak mundu guztian zehar dabilta, hemengo teknologiaren eta euskal langileen ordezkari ezin egokiagoak bihurturik.

CAF-EN TRENAK ETA IRIZARREN AUTOBUSAK MUNDU OSOAN

■ Irizarrek 634 langile ditu Ormaiztegin, eta luxuzko 1.000 autobusetik gora egiten ditu urtean.

Munduko bost kontinenteetan zehar bidaiatzen duenak edozein tokitan aurkituko ditu Euskal Herriko trenak eta autobusak, euskal izenekin, duten kalitateagatik hain ezagunak diren Gipuzkoako CAF eta Irizar enpresek eginak baitira. Horrela, enpresa horiek eta bertako langileak euskal herriko teknologia gorenaren eta kalitate profesionalaren ordezkari paregabeak dira.

Bi enpresa horiek, CAFek (Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles) eta Irizarrek, duela oso gutxi, hamabost urte, oso krisialdi sakonak izan zituzten eta hondoa jotzeko arrisku bizian egon ziren. Baina biek ala biek, ehundik gora urteko lanaren ondoren, arazoak gainditzen eta

bere lanari eusten asmatu dute; hasiera batean artisau eran egiten zena gaur egun goren mailako teknologiarekin eginez, beren arloko munduko enpresarik handienekin lehian aritzeko adinako gaitasuna bereganatu dute giza baliabideetan nahiz alderdi profesionalen eta teknologikoan. Horren adierazgarri ezin argiagoak dira CAFen izena daramaten bagoiak, trenak eta metroak, eta Irizar izena daramaten luxuzko autobusak.

CAF 1860AN SORTU ZEN.

Enpresa honen ibilbidea 1860. urtean hasi zen, nahiz eta bere oraingo CAF izena 1917koa izan. Gipuzkoan eratu zen lehen sozietate anonimoa izan zen, eta gaur egun bere egoitza eta instalazioak

Beasainen, Zaragozan eta Irunen dauzka. Bere esportaziorako grina ez da oraingotxe. I Mundu Gerran urte gorritzko garaia bizi izan zuen borrokan zeuden herrialdeei bagoiak salduz. Ulertzekoa denez, enpresa honek era guztietako gorabeherak izan ditu bere ibilbide luzean. Laurogeiko hamarkadan, duela hamabost urte, hondoa jotzeko arriskuan egon zen jasan behar izan zuen krisialdiak eraginda. Garai hartan RENFE zen bere bezero nagusia eta honek nabarmen jaitsi zituen bere kontratuak, enpresa krisi sakonean sartuz. Garai hartan %50 murriztu zuen bere langile kopurua, eta Madrilera lantegiak itxi zituen.

CAFek zuen etorkizun handiaz jabeturik EAEko aurrezki kutxek, gaur egun-

go BBK, KUTXA eta VITAL finantza erakundeek, enpresa honen aldeko apustua egin zuten eta kapital garrantzitsua sartu zuten bertan, haren %30 bereganatuz eta konpainiaren sendotasuna finkatuz. Kapitalaren gainerako zatia langileen esku (%18) eta Burtsan (%52) dago. Azken urteotan, teknologiaren alde egin den apustuarekin, CAFek lortu duen hazkundera eta errentagarritasuna garairik onenen parekoa izan da. Une honetan, eskaeren kartera 200.000 milioi pezetatik (8.000 milioi libera) gorakoa da, eta horko %62 esportaziorako izango da (121.000 milioi pezeta).

Ekainaren amaieran CAFek Espainiako Estatu honetako enpresa baten ekipondasunak Italian saltzeko kontratua bereganatu zuen, eta horrelako emaitzek garbi erakusten dute CAFek munduan zehar duen garrantzia. Bestalde, Erromako Udalak 33 tren eta ordezkari piezen

■ **Aurten CAFen eskaeren %62 kanpokoak dira eta 121.000 milioi pezetako balioa dute**

sorta garrantzitsu bat egiteko eskatu dio, 38.400 milioi pezetako aurrekontuarekin. Enpresa honek lortu duen kalitatearen eta lehiakortasunaren adierazgarri ezin hobea da kontratu horretan lehiatu ziren enpresen izenak ikustea: Alstom-Fiat, Ansaldo Breda eta Firema. Beasaingo enpresa honek, azken urteotan, 116.000 milioi pezetatik gorako gaiak saldu ditu Estatu Batuetan.

Estatu Batuetan, agindu zaien eskariaren zati bat herrialde hartan bertan egiteko araua ezaritzen zaie atzerriko enpresei, eta arau hori bete ahal izateko CAFek hiru lantegi eratu ditu Maryland-en eta

■ **Tren bagoiak (Hungaria).**

New Yorken, eta beste bat oraintxe bertan irekitzekotah dago Sacramenton. Washingtoneko metroak egin dion eskaria bakarrik 65.000 milioi pezetakoa da. CAFek Amerikako beste inguru batzuetan ere baditu mantentze lanetarako lantegiak, hala nola Rio de Janeiron, Sao Paulon eta Buenos Airesen.

RENFEk ere Beasaingo enpresa aukeratu du bere unitate erregionaletarako 21 diesel tren egiteko eta haien mantentze lanez arduratzeko. Horko bagoiek CAFen garapen teknologiko bat eraman-go dute, hau da, ibilbide bihurtuak suten bidaiariaren erosotasuna bermatzen duen Sibi baskulazio sistema. Azken asteotan CAF Siemensekin negoziatzen ari zen Madril-Bartzelona linea estaliko duen AVEren kontratuan sartzeko; proiektu hori 132.000 milioi pezetakoa da.

Teknologia erronka hori garatzeko, azken 6 urteetan, 120 ingeniari sartu dira CAFen plantilan. Enpresa, mila milioi inguruko inbertsioa eginez, 3.800 metro koadroko beste lantegi bat eraikitzen ari da Beasainen, ingeniari-tza guztia eta produktuen garapena biltzeko.

LUXUZKO 1.000 AUTOBUSE-TIK GORA URTERO. IRIZAR luxuzko autobusen egilea Mondragon Korporazio Kooperatiboaren (MCC) erakundeko kide da, eta Ormaiztegin dituen bere instalazioak. Bere artisau erako jatorria duela 112 urtekoa da, eta zalgurdiak eta autobusak egiten hasi ziren. Baina,

■ **CAFeko zenbakiak**

Enpresa honek 2.714 langileekin (2.858 zituen 1999an) 136.750 milioi pezetako eska-riak izan zituen 2000. urtean (98.551 milioi 1999an), eta horietako %68 esportaziorako izan ziren. Fakturazioa, guztira, 61.261 milioi pezetakoa izan zen (51.024 milioi 1999an); 1.691 milioi pezeta inbertitu zituen (2.207 milioi 1999an); 3.849 milioi pezetako cash flowa (mozkinak+amortizazioak) izan zuen (3.455 milioi 1999an); eta zergak ordaindu ondoren 1.559 milioi pezetako mozkinak izan zituen (1.488 milioi 1999an). Eta 2000ko ekitaldia itxi zuenean 19.806 milioi baliabide propioak zituen. Aurtengo ekitaldian, 2001ekoan, lehen sei hilabetearen datuen arabera, 35.332 milioi pezetako fakturazioa ageri da, eta, beraz, aurreikus daiteke ekitaldiaren amaieran 70.000 milioi pezeta ingurukoak izango direla, eta bere mozkin garbia 1.800 milioi pezeta ingurukoak.

nolanahi ere, nazioartean hain ezaguna den gaur egungo Irizar enpresa indartsuak azken hamarkada honetan ekin dio bere ibilbide berriari. Izan ere, 1991. urtearen amaieran, Irizar krisialdi larrian murgildurik eta hondoa jotzeko zorian zegoen, 1.000 milioi pezetako galerak zituen, eta MCC osatzen zuten 100 kooperatiben arteko okerrena zen une horretan. Garai hartan, Irizarrek 226 autobus baino gehiago ez zituen egiten urtean, bost herrialdetan zuen bere merkatua, eta 273 langile zituen.

Gaur egun, Irizarrek 634 langile ditu Ormaiztegin, eta luxuzko 1.000 autobu-

■ **Tren artikulatua (Valentzia).**

■ **Bi solairuko trena (Portugal).**

■ **Mexikoko metroa.**

■ 1920ko autobusa irudian.

setik gora egiten ditu urtean. Nagusi da Espainiako Estatuko merkatuan eta, Europan bigarrena da ekoizpen kopuruari dagokionez. Pentsaezina zen errentagarritasun maila bikaina lortu du. Aurtengo lehen seihilekoan, dagoeneko, 20.000 milioi pezetako fakturazioa egin du, hau da, joan den urtean garai honetan egindakoa baino %22 handiagoa.

Irizar taldea, joan den urtean Irizarrek izan zuen elkartzte estrategiaren ondorioz osatua, 44 herrialdetan ari da lanean. Honakoek osatzen dute: Irizar Tainjin (Txina, 1995), Irizar Magreb (Maroko, 1997), Irizar Brasil (1998), Irizar Mexiko (1999), International Hispacold (Sevilla, 1997) eta Irizar TVS Ltd (India, 2001). Leku horietan Irizarrek bere lantegi propioak ditu, guztira 2.200 langile bilduz. Lantegi guztiek Ormaiztegin prestatutako pertsonen buruzagitza dute, eta horietako bakoitzean Irizarren filosofia ezartzen ahalegintzen dira. Filosofia kooperatibista hori antolamenduko pertsona guztien lankidetzan eta partai-

detzan oinarritzen da, eta guztiei ematen zaie enpresako alderdi on eta txarren berri, eta enpresak epe labur, ertain eta luzerako dituen proiektuak ezagutarazten zaizkie, kudeaketaren protagonista gisa esku har dezaten.

Irizarren merkatura-ko eskaintza bezeroekiko malgutasunean eta sentiberatasunean oinarritzen da. Besteak

beste, diseinuko berrikuntzetarako talentua eta bezeroen beharretarako egokitutako autobus pertsonalizatuak egiteko ingeniariaritzaren gaitasuna dira bere bi ezaugarri garrantzitsu, betiere herrialde ugari horietako arau ezberdinak betetz eta xasis ezberdin ugaritara egokiturik.

■ Egun, Irizarren autobusek punta-puntako teknologia dute.

BERRINGENIARITZA. BERRASMATU ETA BERRITU. Bada hitz bat Gipuzkoako enpresa honen bilakaera aztertu duten behatzaileei deigarri gertatu zaiena: "berringeniariaritzaren". Koldo Saratxagak berak, Irizarren aldaketaren arduradun nagusietakoa denak, hainbat elkar-

rrizketatan adierazi izan du horren esanahia. Azalpen horietako batean, aurtengo udan "Zazpika" igandeko gehigarrian, honela zioen Saratxagak: "Konzeptu hori loturik eza gutzen gaituzte, 1994an erabiltzen hasi ginenean, hemen ez zuelako beste inork horrelakorik aipatzen, nahiz eta Estatu

Irizarrek Txinan, Indian, Mexikon, Brasilen, Marokon eta Sevillan ere baditu lantegiak

Batueta zabalduago egon. Prozesuen berringeniariaritzaren zegoen, hau da, ekoizpe-nerako prozesuak aztertu eta alferrikako galerak ezabatzea, eta hori, berez, ondo dago. Irizarren taldea-linea-bezeroa harremana, hau da, bezero bat eta eskaera bat gureganatzen dugun unetik autobusa- ren bizitza amaitzen den arteko prozesua hobetzen saiatu gara. Bere orri zuri bat den berringeniariaritzatik abiatu- rik talde autonomoak eta autogestionatuak eratu ditugu, bezeroari begira daudenak gauza

hurbil eta bizi bat bezala. Berringeniariaritzak berrasmata- tzea eta berritzea esan nahi du. Horren alde jotzen jarraitzen dugu, beti suhilt- zaile lanak egiten eta adaba- kiak jartzen ibili ordez. Iriza- rrek arazoak aukera bihurtu nahi ditu, hau da, talde auto- nomo eta autogestionatuek zerbait berria egiteko auke- ra. Berringeniariaritzaren eraba- teko aldaketa da, ez da etenga- beko aldaketa".

Inolako zalantzarik gabe, filosofia horren emaitza da MCCren eus- kal enpresa hau lortzen ari den arrakasta, eta horrela adierazten dute munduan zehar eman dizkieten sari- ek. Irizarrek egindako autobusek industri sari garran- tziatsuak jaso dituzte Europa osoan, bere kalitate eta berrikuntzagatik. Joan den urtean "Century" modelo- a Espainiako Estatuko "Ehun urteko sorkuntza eta berrikuntza" izeneko erakusketan agertu zen industri diseinuaren arloan. Halaber, France 98 Munduko Futbol Txapelketan parte hartzen zuten taldeak garraiatzeko aukeratu zuten. Bestalde, 2000. urtean, Europako beste hiru enpresarekin batera, Enpresa Bikaintasunaren Europako Saria jaso zuen enpresa handien eremuan. Eus- kal Herrian ere hainbat sari jaso izan ditu, besteak beste, Urteko Enpresaburuaren saria, Koldo Saratxagari emana.

■ DANIEL UDALAITZ

■ Irizarrek Mexikoko enpresan egiten duen modelo.

BASANDERE

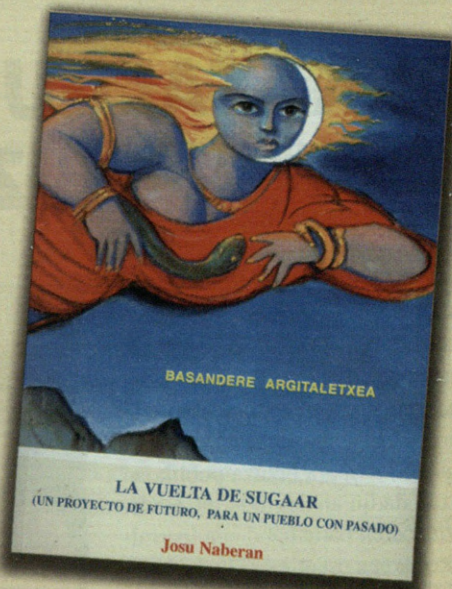
ARGITALETXEA

LA VUELTA DE SUGAAR

(Un proyecto de futuro para un pueblo con pasado)

Modernitatea, esaten digutenez, lehiakortasuna, lapurreta, gerra eta konkistaren gain eraikitzen da, eta horiek dira aurrekotasunaren giltzak. Eredu hori Antzinako Europan zehar mila urtetan zehar ekialdetik etorritako konkistatzaile indoeuroparrek ezarri zuten. Baina, orain, azkeneko ikerketa zientifikoek, Europa zahar hura (non euskal ezaugarriek erabateko eragina izan zuten), gizarte berdintzale, ez-patriarkal, ez gerrazale eta ludiko bezala azaltzen digute.

"La vuelta de Sugaar" liburuak unibertso berdintzale (nonbait gure kontinenteko sozialismo errealeko lehenengo esperientzia historikoa) hartara eramaten gaitu eta egungo kapitalismo basatiaren aurre eredu bezala kontrajartzen du. Euskal inkontziente kolektiboan oraindik bizirik dagoen mundu haren ezaugarriak ditu Josu Nabereanek oinarri Euskal Herriko egungo berreraiketa nazionala burutzeko eta, Europari begira, Europa Zahararen galdutako nortasuna aldarrikatzeko, gure kontinenteko azken herria indijenaren testigantza ekarriz.

LA MUJER EN EUSKAL HERRIA (HACIA UN FEMINISMO PROPIO)

Funtsezko liburu honetan euskal feminismoaren erroak aurkitzen saiatzen da eta Euskal Herria borroka feminista globalari ekar diezazkiokeen bertako ikuspuntuak aztertzen dira, euskal gizarte matriarkalistan emakumeak burutu dituen berezko baloreen garrantzia aldarrikatuz.

Marta Agirrezabala (nekazari sindikalista), Xabier Amuriza (idazle eta bertsolaria), Miguel A. Barcenilla (historialaria), Arantxa Erasun (Senideak-Gureak), Isaura Gratacos (etnologoa), Nekane Jurado (ekonomialaria), Anne-Marie Legarde ("L'Univers psychique des basques: Une instauration de la symétrie des sexes" tesiaren ikerlaria), Roslyn M. Frank (Iowako Espainiera eta Portugalera Saileko kidea), Alizia Stürtze (historialaria eta idazlea), Zirilda (Sexu ikerketarako eta Heziketarako Kolektiboa); hauek guztiak dira, ezpairik gabe, euskal pentsamenduan erreferente bihurtuko den liburu honen egileak.

PROIEKTO ABERTZALE ETA AUERRERAKOI HONETAN KOLABORATU NAHI BADUZU HARPIDETZA EGIN
(Urtean 4 liburu: 2.300 pztatan bana)

HARPIDETZA TXARTELA / TARJETA DE SUSCRIPCIÓN

Izen-abizenak / Nombre-apellidos

Helbidea / Dirección

Herria / Localidad

Posta kodea / Código postal

Tel.

Bankua edo Aurrezki Kutxa / Banco o Caja de Ahorros

Sukurtsala / Sucursal

Kontuaren zenbakia (20 digitu) / Número de cuenta (20 dígitos)

Data / Fecha

Sinadura / Firma

Euskarak ez du abantzu lekurik Iparraldeko bizitza publikoan. Hizkuntza Kontseilua eratu den arte, Euskal Kultur Erakundea (EKE) izan da -instituzio gisa- euskararen arduradun bakarra. Euskara bizitza publikoan sustatzeko 2001. urteko egitasmoaz hausnartu dugu.

MERKATALGUNE ETA KARRIKETAN BIZI ALA HIL

Euskararen erabilpena bizitza publikoan sustatzeko egitasmo berezi bat abiatu zuen EKEk iazko udazkenean. Pantxika Maitiak euskararen sailaren ardura hartu eta 2001. urterako egitaraua zertu zuen. EKE, aurtan nagusiki, euskara bizitza publikoan presente izan dadin ahalegindu da. EKE-ren finantzazioaren parte handiena Iparraldeko herriko etxeen eskutik heldu da. Udal-erriak, beraz, EKEko partaide zuzenak dira. Udal-erriek, halaber, berebiziko arduradute -edo beharko lukete- euskara bizitza publikoan sustatzeko: “Nire lehen zeregina herriko etxeetako euskararen erabilpena ebaluatzea izan zen, idazkietan nahiz harremanetan nola gauzatzen zen aztertzea. Ebaluazioak euskararen egoera larria erakutsi zigun. Herriko Etxeetan Errepublikako hizkuntza frantsesa dela diote, hori da beren aitzakia”, erran digu Pantxika Maitiak.

GIDA LIBURUA. Euskarak udal- etxeetan bizi duen egoera larriaz ohartuta, zer-nolako baliabideak ezar zitezkeen aztertu zuten EKEkoek. Anartean, Euskal Konfederazioak Herriko Etxeetarako Gida liburu burutzeko asmoa zuenez, EKEk eta Euskal Konfederazioak egitasmoan elkarrekin esku hartzea deliberatu zuten. Euskara bizitza publikoan gauzatzeko gida liburu aurki plazaratuko da. Gida honek hiru atal eskaintzen ditu: atal juridikoa, baliabideen atala eta atal praktikoa. Hirugarren atala, bide eta eremu publikoetako seinaleak euskaraz ontsa taxutzeko landua izan da. Tokian tokiko hitzak eta esaldi zerrenda dakartza. Karriken eta gunen historikoen izenak hala nola informazio seinaleak euskaratzeko prestatua dago, alegia. Eus-

■ Kattalin Totorika ipuin kontalariak Azkaineke hiru eskoletako haurrak bereganatu zituen euskararen mundura.

kararen baliabideak biltzen dituen bigarren atala Herriko Etxeei zuzendua da bereziki. Batzar agiriak edo aktak euskaraz idazteko xedez landua. Maitiak berak azaldu digu lehen atalaren funtsa: “Abokatu batek eginga izan da. Hautetsiei esaten

tza gutxituekiko lehia berezia mantentzen duen arren (Europako Hizkuntz Gutxituen Ituna ez du onetsi, kasu), EKEko kide honen iritziz, premiazkoa da frantses legeak utz ditzakeen zirrikituak aurkitzea eta baliatzea.

“Herriko Etxeetan Errepublikako hizkuntza frantsesa dela diote, hori da beren aitzakia” PANTXIKA MAITIA

zaie beren eginbidea euskara baliatzea dela, euskararen erabilpena herritarren aitzinean eskubide bat bezala ager dezaten. Izan ere, Frantziako legeak frantsesa erabili behar dela esaten badu ere, ez dago euskara erabiltzea debekatzen duen ezein lege dekreturik”. Frantziak hizkun-

Gida liburu hau gauzatu bitartean, Herriko Etxeetaz haratago ibili dira EKEko kideak. Udalen agindupean diharduten zerbitzu publikoei egitasmo honen berri eman zaie eta euskaraz aritzeko dituzten zailtasun teknikoak gainditzeko laguntza eskaini ere bai. Lapurdi eta Nafarroa Behereko hainbat mediateketan euskararen presentzia finkatzeko, kasu. Amikuzeko Herri Elkargoarekin aritu dira, bestalde. Bertako oihan bateko ibilbide pedagogikoa euskaraz ezarri dute. Hirietako hainbat zerbitzu publikoetako arduradunekin ari dira lanean orain. Orain-

goz berehalako emaitzak lortzea zaila da, ordea. Baionako ospitalearekin elkarlana emeki-emeki doa, zuzendaritza ez baita euskararen aldekoa. France Telecom-en izendegian, herrietako nahiz etxeen izenak euskaraz behar bezala ager daitezen burubelarri ari dira, berriz ere. Laborantza Zuzendaritza, Zergen Etxea, Posta, SNCF eta ANPEri beren egoitzetako errotuloak euskaraz azal daitezen proposatu zaie: "Zerbitzu etxe hauetako paisaia euskarak leku izatea nahi genuke, besterik ez bada, jendea euskaraz ere idazten dela ohartu dadin. Baina biziki zaila da, kontzientzia eskasa baita etxeotako arduradunen artean".

BAM (BAIONA-ANGELU-MIARRITZE) EUSKALDUN! Eskolatik

kanpoko euskararen erabilpena arras murrizta da Iparraldean. Euskara eskola barneko hizkuntza da, bizitza publikoa biziki frantsestua da. Euskara bizitza publikoan sustatzeko egitasmoa Europako Hizkuntzen Urtean burutzen ari da. Kari honetara, EKE eta Euskal Konfederazioa ekitaldi kanpaina bat burutzen ari dira azaroan. Ekintza hauetako batez mintzatu zaigu gure solaskidea: "Azkaineko liburutegian izandako ekitaldian 120 haurrek parte hartu zuten. Ez da aise haurrak euskararen mundura bereganatzea. Alabaina, Kattalin Totorika kontalariaren joko eta ipuinen bidez sartu ziren euskararen munduan. Euskara lanerako, jostatzeko eta gozatzeko hizkuntza baliagarria dela onetsi zuten".

Kanpaina honen azken ekitaldiak hil honen 19tik 24ra burutuko dira BAM-2 Merkatalgunean. Aste honetan, Baionako Unibertsitateko liburutegian izan den "Euskararen Hatsa" erakusketa BAM-2ko korridore nagusian izanen da ikusgai. Ekintza ikusgarrienak ostiralean eta larunbatean burutuko dira. Euskara elkarteek (EKE, AEK, Ikas, Udaleku, Su-Azia eta Euskal Konfederazioa) beren erakusmahaiak paratuko dituzte eta animazio ekitaldiak burutuko bertatik bertara. AEK-k bere ohiko ikastaroak korridoreetan emango ditu euskara entzunarazteko; goizez eta arratsalde, bi orenez. Merkatalgune honetatik 25.000 pertsona inguru pasatzen da egunero. Neguaren atarian, aterbe bila dabilen jendearengana iristeko kontzientziazio kanpaina ari dira Iparraldeko euskaltzaleak.

◆ MIKEL ASURMENDI

Arturoren kaiera

EUSKALDUNTZEA AUZITEGIAN

Espainiako Ministro Kontseiluak zera erabaki du: EAeko Justizia Administrazioako langileak euskalduntzeko plangintzaren inguruko eztabaida Auzitegi Konstituzionale-ra eramatea. Arrazoia? Eusko Jaurlaritzak Espainiako

Gobernuaren eskuduntzak urratzen omen dituela plan horrekin.

SOZIOLOGIA INSTITUTUA GERTUAGO

EHUK, UEUK, NUPEk, Mondragon Unibertsitateak, NUETSek (Nafarroako Udal Euskara Teknikarien Sarea) eta SEI elkarteak antolatuta eta Ezagutzaren Klusterrak eta EHUKo Euskara Errektoreordetzak lagunduta, Soziolinguistika Institutua Klusterra sortzeari ekin diote duela gutxi. Institutua bultzatzeko lankidetzak akordioa sinatu dute guztiek eta klusterraren izaera juridikoa emateko asmoa agertu dute; izan ere, erakunde oso ezberdinak biltzeko aukera ematen du eta parte hartzea zabaltzen du, unibertsitate bati lotua ez egotean. Hurrengo pausoa, jada hasi badira ere, beste erakundeekin zubiak eraikitzea izango da.

GURASOEN %56 EUSKARAZKO ESKOLEN ALDE

CSA etxeak galdeketa bat egin du Baiona-Angelu-Miarritzeko (BAM) 501 gurasoren artean, eskolan euskara irakastearen alde daudenentz jakiteko. Emaitzak honakoak dira: gurasoen %56 eskolan euskara irakastearen aldekoak dira eta euskararen irakaskuntza ama eskolan edo lehen mailan hastea nahi lukete %52k. Hiriaren arabera aldaketak daude, ordea: Baionan %63 dira aldekoak, Angelun %55 eta Miarritzen %52.

IKASTOLEN ELKARTEKO IV. BATZARRA

Ikastolen Elkarteko 100 ikastolak bost urtez oinarri izandako pedagogia plana nola garatu den aztergai izan zuten azaroaren 10eko batzarrean. Eztabaidatutako 20 ponentzien artean, kurrikuluma eta ikastola ereduaren ingurukoek izan zuten pisu gehien. Batzarraren 2. zatia urtarilaren 26an egingo dute.

Urrea

■ Joan den astean Lasarteko Ttakun kultur elkarteak hamar urte bete zituen. Lasarteko herriak asko zor dio aipatu elkarteari; izan ere, euskara herrian suspertzeko lan handia egin du eta horren adibide dira Bertso eskola, Txintxarri "astekaria", Kuku-Miku aisialdi taldea eta Jalgi kafe antzokia.

Ikatza

■ Aurten Olentzerok Nafarroako Gobernuari utziko dio urtean pilatutako ikatz guztia, ez baita batere txintxoia izan. Egin dituen azken gaiztakeriak: aurrekontuen proiektuan euskararako partidak gutxitu, "Egunkaria"ko "Nafarkaria" gehigarriari laguntza kendu, Expolinguan ez du standa Jaurlaritzarekin partekatuko...

Gure ohiturak aldatzen doaz eta azken aldian edozertarako presaka ibiltzea "modan" jarri da. Hau guztia ondo islatzen da gure jateko ohituretan, pizza eta hanburgesak etxeko sukaldean egindako janariari aurrea hartzen ari direlako. Urdailak igarri al du?

URDAILA ERE PRESAKA

■ Pizza egin beharrik ez dago, jan eta kito. Osasuntsu jateko ordea, sua piztea hobe da, baina denbora behar...

Azkar, presa daukat, oraintxe bertan behar dut, segituan... Hitz hauek denak guztion ahoan nahiz burmuinean bueltaka ari dira momentu oro, jaikitzen garenetik oheratzen garen arte. Egunak 24 ordu izaten jarraitzen du, beti bezala. Baina 24 ordu horiek motz geratzen zaizkigu egunean zehar burutu nahi ditugun zeregin guztientzat. Badirudi, bazkaltzeko ere denborarik ez dugula askotan. Janari lasterraren kontsumoak gora egin du azken urteetan. Arrazoiak, mila eta bat. Batetik, aipatutako denbora falta; bestetik, emakumeak etxetik kanpo lan egitean gero eta denbora gutxiago ematen du sukaldean. Ondorioa argi dago: jateko ohiturak erabat aldatu dira. Ipar

Amerikako kulturaren errega bihurtu den *fast fooda* edo janarri lasterra indarrez heldu da Euskal Herrira.

□ Mota eta adin guztietakojendea da janari lasterraren kontsumitzailea, baina gehienak gazteak dira

Garai batean patata, artoa, tabakoa edo txokolatea inportatu genuen legez, oraingoan hanburgesa, pizza eta antzekoak sartu ditugu gure eguneroko

menuan. Hala ere, ez da estatubatuarren errua soilik. Ogitartekoak ere janari lasterraren barruan daude, eta hau ez da yankien asmakizuna. Bokadilo klasikoaren arrakasta janari lasterraren kontsumitzaileen artean ukaezina da, eta hor dabil eguneroko lehian sandwicha, *hot-doga*, aurrez prestatutako jaki eta abarrek.

JANARI LASTERRAREN JARRAITZAILE SUTSUAK. Baina nortzuk dira janari lasterraren kontsumitzaileak? Inkesta labur bat egin dugu han eta hemen, herri nahiz hirietan, eta hainbat datu interesgarri lortu dugu. Orokorreran mota eta adin guztietako jendea aurkitzen da janari lasterraren kontsumi-

ALBERTO ELOSEGI

■ Erosotasuna eta ekonomia dira janari lasterraren arrakastaren arrazoi.

tzaileen artean: gazteak, helduak, biko-teak, koadrilak... Baina gehienak gazteak dira. Beasaingo Pizza Sprinteko langile batek esan digunez, batez ere, 15 urtetik 40 urte bitarterako bezeroak izaten dituzte, salbuespenak salbuespen: "Gogoratzen dut behin, 50 urte inguruko bikote bat etorri zela bere amarentzako pizza baten bila. Harritu egin ninduen, pizza semearentzat edo izango zela pentsatu nuela-ko". Pizzeria hau orain 5 bat urte ireki zen, eta arduradunek esan digutenez gero eta lan gehiago dute. "Hasieran jendeari zertxobait kostatu zitzaion ohitzea, batez ere adineko jendeari. Izan ere, jendeak inguru honetan nahiago izaten du txuletoia jatea". Baina denboraren poderioz, mota honetako produktuen eskaera areagotuz joan da.

Pizzaren kasuan, haurrak omen dira gehien kontsumitzen dutenak. Dirudienez, etxeko txikienak zoratu egiten dira pizzeekin. "Ez dakit gaztagatik izango den edo eskuekin jaten delako, baina piloa gustatzen zaie. Guraso askok sari gisa pizza ematen diete seme-alabei, urtebete-tze batean...", jarraitu du.

ETXEZ ETXEKO ZERBITZUA.

Janari lasterraren inguruan kultura oso bat dago. Eskaera zabala da, beti ere bezeroaren erosotasuna, denbora falta eta ekonomia kontuan hartzen direla Honela, orain 15 edo 20 urte susmatu ere ezin ziren egoeratar heldu gara. Garai harta-

ko aiton-amonei norbaitek esango balie bazkaria etxeraino eramango ziela, sine-tsiko ote zuten? Orduko sukalde nahiz jangela baten irudia eta egungoa arras desberdina izango litzateke.

□ Eguneko 24 orduak motz geratzen zaizkigu egunean zehar burutu nahi ditugun zeregin guztientzat

Janari lasterra eskaintzen duten leku askok etxez etxe eramateko zerbitzua dute, batez ere pizzerien kasuan. Donostiako Telepizzako arduradun den Larrai-

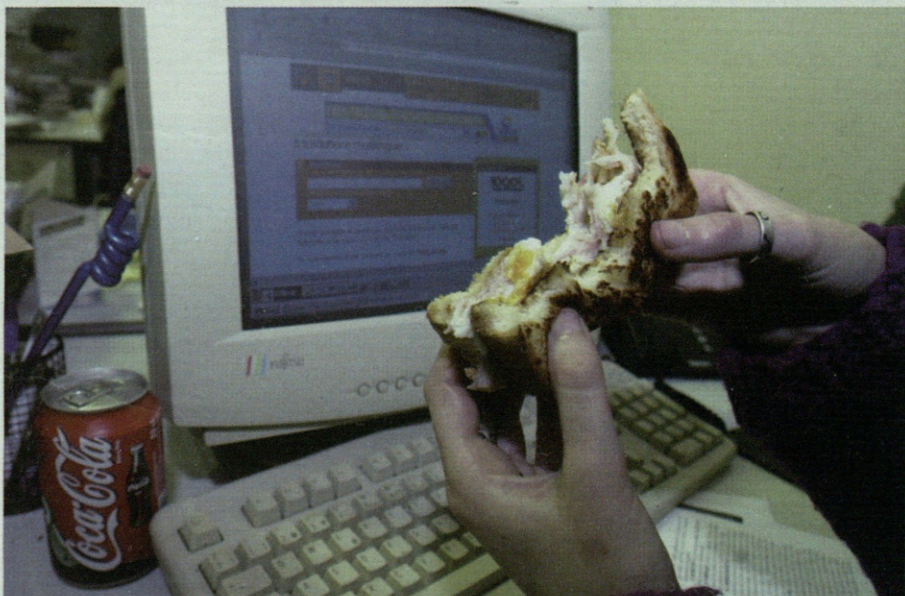
tzek esan digunez, "etxerako eskatzen duen jendea seme-alabak dituen familiak eta 28-40 urte inguruko gazteak izaten dira orokorrean".

Honen zergatiagatik galdetzean, Pizza Sprinteko motorista batek argi zeukan erantzuna: "Jende gazteak, ezer pres-tatzeko gogorik ez duelako, aurreko gauean parranda egin duelako eta batez ere erosoena delako eskatzen du etxera eramateko pizza".

Bere lankide batek dioenez, bezero ugari ostalaritzan lan egiten duen jendea izaten da. "Tabernariak adibidez, lanetik kanpo afaltzeko denborarik ez dute eta gehienetan azkar eta berandu afaldu behar izaten dute. Pizza bat eskatuz gero, ez dute ezer zikindu beharrik". Festa, bile-ra nahiz futbol partida ikusteko elkartzen diren lagun taldeak ere pizzerien ohiko bezeroak izaten dira.

Pizza bat eskatu eta jatea erosoia izateaz gain, badu beste abantaila bat: prezio-arena hain zuzen. Bertan lan egiten dutenek diotenez jendea eskaintzen arabera mugitzen da. Asteazkenean zehar pizza erostera joanez gero, pizza batekin beste bat oparitzen dute. "Horregatik astean zehar asteburuan baino bezero gehiago joaten dira lokalera pizzaren bila, eskaintza hau dagoelako.

Bestela, asteburuan gehienek etxera eramateko eskatzen dute". Tamainaren arabera, 1.000 eta 2.000 pezeta inguru balio dezake pizza batek.

ALBERTO ELOSEGI

■ Lan esparruan, bulegoetan areagotu da gehien janari lasterraren kontsumoa.

■ Sandwicha, pintxoak, hanburgesa... aukera anitza da eta denak minutu gutxian irensteko modukoak.

■ Janari lasterraren ospe txarra

Janari lasterraren inguruan ikerketak, kongresuak eta tesiak egin dira eta gai honen ildoan prentsan agertzen diren berri gehienak janari lasterraren alde ezkutua eta ezkorra erakutsi izan dute. Aurretik prestatutako platerak, izoztutakoak, enlatatuak, eta antzeko janari lasterrak mantengai gutxiko jakiak direla entzun dugu hamaika aldiz.

Baina hara non, hainbat ikerketaren arabera, pizza, noizbehinkako janari bezala, eta osagaien kalitatea bermatua dagoenean, nahiko jaki osatua da. Guk

Julian Bereziartua medikuari gai honen inguruan duen iritzia galdetu diogu eta bere erantzuna erabatekoa izan da: "Ez nago bat ere horren alde, ez orain eta ezta behin ere. Denbora

falta dela-eta azkenean zuntz gutxiko eta presakako gauzak janez bukatzen dugu: haragia, arraina, arraultzak, eta horrelakoak. Eta potajeak, lapikoen egindako jakiak, fruta eta barazkiak ahazten ditugu".

Janari lasterrean oinarritutako elikadurak gure osasunerako suposa dezakeen arriskuaz asko hitz egin da azkenaldian. Juan Bereziartuak ideia hori berretsi digu. Osasuna eta sukal-

dearen inguruan hainbat liburu idatzi duen mediku honek liseri-aparatuko ebakuntza asko egin ditu. Heste lodiko arazoak areagotuz joan dira eta gure solaskideak azaldu digunez, harreman zuzena dauka horrek elikadurarekin. "Zuntz gutxiko janak gehiegitan jaten ditugu eta zuntz askokoak gutxitan. Hau da, zartagia eta txapa askotan erabiltzen dugu eta lapikoa gutxitan. Ipurdi inguruko gaitzak, minbiziak, polipoak, pitxadurak, odoluzkiak... askoz gehiago agertzen dira gaur egun eta hori guztia zuntzean pobreak diren

jakiek eragiten dute. Beste eragile bat zuten artean, elikadura txarra dago gaitz hauen sorreran".

Gure adi-tuaren aholkua denetik jatea da eta ahal bada, bazkari nahiz afarian lehe-

■ Lapikoa gero eta gutxiagotan jartzen da sutan.

nengo platera lehen egiten zen moduan egin behar da, zuntzean aberatsak diren elikagaiak erabiliz. Hots, barazkiak eta lapikokoak. Bigarren platerarako haragia, arraina edo barazkiak eta postrerako fruta da aukera hoberena, izan ere bitamina gehiago hartu behar-ko genituzke. Bereziartua sendagilea ziur dago "gure osasunarengatik, berriro bueltatu beharko dugula lehengo eran jatera" ●

JANARI LASTERRA LANTOKIAN.

Janari lasterraren erresuma muga-gabea da. Egunetik egunera euren lantokian mota honetako jakiak kontsumitzen dituzten pertsonak areagotuz joan dira. Dena den, Estatu Batuetan bizi den egokira heltzeko asko falta zaigu oraindik. Edozein film edo telebistarekin, hamaika aldiz ikusi dugun irudia da: trajedun exekutiboa *hot-dog* bat eskuartean duela. Kanean, bulegoan edo autoan jateko ohitura erabat zabaldua dago han. Hemen aldiz, gutxinaka-gutxinaka ohiturak aldatuz doazen arren, lantokian janari lasterra kontsumitzeko aztura hori ez dago uste bezain hedatuta.

Lantokian sandwicha, hanburgesa, ogitartekoa edo pizza jaten duen jendea, gure azterketaren arabera, orokorrean bulegotan lan egiten duen jendea da. Baina bada desberdintasun bat. Askok etxetik prestatuta ekartzen dute bazkaria (ohiko bazkaria, ogitartekoa edo sandwicha). Beste batzuk aldiz, pizzeria edo hanburgeseria batean eskatzen dute. Azken hauek kopuruan gutxiago dira eta normalean ez dute egunero egiten, egokira berezietan edo noizbehinka baizik.

Lantegi, tailer edo industrialdeetan lan egiten dutenek aldiz, ohiko menua jatera jotzen dute. Izan ere, zerbitzu hori ematen duten jatetxeak gune horietan kokatzen dira sarritan.

PINTXOAK JANEZ. Pintxoak janari lasterraren artean ote daude? Pintxo bat jateko behar dugun denbora kontuan hartuz gero, agian bai; baina ahogozagarrri hauek prestatzeak eramaten duen denbora hartuz gero...

Bazkaldu nahiz afaltzeko beste aukera bat da pintxoena. Donostiako Pintxo Lehiaketan aurten 2. saria lortu duen tabernan izan gara. Aloñaberrin hain zuzen ere. Bertako arduradun den Joxe

ALBERTO ELOSEGI

■ Julian Bereziartua medikuak lapikokoa hobesten du, baina ogitartekoa eta pizza ere osasuntsuak izan daitezke.

Ramonek adierazi digunez pintxoarengana zaletasunak gora egin du, baina hainbat aldaketekin. "Pintxoak eskaintzen dituzten tabernak espezializatuagoak dira. Egunetik egunera pintxoak gehiago lantzen dira eta mota desberdinak eta berriak ipintzen dira". Horrenbeste espezializatu da pintxoaren gaia, dastatzeko menuak ere badaudela jada. Aloñaberrin adibidez, 12 pintxo osatuta dago menu berezi hori eta 4.000 pezeta balio du.

Pintxoaren aukera ohiko menu batekin alderatuz, Joxe Ramonentzat pintxoak baditu bere abantailak: "Pintxoaren kasuan, gustu, zapore, jaki eta gauza desberdin asko dastatzeko aukera daukazu. Menuan aldiz, bi jaki besterik ez dituzu, nahiz eta kuantitatean gehiago izan". Pin-

txo zaleen artean denetik dagoen arren, batez ere 30 eta 40 urte inguruko jendea joaten da Aloñaberrira.

Pintxorik arrakastatsuenen artean, usakume pastela dugu. Hain zuzen Donostiako lehiaketan saritua izan zena.

□ Pintxoak janari lasterra ote? Jateko behar dugun denbora kontuan hartuz gero, agian bai

"Delicias de Ulia" deiturikoa ere askotan eskatzen den pintxo da. Osagaiak ere ederki gozatzeko modukoak dira: otarrainka, barazkiak, aguakatea, espinaka-saltsa...

Janari lasterra izan edo ez izan Joxe Ramonen bezeroen artean presarekin bizi direnak ere badira: "Askotan 14:30etan

etorri eta 16:00etarako Hondarribian hegazkina hartu behar duen bezeroa etorri izan da. Hemen denetik egin behar da, mirariak ere bai".

MENUAREN AUKERA ORAIN-DIK ERREGE.

Janari lasterra erabat hedatua dagoen arren, askok eta askok ohiko menua aukeratzen dute eguneroko otorduetarako. Ordiziko Martinez jate-txeko jabea den Xabierrek kontatu digunez, astean zehar inguruko enpresetako jendeak eskatzen du menua. Hori bai, gero eta denbora gutxiago ematen dute hauek ere mahaian eserita, eta askok kaferik ere ez omen du hartzen. Janari lasterraren erreinuan bezala, menuaren kasuan ere aukera zabala da. Alboko koardroan ikusi dezakezue 1.400 pezetetan zer bazkal litekeen. Hori bai, "mahaiki-deak operazio polit bat ixteko zorian daudenean, egun horretan kartan bazkatzten dute" gehitu du Xabierrek ●

◆ IRAIDA MARTIN

■ Eguneko menua 1.400 pezetetan

✓ Lehenengo Platerrak:

Carbonara espagetiak

Entsalada

Eguneko barazkiak

Lapikokoa (baba-txikiak gaurkoan)

Babarrunak

✓ Bigarren Platerrak:

Legatza frijitua

Haragia saltsan

Antxoak frijituta

Txitxarroa

Isatsa saltsan

✓ Etxeko postrea:

Arroz-esnea

Gaztee

Flana

Natillak

Fruta ●

ALBERTO ELOSEGI

■ Gustu eta zapore ezberdinak dastatzeko aukera ematen dute pintxoek.

Azaroaren 12an "60ko Hamarkadako Hitzak" liburua aurkeztu zuen ARGIAk. Bertan urte horietan ZERUKO ARGIA argitaratutako elkarrizketa hautatuak bildu dira. Txitxardin Beltzako ekitaldian aldiz garai hartako kazetariak bildu ziren egungo ARGIAkoekin batera.

60KO HAMARKADAKO HITZAK ETA PERTSONAK

Gabriel Arestik Blas de Otero poeta eta lagunari eginiko elkarrizketa, Mari Karmen Garmendiak Rudolf de Rijk hizkuntzalariarekin burututakoa, Saizarbitoria'tar Erramon gazteak "ostikolari" (futbolari) eta bestelako kirolari egindakoak... luze joko luke hemen ZERUKO ARGIA 60ko hamarkadan argitaratutako "harri-bitxien" zerrenda

eskaintzeak. Eta luzeegia litzateke, halaber, guztiak (344 zehazki) liburu batean biltzea. Horregatik ARGIAren ekimenez, Pilar Iparragirre kazetariak 35 esanguratsuenak bildu eta azalpenez horniturik argitaratu ditu berriki. Koordinaketa lanetan, behean sinatzen duen honi elkarrizketa guztiak irakurtzea egokitu zitzaion eta esan behar dut tresna egokia dela euskal kulturarentzat garai gogorrak

eta, era berean, funtsezko aldaketa garaia izan zirenak ezagutzeko. Kazetaritza molde desberdin bat ezagutzeko aukera ematen dute halaber; kazetaritza zentzu zabalenean harturik, esan beharrik ez baitago muntaketa edo inprenta lanek ere sekulako aldaketak izan dituztela berrogei urtetan. Baina hau dena hobeto ezagutzeko zer hoberik protagonistekin aurrez aurre biltzea baino?

■ Ekitaldian 60ko hamarkadako ZERUKO ARGIA egiten zutenak eta egun ARGIA dihardutenak bildu ziren. Goian, ezkerretik eskuinera, Mikel Atxaga, Joxe Mari Iturralde, Agustin Ezeiza. ARGIAko Ixabel Bereziartua eta Mikel Asurmendi, Luis Iriondo, Xalbador Garmendia, Mari Karmen Garmendia, Ramon Saizarbitoria, Jose Luis Alvarez Enparantza "Txillardegi", Iñaki Beobide, Xabier Kintana eta Jose Manuel Toledo. Behean, ARGIAko Onintza Irureta, Bego Zuza eta Katixa Garate. Hauen alboan Txema Auzmendi eta liburuaren egile Pilar Iparragirre. Azkenik ARGIAko beste lau kide: Joxe Mari Irazusta, Xabier Letona, Nagore Irazustabarrena eta Izaskun Jauregi.

■ Goiko irudietan, ezkerretik eskuinera, Txillardegia eta Xabier Kintana solasean, ekitaldia hastear zela. Alboan bildutako guztiak mahaiaren inguruan eta eskuineko argazkian, Pilar Iparragirre "Hitzak"en egilea.

ALBERTO ELOSEGI

■ Lerro hauen alboan Agustin Ezeiza 60etako ZERUKO ARGIAko bultzatzaile eta arduraduna. Eskuinean, Mari Karmen Garmendia; Mari Karmenek "Miren Olarreaga" sinadurapean bera gordetzen zela azaldu zuen -berez "Orreaga" behar bazuen ere- eta "Emakumeen Jasokundea" izeneko saila abian jarri zuela.

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

■ Ezkerreko argazkian ikus daitekeenez ZERUKO ARGIAko ale zaharrek ere euren tokia izan zuten aurkezpenean. Lerro hauen alboan, aldiz, ekitaldia amaituta oraindik ere protagonistak kontu-kontari ari zirenean, urte gogor haien gazi-gozoak gazteok ezin ginituela ulertu esanez.

Bada, hilaren 12an horretarako aukera izan genuen: egungo ARGIAko kazetariak eta 60etako Z. ARGIAren idazten zutenetako batzuk mahai baten bueltan bildu ginen Lasarte-Oriako Txitxardin Beltza jate-txean, aipatu liburuaren aurkezpena aitzaki. Eurak baitira, finean, liburuiko protagonistak. Eta protagonisten artean, norbait azpimarratzekotan, Agustin Ezeiza aipatu behar. 1963an aldizkaria berpiztu eta handik aurrera Z. ARGIAren bultzatzaile eta zarduradun izandakoak gainerakoak eskerrak jaso zituen, Ramon Saizarbitoriak esan zuen bezala "lehenago agian jaso gabeko eta merezitako" eskerrak. Berak ere esker ona adierazi zuen garai horietan proiektuan lagundu zuten guztiekiko. Z. ARGIA aurrera ateratzeko izan zituzten zailtasun eta traba izugarriak aipatu ondoren, noski. Egoera politikoa, batzeke zego-

en hizkuntza bera, diru falta, teknologia eskasa... horiek guztiak pairatu behar izaten zituztenak egoera azaltzen saiatu ziren ordenadoreak ia dena egiten digunoi. Mari Karmen Garmendiak emakumeen egoera izan zuen hizpide eta Ramon Saizarbitoriak beste traba bat erantsi zuen: idazleen gaztetasuna (eta, bere kasuan, futbola bereziki gustuko izan ez arren, futbolariak elkarriketatu beharra).

Mahaitik altxa eta mokadu tartean duela ia 40 urteko oroitzapenak entzun genituen batean eta bestean. "Horiek burutazioak gureak" zioen Luis Iriondok irribarrez, "Salome-ren Eurovision-eko 'Vivo cantando' hura euskaratzea ere..." eta Mari Karmen Garmendiak ZERUKO ARGIA ez ezik, bateren batek "Infernuko Sua" ere deitzen ziola ekarri zuen gogora. Aukera ederra zuten haiek lanki-

de zaharrekin garai hartako argi eta ilunak gogora ekartzeko (badaezpada, gonbidatu gehienak joanak zirela, kantuan hasi ziren bi pertsonaia ezagunen izenak gordean mantenduko ditugu).

Eta guk, kazetari gazteok, garai hura ezagutu ez genuenok, ezer ikasi al genuen bilera horretatik? Txillardegik esan zuenez, garai hura bizi izan ez genuenok ezin dugu ulertu orduko egoera. Bi belaunaldi oso desberdinen arteko zubi txiki bat ezartzeko bederen balio izan zuelakoan nago hala ere. Eta lerro labur hauek idatzi eta atondu bitartean, zeruko argiari (ala infernuko suari?) eskerak eman dizkiot, besteak beste, ordenagailuko disko gogorrean maketaziorako hain programa informatiko erabilerraza ezartzeagatik ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

P E R F I L A

Ez dago sinesterik mundua zenbat aldatu den laurogeita hamar urtetan; orduko bertsoak eta kontuak, historiako orrietan baino zehatzago gordeak ditu “Ernani txikiak” bere memorian.

Bertsolariari alferraren fama eman izan zaio, baina galde diezaiotela Pablori zer den bizikleta hartuta Nafarroako herri zokoetara joatea, bertsoetara. Mitxelena lagun, zazpi egunetan bederatzi herritan kantatzera heldu zen, eta ahotsik gabe etxeratu, altabozik ez zen garaietan balkoitik balkoira egiten baitzen saioa.

Arratsaldea Pablorekin pasata, bete ezin litekeen desio bat sortu zaigu: egun oso bat orduko Ernanin ematea. Tabernaro edonor bertsoetan hasi, eta gauez sagardotegian sartuta orduak pasa Pablo eta Txirritaren ziriak entzunaz, oilarrak kukurrukuka hasi arte.

Testuak: Estitxu Eizagirre /
Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Alberto Eloseggi

Pablo Zubiarrain, “Ernani Txikia”

“Txirritari hamalau urterekin bota nion lehenengoz bertsoa”

- **Jaio:** 1912an jaio zen Hernaniko Ereñotzu auzoko "Telleria" baserrian.
- **Bertsolaria**
- **Lana:** Gaztetan artzain ibili zen aitonarekin, Adarra mendiko "Agerre" bordan. 14 urterekin baldosa fabrika hasi zen lanean, eta gerora Astigarragan zapata denda jarri zuen.
- **Bertsolagun:** Izan zituen besteren artean Txirrita, Uztapide, Basarri, Mitxelena, Txapel, Zepai, Saiburu...
- **Idatzitako liburuak:** "la kantatuz bezela" (Auspoa saileko 190. zenb) eta "Gaziak eta gozoak" (Auspoa, 194).

Txirritaren auzo berean jaio-takoa zara, eta bertsolarien etxean, gainera. Famili osoa aritu al da bertsotan?

Etxean denak aritzen ginen, anai guziak. Aitona ere, Joxe Migel Otxotorena, bertsolaria genuen, eta bere anaia itsua ere bai. Pedro Maria Otaño, Amerikatik bueltan, Hernaniko Karabel tabernara etortzen zen, eta gure aitona ere berarekin han aritzen zen bertsotan. Bertsoekin ez naiz gogoratzen baina despedidako batekin bai: "haurrak eta emaztia/Erreran dauzkat zai/beste egun batian/kantako degu lasai" esanda joan zen Pedro Maria Otaño.

Otañok gure aitonari eta Txirritari liburuak eman zizkion, berak idatzi zituenak Amerikan zelarrik. Eta irakurtzen inork jakin ez! Gure amak zekien irakurtzen, monjetan pixka bat ikasten ibilia baitzen. Epele auzoko etxearen aurrean zuten arbola bat; ikaragarria zen

arbola hura, harrigarritako bat! Hara bildu denak, eta gure ama defuntuari, neska koxkorra bera, hari kantarazten zizkieten Otañoren liburu-ko bertsoak.

Txirritak ere bere liburuan gure aitona aipatzen du, lehenengo plaza harekin egin zuen: "Joxe Migel ta Erramun hilak / ni ta Juan Mari biziak" esaten du bertsoak.

■ **Lehen plaza gazterik egin zenuen. Baina mutil kozkorretan bota omen zenion Txirritari bertsoren bat...**

Lehenengo plaza San Antoniotan egin nuen, Hernaniko Ereñotzu auzoan bertan, 17 urterekin. Jose Oiartzabal izeneko beste lagun batek eta biok, Txirrita eta Saibururekin kantatu genuen.

Baina lehendik Txirritari bertsoa bota nion, bai. Hiru Bidieta esaten dioten tabernan bertsotan aritzen zen Txirrita, eta han ari zen orduan Prantza esaten zioten batekin, oso ona zen Prantza bertsolari hura.

14 urte izango nituen, eta lehengusua eta biak eskaileretatik gora igo, eta, han ari ginen "bota bihar ziou", ta "bota bihar ziou". Eskaileretatik bota nion bertsoa eta alde korrika! "Nongoa zen ume hura?" galdetu omen zuen Txirritak. Handik berehalaxe hasi nintzen Txirritarekin, gure aitonaren laguna

BERTSOA

Doinua: Lagundurikan danoi

**Zenaren ordezkari,
denaren testigu,
zure jardunak asko
erakutsi digu.
Mundua aldatu da,
hala irudi du,
baina gazteagoek
ederki dakigu
zure zordun izango
garela beti gu.**

Aitor Mendiluze

BIZITZAREN PASARTEA

Nik hogeita zazpi urte arte ez nekien erretzen ere. Lekunberrira bertsotara joan eta, han hamasei laguneko koadrila, beste denak erretzen eta ni ez. Uztapidek esan zidan: "Motel, denak erretzen ari dituk eta hi bakarrik erre gabe, ez duk ederki ematen! Egingo diat zigarro txiki bat neronek, eta ez haiz mareatuko!" Ez mareatu. Hango festa bukatu zen, hurrengo egunean etxera etorri, eta estankora! Hasi banintzen, hasi nintzen! Egunero kuartenoi bat erretzen nuen.

baitzen.

■ Zer moduz konpontzen zinen Txirritarekin?

Oso ondo. Diferentzi ederreko gizonak! Ni orduan 50 kilo ez nintzen izango, eta hura, berriz, ehun eta berrogeita gehiago! 159 kilo pisatzen zituen hil zenean. Buru galantarekin. Hori kalabaza! Baina, betea zeukan! Hura zelebrea zen. Hizketarako-eta pizkorra, e! Harek burutik failo gutxi zuen.

■ Gaztetan egun osoan bertsoa ibiltzen omen zenuen buruan.

Orduan hizketan baino bertsotan gus-torago aritzen nintzen. Aisa etortzen ber-

■ Donostian 1981 urtean, Uztapideren omenaldian.

EGINDAKO PLAZAK

Zein herritara joan zen bertso lanetan, zerrenda bat egina du Paulok:

✓ Oiartzun (4 bider)	✓ Amezketa (1)	✓ Amaiur (1)
✓ Irun (2)	✓ Zaldibia (1)	✓ Legasa (1)
✓ Hondarribia (3)	✓ Legazpia (1)	✓ Lekarotz (1)
✓ Donostia (Igeldo, Gros, Alde Zaharra, Antiguu, Fronton Moderno, Astoria, Loiola, Martutene, Astigarraga, Ergobia, Intxaurreondo) (1)	✓ Aztiria (1)	✓ Doneztebe (1)
✓ Urnieta (1)	✓ Urkizu (2)	✓ Etxalar (1)
✓ Errenteria (3)	✓ Beasain (1)	✓ Zubietza (3)
✓ Tolosa (2)	✓ Lezo (3)	✓ Donamaria (2)
✓ Usurbil (3)	✓ Aia (2)	✓ Ezkurra (2)
✓ Andoain (2)	✓ Zestoa (1)	✓ Lesaka (2)
✓ Villabona (2)	✓ Beizama (3)	✓ Arano (4)
✓ Alkiza (1)	✓ Nuarbe (4)	✓ Goizueta (2)
✓ Amasa (1)	✓ Azkoitia (2)	✓ Lekunberri (7)
✓ Sorabilla (1)	✓ Elgoibar (4)	✓ Beruete (1)
✓ Belauntza (2)	✓ Ondarru (3)	✓ Leitza (2)
	✓ Lekeitio (1)	✓ Baraibar (3)
	✓ Marin	✓ Betelu (2)
	(Eskoriatza) (1)	✓ Alkoz (Baztan) (1)
	✓ Berriz (1)	
	✓ Zugarramurdi (1)	
	✓ Arizkun (4)	

"Bertsotan I" liburutik

Bertsotan Donamarian, gerra ondoko urteetan.

tsoa eta, neronek bai saio ikaragarriak, neure buruarrekin! Bat bota, eta neronek botatakoari neronek erantzun; eta denboretan gainera, ordubete eta gehiago!

Anaia defuntuarekin ere bai. Aitak mendian janariak egitera, ebakitzera bidali eta, sega bizkarrean hartuta joanda, sagarraren ipurdian jartzen ginen. Aitak esaten zigun "joango nauk hemendik ordu erdi batera-edo, karroarekin bila!". Gu sagarraren azpian, bi anaiak bertsotan. Gero larri, janariak egiteko!

■ **Tabernak omen ziren orduko plaza ugarietak.**

Taberna guztietan orduan bertsotan egiten zen, Jesus, Maria eta Jose! Sagar-dotegietan ere bai, gauetan. Orduan txotxera sartzen zen, ez orain bezala! Oraingoak garesti daude, orduan merke izaten zen. Ni ezagutua nago Hernanin, 5 xentimotan, xox batean bi baso haundi sagardo ematen zena. Dirurik ez zen izaten, baina, ez orain adina behar ere! Gaur diru asko behar da, bizimodu alua darabilkigu. Hau ez da ona, honek gauza txarra ekarriko du! Sekulako diru pila hartzen duzu patrikan, baina, bat ere ez du balio!

■ **Hernaniko Portu auzoan, Shangai tabernan egiten omen zenituzten bertsotilerak...**

Jesus! Makina bat saio eginak gara hor! Elizara baino horra txintxoago joaten ginen. Uztapide, Zepai, Txapel... ere etorri izan ziren. On horiek bakarrik ez, orduan baserrietan bertsolari koskor asko zen, tabernan bilduta bertsotan egiten zuena.

■ **Nolakoak ziren orduko bertso ibilerak?**

Gaur bezala ez zegoen beste herrietara joateko konbinaziorik. Txirrita

"Ba omen zen Oartzunen neska bat, bertsotan oso ondo egiten zuena"

eta Olegario zena, oinez joan omen ziren behin Hernanitik Ezkurrara, kantatzera. Goizuetan bazkaldu, alparagata berriak erosi, eta gauerako Ezkurrara, afaltzera. Saioa eginda etxeraino nola etorriko ziren, ba! Bidaltzean etorri behar!

Gehiegi aritzen ginen gu. Uztapidek esan zidan: "Tontoak galantak izandu gaituk, motel. 30 duro kobratu beharrean 100 duro kobratu bagenitu, berdin berdin herriarentzako eta guretzako mesede eder-rra!". Ez etortzen burura orduan, ordea! Zugarramurdin behin 40 duro kobratu genituen, urruti zegoela-eta. Bizikletan joaten ginen haraino.

Balkoitik kantatzen genuen. Behin

Mitxelena eta biak hitzik egiten ez genuela geratu eta etxera etorri ginen. 7 egunetan 9 herritan izandu ginen. Beste bi herritarako enkargua hartuak geunden. Baina, gastatu zen eztarria eta, bestela ere txarra-eta, orduan bat ere ez! Hitzik ezin egin! Hartu bizikleta Arizkunet iluntzean, eta benga, bizikletan trikitraka. Goizeko ordu bietan-edo Irunera ailegatu ginen. Artean tabernak irekiak zeuden. Sartu tabernan, zerbeza puska

bat edan, diru kontuak egin eta etxera. Uztapideri kontatu genion batean, esan zigun: "Ni hamabi egunean hamabost herritan

BERE HITZETAN

▼
"Txirrita izugarri bertsolari ona zan. Bi aldeta, zekien hark, mozketan eta laguntzen. Itzein ere bertsotan eiten zun eta haren inguruan jendea beti parrez eta algara batean egon oi zan. Boza ere halakoa, nik ezagutu dedan onena."

Bertsolari aldizkaria, 1991ko iraila

▼
"Nik fabrikara aldegin eta aitona laster gaixotu eta il zan eta eriotzako momentuan deitu zidan eta elkarrekin artzai pasatutako bi urte oiek gogoratzen zitun."

Bertsolari aldizkaria, 1991ko iraila

▼
"Soldaduska kunplitu eta lanean asiya nengoen gerra etorri zanean. Hernanin denak gorriyak zian eta gu ere gorriyekin jun ginan. Gu ez ginan ezer, ez gorriyak eta zuriyak, ezjakin batzuk besteik ez, politika zer zen ere ez zekien jendia... nunbait sartu ein biar eta antxe tokatu."

Bertsolari aldizkaria, 1991ko iraila

▼
"Bilbo artu baino leen iru lagunek ies egitea erabaki genun. Bat bidean galdu zen, bigarrena arrapatu egin zuten eta ni zutik eoteko gauza ez nintzala iritsi nintzen etxea. Legazpitik sartu nintzan Gipuzkoan eta Tolosatik Uzturrera igo eta Amasatik barrena eldu nintzan etxea. Nun gordetzen ginan? Upela batean sartuta egiten nitun egunak eta aspertzen nintzanean mendia.

Norteko gerra bukatu zenean, gure amak gerra bukatu zala pentsatu zuen eta izkututik azaldu egin ginan. Frankistek harrapatu eta Teruelea eaman gintuzten, ostea gerra segitzeko."

Bertsolari aldizkaria, 1991ko iraila

"Nik buruan beti bertsoa ibiltzen dut bueltaka, diodan maitasunagatik"

PENTSAMENDUA BERTSOTAN

BASERRITAR BATI ENTZUNDA

Obe dala-ta sartu ginduzten
gu ere Europa Batuan,
itz eder asko baiñan egintzak
falta zaizkigun lekuan.
Larri dabillen nekazaria
Ez da jarriko altuan,
Denbora izango da testigu
zer ondorenak dituan.

Millaka asko munduan iltzen
Dira urtero goseak,
Armetan berriz gastatzen dira
Millaka milloi paseak.
Aundiak beti nai dana egin,
Or konpon bitez bestiak,
Oiek ez ditu asko estutzen
Beartsuaren eskeak.

GURASO ZARRAK

Jaiotzez aulak eta makalak
guztioz izaten gera,
ta gurasoen laguntza bear
irtengo bada aurrera.
arrigarria degu benetan
geroko gure jarrera:
geiena maite bear deguna
uzten degu bazterrera.

ADARRA MENDIKO BORDARI

Mendi maitea, eman ziguzun
naiko gazta ta zeziña,
gaur eztaukazu besterik ezer:
piñua eta zikiña.
Ardien borda untzak tapatu,
jira guztian osiña,
Aitona, laister ilko ziñake
Berriz piztuko baziña.

ORAINDIK EZ DA BUKATU

Gure artean zer pasako zan
ikusten genduen aurrez,
okertu giñan betiko eta
zuzentzen ez dago errez.
Gu alkarrekin emen borroka,
Madrid'en etsaiak parrez,
ez ote gera ume biurtu
gizondu egin bearrez?

NERE BURUARI

Zartzea da sendatu
Ez liteken miña,
Orrek txikitutzen du
gizonik aundiña.
Orain naiko txuleta
Badaukagu baiña,
Alare ez naiz leno
Aza janda aiña.

(*"Ia kantatuz bezela"* eta
"Gaziak eta gozoak" liburuetatik)

izandu nauk. Etxera joan ninduan
hanka tartean isatsa sartuta joaten
den zakurra baino umilago!"

Osasunarentzat ere gogorra da
bertsolarien bizimodua. *"Gaur gutxi
edango diat bada!"* esaten da, baina,
nahi ez duzula ere, inguruko denak
jan eta edanean ari direnez, halaxe
bukutzen duzu beti.

■ **Orduan bertsotan zurikeri
gutxi ibiltzen zenuten.**

Zirenak eta ez zirenak elkarri
esaten! Kultura falta! Oraingoek ere
esaten dizkitek, eh! Gaiak nola jar-
tzen diren-eta, nola suertatzen den!
Zer esaten genuen ez genekiela esa-
ten genizkion elkarri. Ez mina egi-
teagatik, baina, esan egin behar zer-
bait-eta!

■ **Emakume bertsolaririk ba al
zen zuen garaian?**

Baziren, bai. Aitonak-eta Oiar-
tzungo festetan afaria egin zuten behin.
Erreka omen zegoen etxetik iturria baino
askoz bertago. Hango etxeko andre zaha-
rrak esan omen zion: *"Joxe Migel, balde-
kada bat ur ekarriko al zenuke?"* *"Ekarri-
ko ez dut bada!"*. Joan da korrika, eta
baldea errekan sartu, eta amuarrainak eta
dena ekarri zizkion. Esan omen zion hango
andreak: *"Joxe Migel, iturritik ekarri al*

■ 1978an, Ereñotzun, bere omenaldian.

duzu?" eta *"Nondik ekarriko nuen bada!"*,
aitonak. *"Koño, gure iturrian amuarrainak
jaio al dira?"*

Eta etxe hartan ba omen zen Oiar-
tzungo neska bat, bertsotan oso ondo egi-
ten zuena.

■ **Mikrofonorik gabe, ahots sendoa
beharko zen garai haietan bertsolari
izateko...**

Ni larri ibiltzen nintzen bozare-
kin. Urrutira joaten zen nire boza,
baina mehea nuen. Leku itxian oso
ondo kantatzen nuen. Uztapide
zenak behin esan zidan: *"Lazkao
Txikik artea du, baina hire garaian
ibili behar izan bazuen, ez zian asko
kantatuko!"*. Bozgoragailuak salbatu
zuen hura!

■ **Xalbador ere ezagutu omen
zenuen. Nolakoa zen?**

Niretzat izanu den bertsolaririk
onena. Hark berak uste zuena baino
gehiago zekien! Bertsozale amorratu
batek esan zidan: *"Xalbador sortzai-
lea da, beste inori bururatzen ez
zaiona kantatzen du"*. Ez apaizari eta
ez kristori ez zitzaion bururatzen
hark botatzen zituen arrazoia!

Behin Egileorri bota zion bertso
bat, ederra. Egileorrek hala kantatu
omen zuen: *"Nik nahi nukena*

*hemen jendia/gelditutzia kontentu/ondo
esanak ondo entzun ta/gaizki esanak
barkatu (tankera horretan zen)/frantze-
sek juan behar dute ta/hobeto degu
bukatu"*. Eta Xalbadorrek erantzun:
*"Beira Egilegor utzi nahi zaitut/adber-
tentzian jarrita/euskalduna zan nik
nuen ama/euskalduna nuen aita/bien
artian sortu zuten hau/ere euskalduna*

"IA KANTATUZ BEZELA" LIBURUTIK

baita/hemendik ez da joango frantzesik/handik ez da etorri ta". Hori bertsoa dek! Mamia! Uztapidek esaten zian: "Guk bertsoak kantatzenditugu, baina horrek zukua ateratzen ziok!"

Beste batean, justu-justu zutik egoten zekien haur batekin, ama bat mendira joan zen gaztainak biltzera. Halako zaballune batean utzi zuen, harri koskorbatzuk-eta emanda, eta ama gaztainak biltzen jarri zen. Ondoan erreka txiki bat, erroila adinakoa ere ez, txorkatiletarainoko ura izango zuen! Hartarako adina

balio umeak, bestetarako ez baina, eta jarri zutik eta tarraka-tarraka erroil horretaraino joan zen, eta muturka erori eta ito egin zen. Inguruko herri guztietakoa jendea bildu zen han, eta apaiza etorri zenean gurutzearekin, Xalbadorrek botatzen omen zian: "Errezatutzen hasi gaitezen/begiak jarrita gora/Jainko maittea izan zazu zuk/haur txiki hoi en ardu-ra/hemen ito dan aingerutxo hau/eraman zazu zerura/eta agortu mendien negar/dan erreka hontako ura". Poeta huan-eta! Denak harrituta, apaiza ere

seko harrituta utzi omen zuen.

■ **Oraingo bertsolaritza jarraitzen duzu?**

Bai, denak ezagutzen ditut, eta Irazu asko gustatzen zait, aspaldidanik.

■ **Orain bertsoak idazten aritzen omen zara.**

Bi liburu argitaratuak ditut, eta beste liburu bat ateratzeko adina ere badut idatzia. Nik buruan beti bertsoa ibiltzen dut bueltaka. Bertsoari diodan maitasunagatik. Eskopeta, ehizeko txakurra eta bertsoa. Hiru horiek nire-nireak ditut ●

ARGAZKI ZAHARRA

Donostiako La Perlan: Eserita, ezkerretik hasita: Pepe Andoain, Pepito Iantzi, Felix Arantzabal, Mateo Andoain. Zutik, lehenengo ilaran, ezkerretik hasita: Pablo Zubiarraín, Mitxelena, Basarri, Uztapide, Garte txistularia. Atzean, ezkerretik hasita: Sorondo bertsolaria, Juanito Atxukarro eta Benantzio Rekalde

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Salla

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

E Z P A

PRINTZA

INBIDIARIK EZ

Urtzi Urrutikoetxeak honako idatzi zuen "Jakin"en:

"Ni ere ados nago zinema-gintzak bere mintzaira propioa daukala, hainbat arteren batuketa batetik baina era berean narrazio mota guztiz autonomoa baitauka. Eta pertsonaiek darabiltzaten hizkuntzak, gidoilariak erabilitakoak edo zuzendariarenak ez dute zertan bat eta bera izan, errodatzerakoan laugarren bat aukeratu daiteke... baina geure alde ere egon liteke hori. Zertan horrenbeste diru xahutu filmak bikoizten, azken urteotan kontua hobetu arren, espainiarrek sistematikoki mila bider hobeto egingo dutela jakinik, egingo dutenez? Gurea baino hitzun gehiagoko hizkuntzek (...) betidanik azpitituluak erabili dituzte. Gurean aitzakia, ohitura falta da, baina ohiturak sortu egiten dira. Ala norbait ohituta dago filmak euskaraz ikustera? (...)

Euskaraz zinema entzuteko euskaldunek egindakoa izango da, horri euskal zinema deitu ala euskarazko. (...) Eta jendea ez da falta. (...) Baina ezin lehiatu. Lehia, betiko lehia! Eta dirua behar da, eta interesa, eta horretan sinestea (...). Helburua zirkuitu komertzialaren lehia ibiltzea bada, ondo, espainiarra jo dezagun, ingeleserako zubi. Baina europar zinemaren beste sare hori ere, bere minoritarioan, hor dago, eta Irango zinemaren edo Emir Kusturicaren arrakastak zerbait erakusten du, hizkuntzen gainetik. Hollywooden filma espainieraz, serbokroazieraz edo euskaraz egon antzera epaituko dute eta".

ESZENATEGIAK ETA JANTZIAK

ESZENOGRAFIA eta jantziei buruzko tailer bat jarri du martxan Iruñeko Gaiarre Antzokiko Fundazioak. Izan ere, arte ikasketetan dagoen hutsunea dela-eta honelako ikastaroak antolatzea otu zaio Fundazioari. Hau izango da lehenengoa eta hiru hilabetetan zehar eskainiko da. Hiru ataletan dago banatua: lehenengoan, ikasleek prestatu beharko duten antzez obra ezagutuko dute; bigarrenengan, eszenategiaren eta jantzien diseinua egingo dute; eta hirugarrenean, ideia guztiak burutu beharko dituzte. Honela, hogeik ikaslek antzerki obra bat eszenategira nola eramaten den ikasiko dute.

IMPRESIOAK ETA EMAKUMEAK

OTSAILAREN 4a arte izango da ikusgai ireki berria den Bilboko Arte Ederretako Museoan "Emakume impresionistak. Beste begirada bat" izeneko erakusketa. Marie Bracquemond, Mary Cassatt, Eva Gonzales eta Berthe Morisot dira bertan paratu diren 70 koadroen lau egileak. Guztiak ere garai eta toki berean bizitakoak izan arren, hauxe da euren lanak batera erakutsi diren lehen aldia. Gaien arabera antolatu dituzte hain zuzen emakumezko impresionista hauen lanak. Lehenengo eta behin eurek beste emakume batzuei eginiko erretratuak daude ikusgai, ondo-

ren komuneko eszenak, familiko uneen pinturak, opera eta antzokietako koadroak eta aire librean eginikoak.

EUSKAL KULTURA KATALUNIAN

EUSKAL kultura Katalunian ezagun egiteko xedez aurrean ere Bartzelonan laugarren Euskal Herria al CAT jaialdia burutzen ari dira. Azaroaren lehen asteetatik Mikel Urdangarin, Pomada, Juan Mari Beltran eta beste hainbatek jo du Bartzelonan. Azaroaren 22an berriz, Morauk eta Mikel Telleriak joko dute, 29an Oreak TX-ek, 30ean Gozategik eta abenduaren 10ean Kepa Junkerak. Kontzertuez gain aipatzekoa da aurrean Iparraldeari leku berezia eskaini zaiola, izan ere, azaroaren 23an "Nit de Iparralde" egingo da. Ekitaldi guztiak irratia.com webgunetik eskaintzen ari dira.

MONIKA DEL VALLE

■ Arte Ederretako Museoa berriturik.

H I T Z B I T A N

- Alejandro Zabala Euskal Herriko Goi Mailako Musika Ikastegiko zuzendariaren iritzia da hau: "Jendea museoetara gauza berriak ikustera joaten den bezala, musika entzutera joatea ahalbidetu behar dugu. (...) Politika kultural bat behar da musika eguneratzeko".
- Manuel Monterok "Gara"n: "Ez dut unibertitate nazionaletan sinesten ezta unibertsitete popularretan ere. Estatuaren baitako barruti bat ez da kaltegarria, onuragarria baizik lehiak hobetzeraz behartzen duen neurrian".

L A K

ALBERTO ELOSEGI

ESKOLA LITERARIOAK

Matematika, natur-zientziak, gizartea... eta baita literatura ere. Horiexek dira ikastetxeetan eskaini ohi diren eskoletako batzuk. Literaturan ordea, eta 15.600.000 pezetako aurrekontuari esker, obren egileek eurek ematen dituzte eskolak batzuetan "Idazleak ikastetxeetan" programari esker. Guztira, 75 idazleak parte hartzen dute eta 290 bisitaldi egingo dituzte aurten, azken bost urteetan baino %26 gehiago. Hala ere, 151 ikastetxe programatik kanpo geratuko dira. Bisita horietarako idazleen liburuak irakurri behar dituzte haurrek edo nerabeek. Gero hark egindako galderei erantzuteko. Metodo honekin idazleen mitoa eskoletara, eta bide batez ikasleetara hurbiltzen da.

ANTZERKI AMATEURRA

EUSKAL Antzerki Talde Amateurren Elkartek Euskal Antzerki Amateurraren IV. Topaldia antolatu du. Jaialdiko ekitaldiak joan den astean hasi eta hilaren 24an amaituko dira. Aurten Mutrikuko Goizeko Izarra antzerki taldea da antolakuntzaren arduradun. Talde horrez gain, Elgoibarko Ekekei taldeak, Debako Goazek, Deustuko Gilkitxarok eta Erreteriko Ereintzak hartu dute parte ekitaldian. Gainera, 160 mutrikutarrek "Markesaren alaba" obra antzezten zuten topaketetan.

RAVEL EOS-EN ESKUTIK

MAURICE Ravel konpositore ziburuarraren hiru obra bildu ditu Euskadiko Orkestra Sinfonikoak argitaratu berri duen diskoan. "Piano eta Orkestrarako Kontzertua Sol Maio-

rrean", "Alborada del gracioso" eta "Ezker eskurako idatzitako kontzertua" dira hain zuzen jasotako hiru lanak. Diskoa Joaquín Atxukarro piano jolearekin grabatu du EOSek.

DANI BLANCO

■ Euskadiko Orkestra Sinfonikoa.

• Patxi Perez dantzariaren aburuz, "mutxikoeak anitz egin dute euskal kulturaren irudi onerako. Jauzietan sentitzen da Euskal Herria hor dagoela. Jauziek ate handi bat ireki dute kanpotarrak euskal kulturaren sartzeko".

• Harkaitz Canok honela zioen "Euskaldunon Egunkaria"-n: "Ordenagailu batean irakurtzen denaren sinesgarritasuna, memorian arrastoa uzteko aukera eta xuxurlatzeko ahalmena, urrun daude liburuaren objektuaren potentzialitatetik. Liburuaren teknologikoki perfektua da".

JOSEBA OLALDE

■ J.R. Madariaga

IZENAK

Juan Ramon Madariaga poeta bilbotarrak "Física" izeneko poema liburuaren argitaratu du gaztelaniaz Bassarai argitaletxearen eskutik. Pantxoa Bergarai "Xalbatx"ek hirugarren diskoa plazaratu du Agorilaren eskutik. "Gau erdi pasa eta" izenburupean hamaika kantu bildu ditu Jimi Arrabit, Natxo de Felipe eta beste hainbat laguntzarekin.

Putz aldizkariaren hurrengo alearekin batera hainbat idazleren irakurraldiak jasotzen dituen CD bat kaleratuko da. Besteak beste, Pako Aristi, Gari Berasaluze edota Juanbau Erauskinen parte hartzen dute bertan.

Jotakie taldeak bere ibilbideko hamasei kantu aukeratu eta "Jotakie barrenetik, 1981-1990" izeneko CDan jaso ditu. Diskoa Oihukak plazaratu du.

Traspasos taldeak "El uno y el otro" lana estreinatu du Donostian. Talde arabararren obra hau Mikel Gomez de Segurak zuzentzen du.

■ A. Fernandez eta R. Martin, aktoreak.

Informazioa eta kritika kulturala

Lagun batek Platero y tú euskal musika taldeaz zera idatzi zuen: "Abesti bakoitzaren esentzia rock and roll, tex-mex, pop, rockabilly eta izaera latino handiko, -denetarik baitago-, hiru minututan biltzen du. 'Trozos de Cristal'eko Mark Knopler teknikoenetik 'El Lobo se espanta'ko J.J. Cale sinpleeneraino; Barra amerikarrek Willy Deville zitaleenetik 'Quiero bailar hasta perder el control' en sekretu zintzoenetaraino". Antologia honen ondoan (dozena bat aipamen bost lerrotan) beste informazio kultural batzuk zaletuen zizakadurak dira. Hau inbidia hainbeste dakien publikoarentzat lan egitea!

Kritika eta informazioa genero literarioak izan ziren, eta orain kazetaritza generoak dira. Alegia, iritzi genero bat, espezializatuz gero, orientatu eta informatu egin behar duena. Arteaz edo sormenaz, espezializatutako bidaiarien epistola-liburuengandik jakin genuen. XIX. edo XX. mendeetako antzerkiaz Larra edo Unamuno antzerki berriemaileengatik dakigu. Roland Barthes, Umberto Eco edo Steinerrek hedabideetan lantzen den ofizioa, ekintza kulturalen hausnarketa sakona bihurtzen dute. Beraz, informazioa eta kritika kulturala egon daitezke.

Kritikoa bestalde obrak interpelatatuko norbait da neurri batean edo bestean, tartean dagoen norbait, neurri horretan sorkuntzako kide. Epaitzen duen sorkuntza besteengana bezainbeste zuzentzen da beregana, hortik bere lanarekiko ezinbesteko subjektibitatea.

Produktzioa handia den garaietan, eta batez ere, produktio jarraituko industriaren agerpenetik -zinema, irrati-telebista, serieko artea...- informazioa eta kritika kontsumitzaile kulturalari merkatuan bere esku dauden produktuei buruzko pistak ematen dizkion baliabideak dira (ezin ditu guztiak irentsi, eta iragazki baten beharra du).

Eskaintzak kontsumorako aukerak gailentzen dituen garaietan, bezeroaren erabakietan zalantza tartea murriztu nahi izaten da. Arte obrak enkargatzeko noblezia orientatzen zuen kritikoa, gorteko adituak, proletario bihurtu dira jende askok produktu kulturaletara hurbiltzeko aukera duen garai historiko batean.

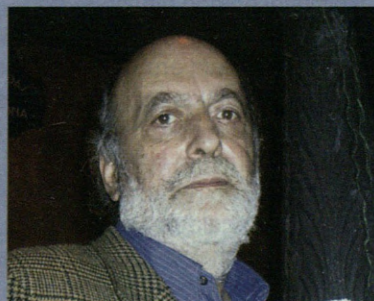
KRITIKA espezialistek egina izan behar du, informazioaren gisara. Aitzitik, kazetaritza lanbidean ez da beti prestakuntza berezirik izaten. Kritiko batek etengabe irakurri behar du, bere enpresaren kontu bidaiatu, bere beharra baitu, antzerkiera eta erakusketetara joan, lehen eskuko informazioa eduki... Ez da horrelakorik gertatzen.

Espezializazio faltak informazioa zalantzazkoa izatea dakar, aurrez indartuta dagoen hura indartzea. Irizpide ezaren aurrean, iruzkingileak ez du ez erabakitzen ez arriskatzeko, ez du ezer asmatzen, eta erreferentzia diren medioek diotena dio berak ere.

Prentsan hiru maila egingo bagenitu: Propaganda, Informazioa eta Kritika, maila aldaketa bat nabari da, degradazio bat -hitzez hitzeinengatik informazioa propaganda den, eta kritika informazioa.

Informazioa egiten dela esaten denean, publizitatea egiten da (aktorea, modan dagoen emakume aktorea, obra dibertigarria da, ondo amaitzen da, kezka uxatzen ditu). Aitzitik, informazioak hau esan beharko luke: "Hau ez dakit zein autorearen komedia bat da eta ezaugarri hauek ditu"; eta kritikak

ondoren: "Hau komedia bat zen, baina ez da dibertigarria, eta autoreak gaizki egin du". Hau gertatzen ez denez, kritikak orduan informazioa egiten du, baldin badaki. Kritikoak "hau komedia bat da", "hau estilo hori beste harekin uztartzen duen antzerkia da" moduko alderdiak landu behar ditu.

MIKEL MARTINEZ

Pedro Barea
EHU-ko irakaslea

"Espezializazio faltak informazioa zalantzazkoa izatea dakar, eta aurrez indartuta dagoen hura indartzea. Irizpide ezaren aurrean, iruzkingileak ez du ez erabakitzen ez arriskatzeko, ez du ezer asmatzen..."

GAITZ honi eduki kulturalen (eta kazetaritzako) izaera komertzialak laguntzen dio. Dirua tartean, eztabaida publikoa behar lukeena -ideiak- fantasien salerosketa bihurtzen da, non saltzaileak produktuaren akatsak ezkutatu behar dituen eta negozioa egin, hedabideek ematen dieten zelifanarekin, pixka bat oparoagoa. Prentsa, irrati eta telebistaren mesprezuak ekintza kulturalen komertzializazioarekin du zerikusia. Ekintza kultural bat hurrengo egunean sal ditzakeen egunkari kopuruaren edo audientzi igoeraren arabera iragarriko da. Bada, sortzaileak beren produktuekin espekulazioaren gorpulean sartzen dira. "Bedette

zinema", "Museo izarak", "Plastiko zalapartatsuak", "Antzerki deigarriak", "Nobela sentsazionalistak".

"Kazetaritza sukaldaritza"ren alderdi hauen atzean pentsamendu, gizarte, giza krisi (kritika hitzaren hurbileko hitza) sakona dago. Baloreen desagerpena, pentsamenduen ahultasuna... Kanona edo kanonak elkar banatzen ziren uneetan kriterioak ere bazeuden (krisia, kritika, kriterio). Desorientazio eta erreferentzi galeren garaian gaude, zeinak kulturalaren tratamendu publikoan eragiten duen.

Hau zortea kontsumoko musika bezalako espezializazioan lan egitea, non norberak norberaren gaietaz hainbeste dakien! Zein jakitunak izan diren bere sustatzaileak, beren artisten inguruan berriemaile eta kritiko kate bat sortu izanagatik! ●

Makina bat hizkuntzatara izan dira egokituak Georges Brassens-en kantuak. Anje Duhaldek berak ere haren zenbait kantu euskaraz landuak zituen. Oraingoan, "Georges Brassensen kantari" lana osatu du Brassensen 14 kantuen egokitzenekin, Elkarlaneanen eskutik.

"BRASSENS ERREBELDE BAT ZEN"

MIKEL MARTINEZ

■ Georges Brassensen kantuak 42-43 hizkuntzatara egokituak izan dira.

Aspaldidanik agertu du Anje Duhaldek kantari handi honenganako interesa. Georges Brassensen heriotzaren hogeigarren urteurrena joan den urriaren 29an bete zen. Baionako Luna Negra aretoan zuzenean grabatua, "Georges Brassensen kantari" lapurtarrak artista frantsesari egiten dion omenaldia da. Estrainekoz Sète-eko musikariaren hitzak euskaraz biltzen dituen lan osoa.

■ Zergatik "Georges Brassensen kantari"?

Joan den mendeko kantu egile, olerkari, musikari, konposatzaile eta azkenean kantari handi bat izan delako. Oso eraginkorra izan delako, batez ere, mendearen bigarren partean, 1950etik aurre-

ra. Pertsona zorrotza zelako, oso kritikoa, humanista ere bai eta gai sozialak nik uste bere muintetik aztertzen zituela. Era oso xumean kantatzen eta grabatzen zuelako. Orotara, uste dut hamahiru-hamailau disko grabatu zituela, era oso sinplean, hots, oso akustikoan, gitarra bi eta kontrabaxu batekin. Behartsuen laguntzaile sutsua izan zen eta gutxiengo guztien aldekoa. Errebelde bat zen azken

□ **"Pertsona baten espiritua ezin duzu itzuli. Orduan, gelditzen den gauza bakarra egokitzea da"**

finean. Urteak joan oro gero eta gehiago onartua izan da. Irratietan boikot zuzena zeukan, ez zituzten bere abestiak jartzen 62-63. urteak arte, zeren botereak ekartzen zituen ideien aurka zegoen. Adibidez, 54an heriotz zigorraren aurkako "Gorila" kanta atera zuen. 1952an kantu bat argitaratu zuen militarren aurka, bakearen alde. Tipo oso zorrotza, argia zen eta pertsonaia bezala koherentea guztiz. Herritik atera zenez herrian bizi zen, herriarekin bizi zen eta ez zen batere sartu "show business"ean. Tipo marginal bat, baina azken finean herriak atera zuena eta onartu zuena.

■ Hogei urte dira Brassens hil zela, makina bat jendek itzuli eta abestu ditu bere kantak.

Itzultzea ez da hitza, gauza horiek

guztiak ezin dira itzuli, astakeria litzateke, ezin baita. Pertsona baten espiritua ezin duzu itzuli. Orduan, gelditzen den gauza bakararra egokitzea da. Oso errotua zegoen Brassens frantses kulturaren, baina ez kultura ofizialean, baizik eta karrikako kultura. Orduan, alde horretatik ere bere kantuak oso iraultzaileak izan dira, hizkuntzari kristorenak ematen baitzizkion.

Noski, kalean hitz egiten zen hizkuntza bera kantatzen zuen, bertsotan jartzen zuen. Horren inguruko kritikak jaso zituen boterekoiei zera esaten zien: "Kaleak ulertzen banau are errazago ulertuko nauzue zuek, kalekoa ondo ulertzen baituzue". Horregatik diot oso zaila dela hori itzultzea, ezin da. Orduan egokipena, adaptazioa gelditzen da. Ez dakit zenbat hizkuntzatan egokituia izan den, 42-43 hizkuntzatan. Niri egokitze lan hau Paco Ibañezek hasiarazi zidan batez ere. Zuzenean grabatutako disko bat argitaratu zuen eta lehen zatian Brassensen kantak egokitu zituen. Hori entzutean etorri zitzaidan ideia. Hor hasi nintzen. "Fama txarra" lehenik, gero "Gorila" eta beste hainbat kantu. Baina ez nuen hori argitaratzeko asmorik. Gogoratzten naiz 87an IZn nengoela eta diskoa grabatzera nindoala, estudioan jolasean Brassensen kantu bat jo nuela. Eta Kaki Arkarazok esan zidan: "Zer duk hori? Hori grabatu behar duk!". Handik urte batera bi kantu grabatu nituen. Baina hanka sartze galanta egin nuen, bere musika konponketa batzuekin apaindu nahi izan bainuen. Kantu horiek ez dute apaindura horren beharrik eta nik uste askoz ere ederra goak direla berak egiten zuen era sinplean.

■ **Kantautoreen tankerako formazioa erabili duzue.**

Bi gitarra eta kontrabaxua, berak erabiltzen zuen moduan. Hori da Brassensen kantak interpretatzeko erarik egokiena, dudarik gabe. Hitzak garrantzia oso handia duelakoan musika-
ren laguntzak oso arina izan behar du, bestela musikak hartzen baitu hitzaren tokia. Zuzenean asmatu zuen hori egin zuelarik, nahiz eta jende anitzek erran

modu zaharkituak kantatzen zuela. Berak asmatu zuen estiloa eta geroztik beste hainbat jendeak erabiltzen du. Horrela hasi zen abentura. Hamabost-hamasei

□ "Brassensek izugarritzko ostikadak ematen zizkion frantsesari. Nik ere kristorenak eman dizkiot euskara ofizialari"

kantu baneuzkan eta denek disko bat grabatzeko erraten zidaten, baina ez nuen horrelako munstro bati eraso egitea nahi. Azkenean erabaki bat hartu behar nuen eta Amurizarekin grabatu nuelarik zehaz-

MIKEL MARTINEZ

tuago ikusi nuen. Apustuan sartu eta zuzenean eta toki itxi batean grabatuko nuela erabaki nuen. Brassensek esaten zuen bere helburua ez zela diskoak egi-

□ "88an Brassensen bi kantu grabatu nituen. Hanka sartu nuen, bere musika konponketekin apaindu nahi izan bainuen"

tea, baizik eta zuzenean jotzea, oso gaizki pasatzen zuen estudioan. Horretaz gogoratuz egin dut modu honetan.

■ **Zuzenean grabatu izanak ukitu**

personalagoa edo intimoagoa emandio diskoari, ezta?

Bai, hori alde batetik; beste alde batetik, halako berotasun bat ere ematen dio, beste eremu batera ekartzen zaitu. Jendeak ez zekien zer kantatuko nuen, Brassensen kantua eta bere interpretazioa zen zeukaten erreferentzia bakarra. Horregatik, jendea hirugarren kantutik

aurrera hasi zen askatzen, nahiz eta melodiak denek bazekizkiten. Gainera, kantatzen eta txalotzen hasi ziren eta hori niretzat izugarri lagungarria izan zen, konplizitate bat sortu baitzen. Nik uste diskoan orokorrean hori agertzen dela eta horrek beste kolore bat ematen dio. Bestetik, musika laguntza oso ona izan dut, bi gazte dira: Mathias Lopez kontrabaxuan eta Remy Gachi gitarran. Nire semearekin taldea osatzen duten bi lagun dira. Ideia proposatu nien eta gustatu egin zitzairen. Beren fede eta bihotz guztia jarri zuten lanean. Nik uste lan polita egin dugula elkarrekin. Gainera, gazte horiekin gertatzen da ez dutela aurreiritzirik. Musikari konfirmatuek, esperientziadunek beti nahiko lukete inposatu beraiena eta nik ez nuen borroka horretan sartu nahi. Orduan, hauekin oso natural, oso sinple, azken finean, oso emankorra izan da harremana eta hori nabari da diskoan.

■ **Diskoa 2000ko otsailean grabatu zenuten. Nolatan argitaratu da orain hainbeste denbora pasa ostean?**

Badakizu egokitzenak egiten direlarik baimen batzuk eskatu behar direla, normalean kantari guztiek editorial etxe bat daukatelako. Eta orduan bi kasu daude, edo egiten duzu eta ilegala da; edo baimen horiek eskatu behar dituzu. Nire kasuan ez dut zorte handigirik izan bi munstroengana jo behar izan baitut: Universal eta Warner.

Orduan prozesua oso luzea baino aspergarria izan da, egun batean baietza esaten zizuten, beste batean ezetz eta gero hor sortzen diren milaka detaile. Adibidez, ezin dugu sartu ahal izan

"Gorila", preseski. Hastapen batean oinordekoa ez zutelako aurkitzen, gero "eta" hitza askotan agertzen zela ere esan ziguten. Esplikatu nion eta neska barrez-

ka gelditu zen. Horrelako gauza asko izan dira, baina azkenean lortu nituen. Warner-ek nahiko azkar eman zizkidan eskubideak, baina Universalekin urte bete pasa da. Gero enteratu naiz beste kantari batzuekin ere nola portatu direla. Baina hor dago, eta azken finean bere heriotzaren urteurrena orain denez, beste alde batetik ongi etorri zait.

■ **Hitzak egokitzerakoan, besteak beste, Txomin Artola eta Jon Sarasua izan dituzu lagun.**

"Tiki ttikia" egokitzen hasi nintze-nean gogoratu nintzen Txominek egina zuela zerbait. Baina, nola ez nekien ziur egokipen libre bat egin zuen ala testuari lotuz egin zuen, deitu egin nion. Testua bidali zidan eta konturatu nintzen oso ondo egina zela, oinarritzko testuari lotua. Orduan, hitzetan ez zegoenez ezer egite-rik horrela grabatzea erabaki nuen.

Brassensek kaleko hizkuntza erabiltzen zuen, hots, espresio bereziak, argota erabiltzen zuen, non ez duzun bilatzen horren arabera beste zerbait gure hizkuntzan. Horregatik, erabili dudak hizkuntza ez da ez batua, ez lapurtera. Ezagutzen ditudan ingurumen guztietan hartutako espresio batzuk atera ditut testuari fidela izateko.

Bat aukeratzekotan, beharbada, "Testamentua" da Brassensen kantu onenatarikoa. Egokitzen hasi nintzean ikusten nuen beti metafora berdinak etortzen zitzaizkidalda gogora eta beste norbaitek gainbegirada bat eman behar ziola pentsatu nuen. Joni deitu nion, nire trama eman eta egun batzuetara bidali zidan. Denok dakigu nor den Jon, ez da bakarrik bertsolaria, idazle fina ere bada, eta izugarritzko lana egin du. Ez da bera goraitzeko, ez du nire beharrik horretarako,

MIKEL MARTINEZ

Seguru asko disko honetan agertzen den kantu egokipen onena da.

■ **Inoiz esan duzu Brassens Euskal Herrian jaio izan balitz Txirritarekin konparatuko zenukeela.**

Txirritarekin ez dut esan, baina bertsolari oso ona izanen zela bai, dudarik gabe. Brassensek kantu guztiak bertsifikatuak egin zituen, nahiz eta bere neurriak bereziak izan. Eta horrek ere nahiko lan eman dit, bertsifikazioa zehazki errespetatu dudalako, horrek dakarren oztopo mordoarekin. Brassensek izugarritzko ostikadak ematen baitzizkion frantses hizkuntzari. Nik ere kristoren ostikadak eman dizkiot euskara ofizialari. Azken finean, hori baita erabiltzen dugun hizkuntza, kaleko hizkuntza. Eta bertsotant egiteak hori du. Horregatik diot Bras-

sens hemen jaio izan balitz, dudarik gabe, bertsolari on bat izanen zela.

■ **Luzerako haria du oraindik Anje Duhaldek. Rockero zaharrak ez omen dira inoiz hiltzen.**

Ez, hiltzen dira, bai noski. Rockero zahar batzuk ez dira hilko, betirako hor geratuko dira. Ez dut uste ni horien artean sartuko naizenik, aipamenen bat egingo dute tarteka. Espresio hori oso polita izan zen bere garaian. Batez ere, hori atera zuten Eric Clapton oso gaizki zegoenean, hilzorian bezala zegoenean, droga munduan murgiltzen zelako. Bere egi zatia ere badu. Baina rocka asko aldatu da, rockaren espiritua aldakorra da eta aldatuko da. Ni, hala ere, ez naiz entzungor egun egiten diren gauzei, oso irekia naiz.

◆ **JON GURRUTXAGA**

HONDARRIBIA

Azaroaren 28tik abenduaren 2ra, San Pedro kalean

- Euskal musika eta libururik onenak
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Dolarraren usainaz blai, areto komertzialak zinemaren xarma galdu du. Ihes egin zion aspaldi pantaila erraldoiak ekarri zuen zeluloidezko magiak. Orain, zineklubei berreskuratzea suertatu zaie. Zinemazaleek areto txikien iraultza eskertu dute. Heldu dira kalitatezko zintak.

ZINEZALETUEI GORAZARRE KUBRICK-EN GARAIAIN

Sarritan dozena bat lagun besterik ez da hurbiltzen herri bazterretan galdutako aretoetara klasikoren bat ikusteko asmoz. Zineklubak horrelakoak dira, askotan. Gehienetan, ikusleak ez du efektu berezi aurreraturik ikusteko aukerarik, ezta 5.000 milioi pezeta (200 milioi libera) irabazten duen aktore baten antzezpen gogaikarriarekin gozatzeko paradarik. Bai ordea, plano eta sekuentzia bikain ugari, eta agian efektu berezi bakarra, baina bera aparta; Robert Mitchumen buru gainean gauaren iluntasunean bat-batean nabari daitekeen ilargiaren argi distirari... Charles Laughtonek atera zion probetxu.

Stanley Kubrick zuzendari aski eza-gunak odisea bat eraiki zuen espazioan,

■ Zinema komertzialak adi begirutzen dio zinekluben joera honi.

■ Gero eta zineklub gehiago dago.

noiz eta 2001. urtean, teknologiaren gailurtzat jo zuen aurtengoa, betaurrekodun tipo hark zerbait ikusten zuen, baina ez nahikoa. Izan ere, kontua bestelakoa da egun, gauzak aldatu dira bai, baina zinemazaleek nahiago dute atzera begiratu, agian Barry Lindonen egileak beste izenburu bat erabili beharko zuen bere filmerrako: "2001, Odisea lurrean"?

Diru sarrerak lehentasuna galdu du, zineklubaren xedea bestelakoa da. Pelikula zeharo desberdinak ikusteko grinak mugitzen ditu zineklub batetako antolakuntzan aritzen direnak, eta Euskal Herrian ugari dira.

Zinema industriarik gabeko herri honetan zinemazaleek ez dute zazpigarren artea alboratu; alderantzizko fenomeno gertatu da, zineklubak, denboran zein Hollywoodeko merkatuan galdutako zeluloidezko bitxiak berreskuratzen saiatu dira. Hori da duten lehentasun bakarra.

ONDDOAK BEZALA. Euskal Herrian geroz eta zineklub gehiagorekin egiten dugu topo, bazterretako aretoei hautsa kendu diete eta filmak kantoi gutxietan ikusteko parada dugu egun. Asko hasi berriak eta beste hainbat jada beterranoak, hauetan zinemaren historia puska bat gordetzen da. Bilboko FAS zineklubean bezala, artxibategi apartekoa dute, beharbada Espainiako serioenetakoa. Badaude ere, Donostiako Kresala zinekluba bezala, Internet bidez programazioa eskura jartzen dutenak. Horrela da, urte gutxiren buruan onddoak bezala hasi dira zelai berdean areto ttipiak.

Mungiako "Zenutrio" taldeak adibidez, EHUrrekin egindako akordio bati esker, filmak ematen ditu kultur etxean astero. Formula ezberdinak erabiltzen dituzte helburu berdina lortzeko, batzuk 35 mm-ko filmak proiektatzen dituzte eta beste batzuk bideo-zinta, zineklub bako-

■ Aritz Llantada, "M.C." Zineklubaren arduraduna

"Zineklubean filmak ezberdin ikusten dira, kutsu erromantikoagoa du"

Wolf Rila zuzendari ingelesak *Midwich* herrixka aukeratu zuen zientzia-fikziozko istorio beldurgarri bat kontatzeko, filmatu zuenean ez zekien zer nolako eragina izan zezakeen Bermeoko bi zinemasalerengan. Zineklub batean ikusitako pelikula hark eman zien ideia, botere extralurtarrak dituzten ile horidun umeak bezala, ideia hura egia bilakatzen saiatu... eta lortu ere egin zuten. Egun, Bermeoko herriak badu zinekluba, eta Rilaren omenez "Midwich Cuckoos" deitu diote.

Bi hauek eskarmentua badute zeluloidetako mundu zokoratu honetan, izan ere, aurreko saiakera bat egin zuten beste zenbait lagunekin 1999an. "ZZT" zineklubak ez zuen luze iraun baina esperientzia aberasgarria izan zen. Sei-zazpi hila-bete martxan jarri zenetik, hamabostero proiektatzen dituzte filmak Nestor Basterretxea aretoan eta badirudi zinta klasi-koek biztanleen arreta piztu dutela nolabait. Gure jakinmina asetu nahian "M.C." zineklubaren arduradunetarikoa batekin, alegia, Aritz Llantadarekin elkarriketatu gara:

■ Aritz Llantada.

■ **Merkatal gune erraldoiek zinema eskaintza biderkatu dute, aukerara ditugun milaka aretoren ateak zabaltzen zaizkigu freskagarri eta krispetekin hornituta. Zinemak aspaldi galdu zuen esentzia, hori bera berreskuratu nahian jarri zenuten martxan "M.C." proiektua?**

Bai eta ez, alde batetik gure asmoa hori bera zen, zinema komertzialari aurre egin eta aukera berri bat eskaini. Gauza guztien gainetik ordea, bestelako filmak ikusteko gogo zegoen. Era berean, zineklubaren bitartez jendea merkatutik at gelditu diren filmak eskaintzea lortzen dugu.

■ **Zineklubak ugaritu egin dira, Euskal herrian bertan 40 baino gehiago daude, zer dela eta fenomeno hau? Zinemazaleen matxinadarekin ala ikusleen eskakizunekin zerikusi handiago duela uste duzu?**

Zineklubak zinemasaleen lanari esker sortzen dira, film klasikoak maite dituzte, baztertutako zinema garaikideari ateak irekitzeko prest daude, eta utopia hori guztia errealitate bihurtu nahi dute. Zinekluba sortzen da orduan, abian jartzea, fanzine bat argitaratzea bezala da. Egiten duzun honetan sinestea besterik ez duzu, dirua ez da lehentasuna eta are gutxiago ospea lortzea. Agian berekoi samarrak gara, nolabait gure ametsak egi bihurtuta ikusi nahi ditugulako, baina era berean, gure asmoa

mundu guztiari irekita dago. Jendeak aukeratzen du orduan, aukeratu edo ez bakoitzaren erabakia da, garrantzitsuenak aukera hori egotea da.

■ **Zineklubak talde itxiak diren ustea dute aditu askok, gehienek ustetan gainera, hauek legez kanpoko jarduerak dituzte, alegia, areto publikoetan eman ezin diren filmak proiektatzen dituzte. Zer iritzi duzu zinema komertzialak sortzen dituen kritika hauek guztietaz?**

Logikoa da, banatzaile askok zineklubak bereganatu nahi ditu, hauei ere, etekina ateratzeko asmoz. Zineklubek normalean udalek eskainta-ko diru laguntza jasotzen dute, diru horrekin filmak lortu eta agian bideoteka bat osatu dezakete. Gehienak ekoizte-txeetara jotzen dute filmak modu legal-lean eman ahal izateko. Badira ere telebistatik zuzenean grabatuta gero aretoetan eskaintzen dituztenak, baina gutxi dira eta nire ustetan ez dute kalte-rik egiten, guztiz kontrakoa esango nuke, zazpigarren artea aberasten dute. Zinemak ez du mugarik izan behar. Bestalde, ez nago batere ados zineklubak

talde itxiak direla esaten duenarekin, hori esaten duenak ez ditu askorik ezagutzen. Gure kasuan irekita dago eta berdin gertatzen da, Elorrio, Donostia edota Gernikara joaten baldin bazara.

■ **Zinema generoz osatuta dagoela aipatzen badut ez nago gauza berririk esaten, komedia, drama, terrora, erromantikoa, suspentsea... Dagoen eskaintza oparua ikusita, zein irizpide duzue filmak aukeratzeko orduan?**

Zineklub bakoitzak bere irizpide propioa du. Batik bat, nahasten saiatzen gara, terrora komediarekin, thriller-a zientzia fikzioarekin, klasikoa modernoarekin, surrealismoa eta *nouvelle vague*, espresionismoa eta neoerrealismoa. Hilero bi film ematen ditugu eta oreka bilatzen saiatzen gara. Zikloak ere egiten ditugu, zuzendari bati eskainia edota generoari berari. Askatasun handia dago.

■ **Guztiok ezagutzen ditugu zinekluba eta zine komertziala banatzen dituzten faktoreak, alderatuz gero zein da aurkitzen duzun ezberdintasun nabariena?**

Zineklubean filmak ezberdin ikusten dira, kutsu erromantikoagoa du, lagun arteko giroak lagundu egiten du filma ondo dastatzen. Askotan gainera, Algortako zineklubean egiten duten bezala, filma amaitu eta gero ikusleen artean solasaldia osatzen da ikusi berri duten zintari buruzko zenbait kritika egiteko asmoz ●

tzaren egituraketaren arabera. Gainera, zineklubek ikusleak erakartzea lortu dute, urte gutxiren buruan zaleen kopurua handitu da, eta hori une goxoak bizi dituztenaren froga argia besterik ez da.

Zine komertzialak adi begiratzen dio

joera honi, ez da berria baina bai indartsuagoa. Zinemazaleak nazkatu dira Hollywoodeko industriak sortutako irudi digitalekin, atzera begiratu nahi dute, baina baita aurrera ere; zineklub hitzaren esanahiak argi uzten du: zinemaren ingu-

ruan sortutako talde, pentsamolde eta kritika. Zorrotzak eta beharrezkoak, agian hauek gabe egun aski ezagunak diren mugimenduak ez lirateke plazaratuko, Lars Von Trier zuzendaria lekuko ●

◆ **INÍGO BIDE TXEA**

Hil honen 6an Vicente Ameztoi margolari donostiarra zendu zen. Artista bokazional eta autodidakta, artearen zirkuitu komertzialetik kanpo jardun zuen. Bere lanen ukitu surrealista, mihiseta ez ezik, "Euskadi sioux" eta "Zeruko Argia" aldizkarietan ere utzi du.

ERREALITATEAREN MAMIA SURREALISMOZ JANTZITA

Lazko apirilaren erdialdera, Vicente Ameztoi (Donostia, 1946) solasean aritu zen Erremelluriko Andre Mariaren ermitan hainbat lagunekin: Bernardo Atxaga, Jaime Rodríguez Salis, Santi Eraso, Amaia Hernandorena eta Fernando Golvanorekin. Sei santu eta paradisu bat zituzten hipzide, Ameztok ermita horretarako eginiko azken lanak, alegia. Une batean, Atxagak dramatiko eta asaldagarritzat jo zuen donostiarraren pintura. Orduan, Ameztok horrela erantzun zion: "Bizitza bezain dramatiko eta asaldagarria, gazi-gozoa". Errealitate gazia islatzen baitzuen pintoreak bere lanean, baina ironiaz eta kolorez goxatuta beti.

Bere inguruko hainbatek dio bizi zelarik bere obra ez zela behar adina apreziatua izan. Orain, hil berri denean, komunikabideetan bere ibilbide artistikoari errepaso egiten zaio. Dena etiketatzen den garaiotan, Ameztok lanari etiketak jartzeko ordua ere iritsi da; pintore honen obrak, ordea, ez

■ Vicente Ameztoi, 1976ko olio batean.

du horretarako erraztasunik ematen. Egia da bere lanek ukitu surrealista nabaria dutela. Baina Ameztok "surrealismoa" errealistegia da. Chirico edo Boscoren

eragina, hasierako flamendarren teknika... batzen zituen mihisean. Baina azkenean denak bat datoz bere obra definitzeko orduan: bakarra, berezia.

BOKAZIOZKO LANA. Pintore bokazional eta autodidakta izan zen Ameztoi. Baita goiztiarra ere. Jesus Olasagasti pintorea osaba zuen eta txikitatik etxeko giroa lagungarri izan zitzaion bere bokazioan aurrera egiteko. Bere lehen koadroa bost urte zituela egin zuen eta 18 urterekin Madrilen bere lanak ikusgai ziren. 1967an egin zuen bere lehen bakarkako erakusketa.

Perfekzionista eta hotza zen Vicente Ameztoi bere lan prozesuan. Emaizak ordea ez du ikuslea hotz uzten. Erraza baita bere lana gustuko izatea. Duela egun batzuk Edorta Kortadi arte kritikoak gogoan zuen Koldo Mitxelenako azken erakusketaren inaugurazioan "agintariengandik hasi eta Donostiako azken makarrarenganainoko abanikoa ikus" zitekeela.

■ San Gines, San Cristobal, Santa Sabina eta Santa Eulalia, guztiak Erremelluriko ermitan azken urteotan, 1993 eta 2000 bitartean, Ameztok margoturiko oholak.

■ Ameztoiren paradisua

■ *Paraíso*. 1993-2000. Erremelluriko ermita. Olioa oholean. 142 x 213 cm.

Paradisuko eszenatokia aurkitzeko Jesus M. Eizmendiren laguntza izan nuen, oso ongi ezagutzen baitu inguru hau. Gaubeako toki ezkutu horretara eraman ninduen. Bikaina zen. Tokiarekin liluraturik geratu nintzen, eta erabaki nuen bertan burutuko zela haurtzarotik lagun izan dugun irudiz beteriko fabulazio hori. Bertan erraz sartzeko moduko paradisua da, eta eroso samarra. Dena lasai dago, eta jatorrizko bekatuaren aurreko segundoan errepresentatuta dago. Eva Amanita Muscaria bat eskaintzen ari zaio Adani, eta honek jateko onartzen duenean, erloju digitalak lehen segundoa markatuko du. Zeze-

nak adarbakarrari eraño egin dio, arranoak enarei, eta orduan abiatuko da hondamendi handia. Tentazio batean erortzean paradisua nola galdu zen azaltzen duen historia da. Nik uste dut jaingo anker, bekaizti eta mendekati baten obra dela. Tximinoa dena ikusten ari da, bera bazterrean mantentzen da, eta istilu guztia zuzenean ikusten da harkaitzean dagoen pantaila handi batean. Eta horrek guztiak halako egonezin eta tentsio bat sortarazten du, eta ikusle bakoitzak bere irakurketak egin ditzake egoera honen inguruan". Vicente Ameztoi, Erremelluri, 2000ko apirilaren 12an ●

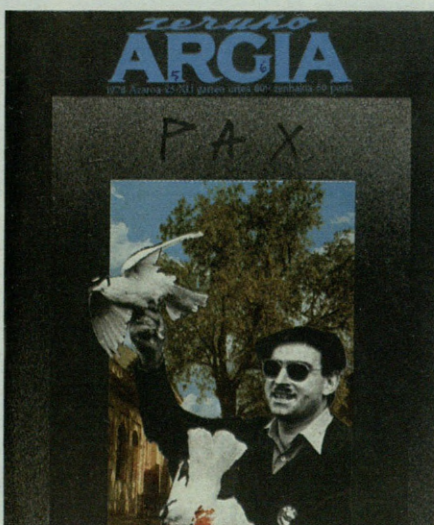
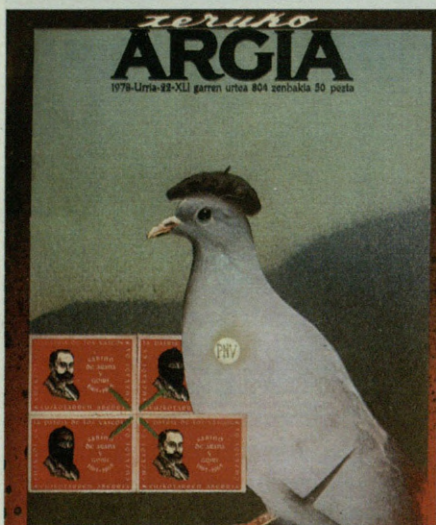

BILINTX

MEGADENDA

IGANDE ETA JAIEGUNETAN ZABALIK

Fermin kalbeton, 21 • Tel.: 42 00 80 / 42 02 24 • Faxe: 42 23 63 • 20003 DONOSTIA
 Fermin kalbeton, 30 • Tel: 42 26 96 • 20003 DONOSTIA
 Republica Argentina, 4 • Tel: 62 68 17 • Faxe: 62 68 17 • 20300 IRUN
 Arostegieta, z/g. • Tel: 67 35 33 • Faxe: 67 35 00 • 20400 TOLOSA
 Ibargarai, 12 • Tel: 76 40 50 • Faxe: 76 40 50 • 20570 BERGARA

■ 70eko hamarkadaren amaieran Ameztok hainbat azal egin zuen "Zeruko Argia"rako. Irudiotakoak 1978. urtekoak dira denak.

MERKATUARI MUZIN. Egia esan, bere lana ikusteko aukerak nahiko urriak ziren, artearen zirkuitu komertzialetik

kanpo mantendu baitzen.

Hasieran aipaturiko solasaldian, gai honen inguruan zera esan zuen margolaria: "Nire lan erritmoa erabat merkatuaren kontrakoa da. Ezinezkoa zait data finkoez lan egitea. Behin baino gehiagotan saiatu eta porrota besterik ez dut izan. Lehen pintatzea da, eta gero, datorrena datorrela. Lan bati prezioa jartzea traumatikoa da niretzat. Zer saltzen da honetan? Zure arima, zure denbora, zure sekreturik sekretukoenak...".

Horregatik ez da obra ugariko pintorea eta enkarguak eta erritmo finkoak ez

zitzen oso gogoko. Salbuespenak badira ordea, "Euskadi sioux" aldizkariaren diseinua berak egin baitzuen eta 70eko hamarkada amaieran "Zeruko Argia"ko hainbat azalen egile ere izan zen.

Bere azken urteotan ere enkarguz jardun zuen. Enkargu berezia izan zen hura ordea: Erremelluriko Andre Mariaren ermitarako margolanak egitea. Orotara paradisu bat eta sei santu margotu zituen eta horiekin egin zuen bere azken erakusketa Donostiako Koldo Mitxelena kulturunean. Atea zen, hala ere, Ameztok eta horregatik bere azken lan "sakratu" hauei ukitu paganoa eman nahi izan zien. Irudi kristau tradizionalen eredu ez zuen gogoko eta horregatik santu horiek koloretsu, alai, bizi ikus ditzakegu gaur.

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

■ Margolaria lagunaren hitzetan

"Marginetan kokatzen zen gizona zen eta zaratatik eta artearen espektakulutik ihes egiten zuen"

Fernando Golvano

Arte Historia irakaslea

"Errealitatearen ikuspegi globala zuen, baina era berean ikuspegi hori oso lotua zegoen lokaltasunarekin"

Santi Eraso

Artelekuko zuzendaria

"Geure buruari ironiaz begiratzeko gaitasuna zuen herriko pintorea zen. Ez dut uste haren lana behar adina preziatu denik"

Kosme de Barañano

IVAMeko arduraduna

"Ameztok ez zen modernoa teknika aldetik. Ikonografian egin du ekaririk handiena"

Edorta Kortadi

Arte irakaslea

"Pertsona berezia zen, bakarra bere pintura bezala. Inori bururatu-ko ez zitzaizkion ateraldiak zituen"

Juan Luis Goenaga

Margolaria

Basarriri eman zitzaion hitza garai hartako alean; hau euskarak atzerritarrei zor dionaz mintzatu zen, Bonaparte printzearen ekarpena eta Azkueren lana eskertuz.

Euskaldunok atzerritarrei diegun zorra

Euskaraz honela esaten zela eta ez zela, hika-mika bizian zebiltzan aspaldi hartan ZERUKO ARGIAko bi idazle ezagun, Basarri eta Amatiño. Hala ere, aste hartan tregoa moduko bati atek irekiak zizkieten, nonbait, ez batek ez besteak ez zuelako aurreko gaia aipatzen. Eta tregoa hartaz baliatzen zen Iñaki Eizmendi "Basarri" bertsolari eta idazlea euskaldunoi pare bat gauza gogorazteko.

BAKOITZARI BERE

"Zorretan gaude" izenburuaren azpian, bereari eustsiz hasten zen Basarri: "Sarritan esan dedana berritzera noa gaurkoan. Atzerritarrei asko zor diegu euskaldunok eta euskaltzaleok. Aek izan ditugu askotan itxura-aurreko; aiek esnaraizi gaituzte lo-zorrotik. Gure arteko talenturik aundienak, aien lanak ikusita gero ekin zioten bene-benetan euskal arloari. Aiek itzai, aiek akulari".

Kanpotik etorritako guztiei buruz ari al zen? Beno, ez zen hori-hain justu.

"Ikus dezagun gure Azkue aundiak zer dioen: 'Etzeko bati mesede bat zor diogunean eskerrak eman gabe gelditzea ez da artaraiñoeko pekatutzat jotzen. Mesedegille ori kanpotarra, atzerritarra izan ezkerordea, ondo ezitakoaren bearkizuna da esker beroak ematea. Itxuskeri nabarmena litzake ala ez egitea. Are ta beartuagoak gaude gu, atzerrita-

rrengandik izan ditugun mesedeak ain aundiak diralarik".

Zergatik mahaigaineratzen zituen Iñaki Eizmendi Azkue jaunak esanda-koak? Bada, bi lerro geroago, oraingoan ere Azkueren hitzak jasoz, kontura ekartzen zuen honakoagatik: "Ni, neroni -alegia Azkue jauna-, aita zana bezalaxe bertsoak osatzen arituko nintzan, noski, Bonaparte aundiak ikasketarako, estudiorako sua piztu ezpala nigan". Hortik aurrera, Basarrik berak aintzat hartutakoak zetozen: "Pentsa nolako galera izango zuten Euskalerriak eta euskerak Azkue batek artu zuen bidea artu ezpala. Bonapar-

te printzipea ez izatera, Azkue-rik ez genuen izango", ziurtatzen zuen, bipil, Bonaparte printzeak utzitako haziak bakarrik piz zezaketelakoan-edo Azkueren jakiteko grina. Eta hori ontzat emana, beste ondorioa ere bai: "Azkue-rik ez izatera, ez aren ondorengo sokarik ere".

■ Bonaparte printzea.

■ "Estadu aberatsek ez diete behartsuen eskaerei jaramonik egin".

■ Iñaki Eizmendi "Basarri".

■ "77"ren elkargoa, behartsuen sindikatoa

Juan Elustondo, 1971-XI-28

Irugarren munduko deritzan larogaita amabost - 95 - Estadu, Peru-ko Lima iri nagusian bildu ziran, urriaren 27-an asi eta azaroaren 5a arteraiño. Ez da lehenbiziko aldiz biltzen direla; oraingo hau irugarrena dute. 1964garren urtean Genovan egin zuten beren lehen biltzarra. Garai hartan 77 Estadu bildu ziren. Orduz gero izen horrekin ezagutzen dira "77-ren Elkargoa" izenarekin, alegia. Munduko komertzio arremanetarako eta azkunde arazoetarako sortuta dagoen elkargoan (CNU-

CED) indar egiteko moldatutako erakundea da. Egia esan behar eta Estadu behartsu hauek ez dute asko lortu. Estadu aberatsek ez diete behartsuen eskaerei jaramonik egin. Behartsuek gero eta gehiago murgildu dira behartsutasunean. 1964garren urtean Estaduko errentaren %ko bat urtero aurrerapenean sar zitezen, Estadu behartsuei laguntzea erabaki zuten Estadu aberatsek. Estadu bat edo bestez aparte, asmo eder hau ez da inoiz ere egia izan. Zoritxarrez, gainera, laguntza gutxitzen joan da (...) ●

GURE ZORREN HARTZEKO-DUNAK

Hortik aurrera, Bonaparte printzeari zor dizkiogunak azaltzen saiatzen zen Basarri: "Bonaparte-k argitaratu zituen liburu sakonak; aren aginduz egin ziran itzulketak (traduzioak); ark zabaldu zituen dirutzak; jende artean erabiltzen zuen tratu gozoak; itz batean esanik, gure izkuntza-rengana sentitzen zuen maitasun neurriga-beak, askotxo inguratu zituen Bonaparte-rengana. Bonaparterengana entregatzea, euskararengana entregatzea zan".

Haatik, ez zen Bonaparte printzearekin amaitzen euskaldunok zorretan gauden atzeritarren zerrenda:

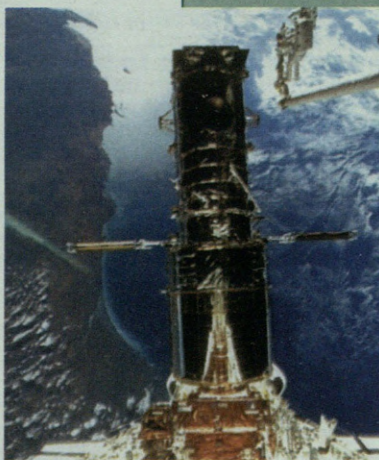
"Azkue-ren kaso berdinean dago Astarloa durangoar jakintsua. Humboldt alemana ez izatera, eman zuen pausorik etzuen emango durangoarrak. Bere erri Durango utzita etzan Madrid-a aldatuko, an buru-belarri estudiora makurtzeko. Aitatutako bi auetaz kanpo, beste askotxo dira gure esker ona irabaziak. Batzuk bederen aipa ditza-dan: Van Eys, Hugo Schuchardt, Jules Vilson, Ribary, Stempf, Uhlenbeck, Dogson eta abar".

Ezagutzen al dituzue? Baliteke

Kontu emen! Euki gogoan!

Iragarkia, 1971-XI-28

Kontu emen! Euki gogoan! Adiskide ta etxejojaunok! Zuen emazteentzako esku-erakutsirik onena. Zuen sukalderako apaingarri: Eltze azkarra. Asadora-Freidora "Radar". Erre-ta prejitzeko aukera-koa: Supercacelora a presión "Radar". Juegos Espatulas y juego Cubiertos "Radar". Lantegia: Industrias Radar. Eskoriatza (Gipuzkoa) ●

■ Satelitea espazioan.

■ Kosmoari buruzko azken berriak

Larresoro, 1971-XI-28

Irakurleak aisa uler dezakean bezala, jakintsuek ez bestek ezagut ditzakete gaur xehetasunetan (eta berek ere, dakiten neurrian eta sailean bakarrik) Zientziaren azken pausak. Artikulu honetan, beraz (gainerakoetan bezala, bestalde), irakurle amorratu batek zenbait kaseta eta liburu irakurritz, ikusi edo sumatu uste dituen

problema azalduko ditu gaingiroki. Ene asmoa ez bait da asteen behin soluzio berezi bana ematea, problema bana irakurleei apalik presentatzea baizik. Egiari buruz, hitz batez, gehiegitan argitzaile ezin

izanik, eragile eta akuilatzaile nahi nuke izan bederen. Hau helburu, azkeneko asteotan irakurri ditudan berri batzuek hunkiturik, azaldu egingo ditut. Joan den Irailaren 20an, lehendabizikorik, berri jakingarri hau eman zuten kasetek: NASAko jakintsuek sei azido aminatu desberdin aurkitu dituztela meteoritoetan. Meteorito hauek, argitu dute, asteroideetako puskak dira; alegia, Marteren eta Jupiter-en jirabide edo orbiten artean higitzen diren planeta-hondakinen harri-puskak. Eguzkiaren sisteman, hortaz, geronen sisteman alegia, baina Lurbiratik at zeharo (gugandik gertuenik 270 milioi kilometro) azido amini-tuak ba daude. Hots, jakina denez, azido aminatu hauek dira proteinen osagai nagusia; eta proteinak, berebat, "bizia-ren oihala", bizigai nagusia (...) ●

ezetz...Kasu horretan, jo gertuen duzuen liburutegira laster batean, zeren "ain urrutietatik iza-

nik, atzerritarrak izanik, maixu izatera iritxi ziran gure izkuntzan. Guk, euskaldunok, nekerik gabe, saiatu gabe izan nai degu maixu. Emen dago gure okerra".

Amatiño gazteari zeharka zuzendutako eztenkada ote? Batek daki, eta hori ziur zekien bakarra jada ez dugu gure artean. Dena dela, honela jarraitzen zuen Basarrik:

"Gipuzkoar irakurle batek atzera egingo du bizkaieraz idatzita dagon zer-bait irakurtzeko. Zaila iruditzen zaio bizkaiera; ez duela ulertzen (entenditzen) esango dizu. Bizkaitar askok lelo berdiña aterako dizute gipuzkoera dala-ta.

Egundo ez dit inportarik izan gipuzkoeraz irakurri edo bizkaieraz irakurri, ondo idatzitako lanak izan ezker. Joskera oneko idazleak izan ditezela; euskal sena izan dezatela". Eta Txomin Agirrek bizkaieraz idatzitako "Kresala"

zekarren kontura, "euskaraz egundo mol-datua dan nobelarik ederrena, askoren in-tziz". Bada, Basarriren ustez "Euskeraz irakurtzeko batere zaletasunik duen gipuzkoarrak ez du aldapa aundirik aurkituko 'Kresala' liburuan. Ez du, bearbada, 'Garoa' bezin errez irakurriko edo ulertu-ko, baiña ez pentsatzen duen ainbateko alderik aurkitu ere".

Bere garaiko euskaldunetz ari zen Basarri, noski, oraingo irakurleek zailta-sun galantak izan baititzakete, ez Txomin Agirreraren bizkaiera edo gipuzkera ulertzen, hark bere nobeletan aitatzen dituen nekazal eta itsas giroko hitzek zer dire jakiteko orduan baizik... Baina hori beste kontu bat da, nolanahi ere, eta Basarrik azpimarratu nahi zuena hauxe: "Danok dakigu Bonaparte printzipeak dirua erruz zabaldu zuela euskeraren onerako; diru aren bearra izan zala garai artan azaldu ziran ainbat liburu txalogarri azaltzeko. Aberats asko degu gaur euskaldunetan. Lendikako aberatsak batzuk; aberats berriak, besteak. Beren izkuntza-rengana Bonaparte batek ainbateko zale-tasuna balute (eta ark etzuen bere izkun-tza), zer ez ote genduke egingo Euskalerrian!". Ez zitzaion arrazoirik falta, eh! ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

ESKLABOTZAREN HISTORIA

Liburu honetan, datu ugariekin, Afrikatik Ameriketaraino garraitu ziren hamaika milioi esklabo nola harrapatu, eraman eta saltzen zituzten beltz-trukalariek aztertzen da, baita zuriek sortutako ideologia arrazista esplotazio ikaragarri hura justifikatzeko. Mugimendu abolizionistaren historia, Ku Klux Klanen sorrera eta nazien iharduerak ere aztergai dira, eta gaur egungo esklabotzaren forma berriak (eskulan gisa) agerian izango ditugu kapitalismo globalizatzailerak bultzaturik.

ESKLABOTZAREN HISTORIA

Basandere Taldea

GAIK

ELIKATZETIK GASTRONOMIARA (Nola elikatzen ginen, nola elikatzen garen)

Amerikaren aurkikuntzak, gerra kolonialek eta Industri Iraultzak jangai eta kontserbazio-teknika berriak ekarri zizkiguten. Gaur egun, ohituren "macdonalizazioak", plater aurrez kozinatuek, mikrouhinlabeek, fast food-ak, hanbursesek, ... mendeetan zehar garatutako gastronomia kultura arrisku bizian jarri dute, gure artean jateak beti izan duen eginkizun soziala baztertuz. Horri aurre egin behar diogu, jatea ez baita elikatzea bakarrik, gizarte-ekintza identitario garrantzitsua baizik.

ELIKATZETIK GASTRONOMIARA

(Nola elikatzen ginen, nola elikatzen garen)

Murgil Taldea

GAIK

GAIK

ARGITALDARIA

Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!

A S T E K O L I B U R U A

JUAN KRUZ IGERABIDE ETA OVIDIOREN METAMORFOSIAK

**METAMORFO-
SIAK****Ovidio****EREIN**196 orrialde
2.050 pezeta
82 libera

Ovidio poeta handiak duela bi mila urte inguru idatzi zituen "Metamorfosiak" en euskarazko bertsioa eskaintzen digu Juan Kruz Igerabidek Erein argitaletxeak Gure Klasikoak sailean kaleratu duen liburu honetan. Nork ez ditu entzun Ikaro, Nartziso, Pigmalion eta abarren kontuak? Nola ahanztz, Orfeo kantari paregabearen eta Euridizeren arteko maitasuna? Izan ere, Ovidioren "Metamorfosiak" Mendebaleko kulturaren muina da, mundu klasikoaren mitologia eta orduko jendeak munduaz zuen ikuspegia geuregana hurbiltzen duten istorioak. Munduaren sorreratik bere

garairaino hedatzen ditu denboran Ovidiok "Metamorfosiak", hau da, munduaren historia osoa hartzen du oinarri gisa bere narrazioak kokatzeko. Batzuetan heroikoak, beste batzuetan idilikoak, edota elegiakoak eta baita didaktikoak ere badiren istorio horiek. Dena den, Ovidioren lanak badu batasunik, itxura aldaketa, amodioa eta jainkoen zigorra edo saria bezalako oinarritzko gai batzuen inguruan eraikia baitago. Juan kruz Igerabidek egin duen bertsioa hamabost liburutan banaturik dago. "Ovidioren itzala" izenburua duen hitzaurrearekin ematen dio hasiera, eta "Mitologia hiztegi laburra" rekin amaitu.

▼ Egileari Galdezka

"Gure pultsioetan oinarritutako istorioak dira"

Juan Kruz Igerabide

DANI BLANCO

■ "Metamorfosiak" liburuaren bertsioa omen da zurea...

Bai. "Ulises"ekin egin nuen bezala, Ovidioren hau ere ez da itzulpen bat, haren idazlanetik egindako egokitzapena baizik. Batik bat gazteak izan ditut gogoan, edota liburu osoa irakurtzeko denborarik ez duen jende heldua. Ovidioren munduan era erraz eta atseginean sartzeko modua bilatu nahi izan dut, beti ere eduki narratiboak eta istorioak ahalik eta fidelen errespetatuz, jakina.

■ Nor genuen Ovidio?

Maitasun kontuetan inoiz izan den poetarik fin eta estimatuena izan zen Ovidio. "Metamorfosiak" idazlanean, batez ere, Greziaz jasotako mitologiaren irakurketa erromanizatu bat egin zuen. Jainkoen izenak erromanizatu, Greziak eman zituen mitorik garrantzitsuenak eta gerora mendebaleko literaturan garrantzi handiena izan duten mitoak jaso zituen Ovidiok. Adibidez, nik izugarri gustuko ditut munduaren sorreraz eta uholde izugarri haren mitoaz egiten dituen narrazioak. Harrigarria da Ovidioren uholdea Biblian kontatzen denaren zein antzekoa den. Baina gero, bizirik gelditutakoak nola ugaritu ziren-eta azaltzerakoan, niri askoz poetikoagoa iruditu zait Ovidioren, non uholdearen ondoren gizon bat eta emakume bat gelditzen diren bizirik bakarrik, eta ugaritzeko bakoitzak harri batzuk hartu eta atzera botatzen dituzten, eta emakumeak botatako harrietatik emakumeak sortzen dira, eta gizonak botatakoetatik, gizonak.

■ Nola laburbilduko zenuke Ovidioren istorio hauen muina? Bada, gure jokabide eta pultsioetan oinarritutako istorioak direla esanaz. Berez, oso istorio hunkigarriak dira Ovidiorenak, eta indar ikaragarria daukatenak, gainera.

L I B U R U A K

XALBADORREN BARRUA

Joxe Mari Aranalde
AUSPOA
200 orrialde
2.000 pezeta
80 libera

XALBADORREN PENTSAMENDU ETA SENTIMENDUAZ

Ofizioz apaiz eta afizioz euskalzale, idazle eta bertsozalea den Joxe Mari Aranaldek honekin hiru liburu baditu idatziaik eta "Odolaren mintzoa"ren egilea eta Urepeleko artzaina zen Fernando Aire "Xalbador" gaitzat harturik: "Xalbador pertsularia" izan zen lehena, non plazarik-plaza zebilen bertsolaria agertzen zuen. Gero, haurrei espreski zuzendua zegoen "Xalbador" hura idatzi zuen. Oraingoak, berriz, "Xalbador pertsularia"ren osagarri izan nahi du. "Xalbadorren barrua" du izenburutzat, eta bertan, Xalbador osokoago bat erakutsi nahi du Joxe Mari Aranaldek. Horretarako, "Odolaren mintzoan" hark egindako adierazpenak gaitzat hartuz eta bere omenaldi egunean betirako joan zitzaigun Xalbador handiaren sentimendu eta pentsamenduen inguruan egiten du gogoeta.

EUSKAL MITO-ERRITOA K ETA EUSKARA

Felix Zubiaga
IBAIZABAL
207 orrialde

FELIX ZUBIAGA, EUSKALDUNON SEKRETUEZ GALDEZKA

Euskarak euskaldunon sekretu guztiak omen dakizki, eta gure hizkuntzari horiexez galdetzeraz ausartu da Felix Zubiaga, Ibaizabal argitaletxeak plazaratzen duen "Euskal mito-erritok eta euskara" ikerketan. Bere iritziz, sinboloek jabetu, mitoak ezagutu, erritok ospatu egiten ditugu; erritoen azala ezaguna da, horretaz, baina haien edukin diren sinboloak eta mitoak ez dira hain ezagunak XXI. mendeko jendearentzat. Euskara ez delako gure etnografia eta antropologiaren bereiztasun soila, euskal gizartea eta antropologia antolatu eta gidatu dituen erritoren bihotza baizik. Felix Zubiagarentzat, gure mito eta erritok Sortalde Hurbileko Neolitikokan dute sorrera, eta gure hizkuntzak hangoenekin dauka lehengusutasuna. Ondorioz, euskalduna ez da umezurtza, bere arketipoak orokorrak eta unibertsalak direlako.

EUSKAL ALFABETOA IRUDITAN

Lontxo Yriarte
GATUZAIN
30 orrialde
1.700 pezeta
70 libera

ETXEKO TXIKIENAK LETRAK ALAI IKAS DITZATEN

Edozein idazlanaren mamiaz jabetzeko, irakurtzen jakin beharra dago derrigor. Eta horretarako, aurretik idazlanaren alfabetoko zeinu eta letrak ondo bereizten ikasi beharra. Bada eginkizun hori joko alaia bilakatuko duen liburua plazaratu du oraingoan Gatzuzain argitaletxeak, "Euskal alfabetoa iruditzen" izenburua duen ipuin moduko hau. Lontxo Yriartek egindako marrazki politex horniturik agertzen dira letra guzti-guztiak. Adibidez, "A" letra ikasteko, astoa, hark daramatzan abarkak eta astotxo horren kopetako ile luzea mozteko aproposak diren aixturak (alegia guraizeak edota artaziak) erakusten ditu. "B" ikasteko, basajauna, basurdea eta basoa. "D" larriaz jabetzeko, dinosaurioak, ditareak eta danborrada izango dituzte haurrek lagun, eta "d" arrunta nolakoa den sumatzeko Andde, Maddi eta onddo eder potolo bat...

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantziarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarearik handieneko — **MultiOpticas** — profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

EMAKUMEAK EUSKAL HERRIAN (ERRESISTEN- TZIAK ETA HAUSTURAK)

Teresa del Valle
GAIK
140 orrialde
1.900 pzta./76 lib.

TERESA DEL VALLE EGUNGO EMAKUMEA AZTERTZEN

Bost kapitulutan banatu du Teresa del Valle Gaiak argialetxearen eskutik kaleratu duen "Emakumeak Euskal Herrian. (Erresistentziak eta hausturak)" izenburua duen bere lan hau. Antropologia ikuspegitik egin dago, eta laburbilduz, lehenengo kapituluan, iraganeko oztopo eta mugak gaintutuz emakumearentzat egon diren aldaketen zertzeladak azaltzen dira. Bigarrengoan, lehen ia-ia debekatuak zituzten ofizio, lanbide eta erakundeetan emakumeak sartu ondoren egon diren aldaketak aztertzen ditu. Hirugarrengoan, emakumeak elkartzeak dituen onuraz dihardu Teresa del Valle. Laugarrengoan, mugimendu feministaren ezaugarriez eta Euskal Herrian hark izan duen bilakaeraz. Bosgarrengoan, emakumeak eta boterea ditu aztergai. Eta amaitzeko, guztiaren inguruko gogoeta orokorra eskaintzen du.

GURE JAKINTZAREN MUGAK

Roman
Garmendia
DAKIT
76 orrialde
650 pezeta
26 libera

ROMAN GARMENDIA FILOSOFIAZALEAREN GOGOETAK

Filosofiazalea omen da Roman Garmendia, Dakit argialetxearen bidez "Gure jakintzaren mugak" gogoeta idazlana plazaratu duen medikuntzan lizentziatutako soraluztarra. Eta liburu osatzen buru-belarri iragan duen denboran, estoikoen modura ibili dela dio, bere gogoetak ahalik eta askatasun handienaz adierazten, irakurleek nola har ditzaketen kontuan izan gabe. Izan ere, Roman Garmendiaren helburua bere filosofia, hau da, mundu honetaz duen ikuspegia poliki-poliki azaltzea da, horretarako aspaldiko gai bat jorratu duelarik: ea posible den mundu materialaz zientziarik egitea. Berak posible ikusten du, baina ezinezko deritza hori unibertsal bihurtzea. Horregatik, unibertsal ez den kultura klasikoa (eta horren barnean sortzen den gerraren fenomenoa) ikertu eta gaintzeko aukera irekitzen saiatzen da bere lanean.

THAILANDIAKO NOODLE IZUGARRIAK

Javi Cillero
ALBERDANIA
69 orrialde
1.600 pezeta
64 libera

ITSAS ABENTURA BAT BILBON BARRENA

Irakurle gaztetxoek zuzendurik dago Javi Cillerok Alberdania argialetxearen bidez aurkeztzen duen "Thailandiako noodle izugarriak". Noodle delakoak, Thaiandian oso estimatuak dira, fideo eta espagietien arteko neurria duen pasta-edo izanik. Ipuineko protagonista Bilbon bizi den neskatoa thailandiarra da. Noodleak egiteko gogoz dago, eta nahiz amatxok errepikaturik dion horiek prestatzeko oraindik gaztetxoegia dela, hark gorderik duen errezeta bat gaizki erabili eta uholde berezia sortuko du Bizkaiko hiriburuan: kale guztiak noodlez gainezka utziko ditu. Estu eta larri dugu neskatoa horren aurrean, jakina. Eskerrak lagunik ez zaion faltako, dena bere onera ekartzeko orduan! Javi Cilleroren liburuak badu beste berezitasun atsegingarrikeria ere, narrazioan Thailandiako sukaldaritzako errezetak tartekatzen baitira.

DISKOA

ISLADA Luther

AGORILA
14 kanta
2.795 pezeta
111 libera

LUTHER TALDEAREN HEAVY TRASH DOINUAK

Luther taldeak eta Estitxuk eginak dituzue "Islada" izenburua duen CDan agertzen diren hamalau kantak; alegia, "Bidean", "Edozein ume", "Zerua?", "Agian bihar", "Soinu zarrak", "Egon badaude", "Islada", "Eurija", "Goldaren trola", "Lehengo gaua", "Y2k", "Eongo ga" eta "Makiltxo magikoa". Heavy-metalean tradizio handia duen herri batean bizi direla argitzen dute Lut-

her-ekoek, "Heyvar!" en hain zuzen. Eta jakina, heavy trash doinuak jo eta kantatzea dute gustuko beren buruak aurkezterakoan, Alexek "ahotza" jartzen duela, Adrianek "gitarra" jotzen duela, Iñakik "bateixia", Carlosek "guitarria" eta Jatsuk "bajua" dioten eibartar hauek. Orain atera duten diskoa baino lehen, "Zerua?" deitu mini CDa atera zuten, aurrerapen gisa.

BILBO, azaroak 22 Kontzertua

Txuma Murugarrenen
"Hegazkinen arima"
izeneko bakarkako azken
lana aurkeztuko du.
Honekin batera Beratik
datorren Onddo taldearen
estreinako lana entzun ahal
izango da. Sarrerak alde
aurretik erosiz gero 800
pezeta baliatu eta
leihatutik 1000 pzt.
Kafe Antzokia
22:00

EIBAR, azaroaren 23a arte
Sexologia ikastaroa
UEUK sexologiaren inguruan
sakontzeko interesa duen
profesional eta ikasleei
zuzenduriko ikastaroa antolatuko
du. 2002ko urtariletik abendura
bitartean izango da eta izen
emateko epea azaroaren 23an
bukatzeko da.
UEUKo Ikastetxe Nagusia

DONOSTIA, azaroak 24 Kontzertua

Josilouli eta Selektah
Kolektiboak kontzertua
eskainiko dute. Erritmo
ezberdinetako doinuak entzun
ahal izango dira bertan: rocka
eta hip hopa esaterako.
Casares kultur etxea
22:00

MIARRITZE, azaroak 22 Kontzertua

Orchestre National
Bordeaux Aquitainek
biolontxelo kontzertua
eskainiko du.
Kontzerturako sarrerak
18,5 eta 6 euro bitartean
eros daitezke.
Gare du Midi aretoa
21:00

HENDAIA, azaroak 25 Bertsolari Txapelketa Nagusia 2001

Bertsolari Txapelketaren
finalaurreko murgilduta
daude bertsolariak,
Hendaia 2001 bigarren
itziariaren lehenengo saioa
izango da.
Beltzenia pilotalekua
16:30

GASTEIZ, azaroak 26 Musika klasikoa

Ensemble Laboratorio
Novomusicaren eskutik
musika klasikoaz gozatu ahal
izango dute eskainiko duten
kontzertura hurbiltzen direnek.
Gasteizko musika
kontserbatorioa
20:15

AGURAIN, azaroak 25 Antzerkia

Gorakada taldearen eskutik "Aitonaren
kontuak" antzezlanak dator, obrak amets bat
du abiapuntu eta bere fantasiak betetzen
ahaleginduko den haurren gorabeherak
kontakten dira.
Harresi aretoa
17:00

OIARTZUN, azaroak 23 Erakusketa

Idoia Beratarbide eta Ane
Gaztelumendi pintoreek
estilo ezberdinak landu
dituzte "Gorria" gaiaren
inguruan eginiko erakusketa
honetan. Gai beraren
inguruan Javi Barandiaran
eta Oier Guillanek antzerki
emanaldia eskainiko dute.
San Juan kaleko aretoa
20:00

IRUÑEA, azaroak 25 Antzerkia

"Ex simbols" lana antzeztuko du
Peineta taldeak, bertan emakume
ezberdinek beren "ohiei" buruzko
gogoetak egiten dituzte umore zuzen,
samin eta zakarrarekin.
Nafarroako Antzerki Eskolako aretoa
20:00

ELORRIO, azaroak 25 Pailazoak

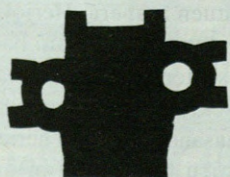
Txikienek barre algar
ederrak egingo dituzte
Kiki Moko eta Flax
pailazo hiru kotearekin.
Arriola aretoa
17:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Hazitarako aleak udazkena eta negua igarò behar ditu, hotza sentitu, gero udaberriaren berotasunean erne dadin. Neguan berotasunean gordetzen baditugu, udaberrian ez dira ernetuko.

MANDIOKO HOTZA

Epeletik ibili ondoren hotza. Eta etorri baldin bada etorri da bai, alazankoa! Mandio eta ganbara zabalak fruitu eta aiez bete dira aurtengoan eta gaitzerdi... Udaberria ez da hain urruti sumatzen. Jatenetarakoak urrituko dira ordurako, baina hazitarakoek hortxe egon beharko dute hurrengo sasoi arte.

Hazitarako aleak udazkena eta negua iraun beharko du gero sasoi aproposa iritsitakoan ernetzeko pronto izateko. Ernetze hau behar bezalakoa izan dadin hazia non eta nola jaso da gakoa. Haziak ez du egutegirik ezagutzen, ezta behar ere! Udaberria azalean nabaritzen duenean abiatuko ditu ernetzerainoko lan guztiak:

azaletik hezetasuna xurgatu, puztu, janari erreserbak eraldatu, ernemuina hazi, azala urratu, kimua garatu, sustraiak zabaldu eta abar. Nola sentitzen du, ordea, haziak udaberria? Hotzetik berorako aldaketa eta argitasunaren goraka-

darekin, batik bat. Hona hemen hazia non eta nola jagotearen garrantzia. Hazia etxe beroan jasota badago udaberria iristean ez du berorako aldaketa hori nabarmenduko eta negua igaro gabe dagoela usteko duenez ez da ernetuko. Hotza edo freskura sentitu beharra dauka. Mandio eta ganbara irekiak, atariak, karrerak, etxe ordekoak, bordak, eilorrak eta abar, dira haziak neguan edukitzeko toki aproposak, berogailuetatik urrun eta izotzik gabe, baina tenperaturak hoztuko diren tokiak. Besterik ezean, hozkailuan eduki. Udaberria beste kopeta batekin hartuko du eta erne

◆ **JAKOBA ERREKONDO**
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Erreuma da aldi baterako laneko ezgaitasunen erdia eragiten duen patologia. Esku eta belaunetako artrosia, lunbagia eta osteoporosia dira inzidentzia gehien duten gaixotasunak.

ERREUMAREN ORDAINA

Espainian gertatzen diren aldi baterako laneko ezgaitasunen erdiak ia gaixotasun erreumatikoek sortuak dira, eta gaitz horien artean artrosia (giltzaduretako gaitza), lunbalgia (edo gerriko mina) eta osteoporosia (hezurretako substantziaren galera) dira nagusiak, Episer 2000 izeneko ikerketa epidemiologikoak jakitera eman duen bezala.

Espainiako Erreumatologia Elkarteak Osasun-Ministerioaren laguntza eta babesarekin osatutako ikerketa handi horren konklusio nagusia zera da, populazio espainiar helduaren %22,6ak, hau da, ia zazpi milioi pertsonak, gaixotasun erreumatikoak dituela, herrialdean laneo ezgaitasunen ia % 50 eragiten dituen

ALBERTO ELOSEGI

patologia. Esku eta belaunetako artrosia, lunbalgia eta osteoporosia dira hain zuzen ere intzidentziarik gehien duten gaixotasunak.

Bestalde, laneko istripuengatik gertatutako heriotzen kopurua % 4,5 murriztu zen Espainian 2001eko urtarrila-martxoa bitartean, iazko denboraldi berarekin konparatuz gero, heriotzen kopurua 268tik 256ra pasatu baitzen (12 gutxiago beraz), Laneko Ministerioak eskainitako behin betiko datuen arabera. Heriotzak gertatu ziren sektore guztietan, baina heriotza horiek sektoreka banatzen badi-ra, zerbitzuen sektorea izan zen istripu larriarik gehien jasandakoa (100 heriotza urteko lehen hiru hilabeteetan), eta horren atzetik etorriko lirateke eraikuntzaren sektorea (65 heriotzarekin), industria (61) eta nekazaritzakoa, 30 heriotzarekin

◆ **JABIER AGIRRE**

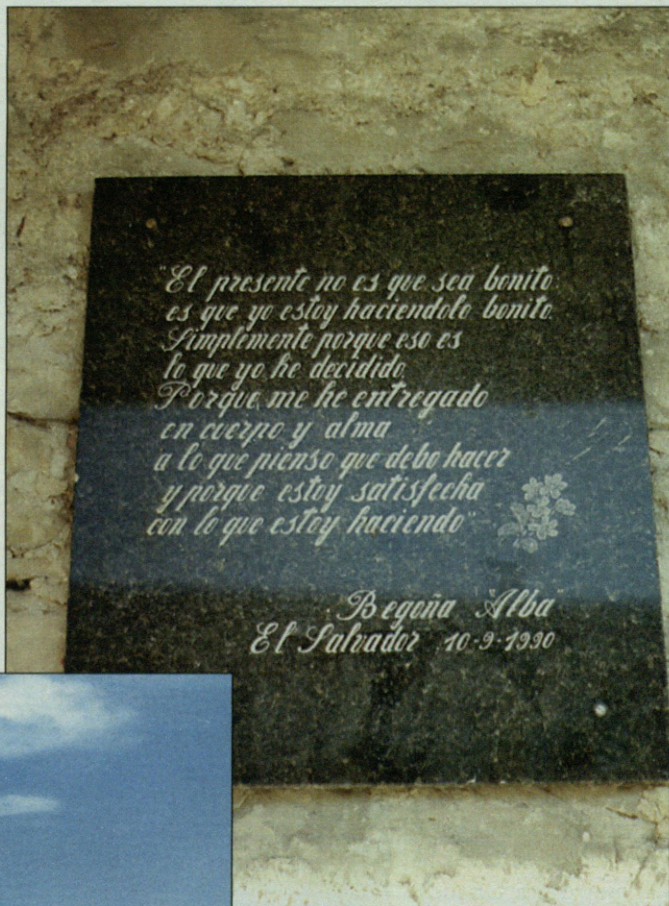
Lizarra-Iruñerria.

Tenplarien lurra

"Ez da Oraina atsegina denik
atsegina bihurtzen ari naizela baizik.
Bakar-bakarrik horixe delako
nik neuk erabaki dudana.
Nire burua eskaini diodalako,
gorputz eta arima,
egin behar dudana pentsatzen dudanari,
eta harro nagoelako
egiten ari naizenaz"

Begoña Alba
El Salvador 1990-9-10

Gure herrian, noizean behin, monumentu ezezagunen
bila goazenean horrelako altxor txikiak aurkitzeko aukera
izan ohi dugu. Hau Gareseko zubi ezagunari atxikia dago
ikusgai, plaka beltz batean. Ez da herri honetako altxor

■ Gareseko zubiko jatorrizko plaka.

bakarra, ez horixe, baina bai
harrigarrietakoa. Inguruan,
berriz, Eunateko eliza oktagonala
dugu, laborantza lurrez inguratua
eta tenplarien berri ematen
diguna. Horixe da kondairak
dioena behintzat. Argi dagoena
Euskal Herriko tenplurik
bitxienetakoa dela da.

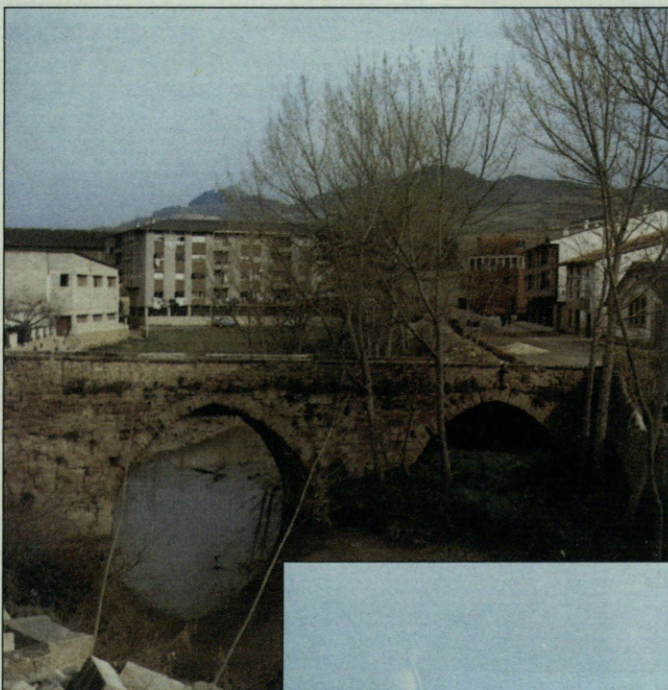

■ Erregina batek altxarazi zuen Eunateko Andra Mariren tenplu oktagonala.

SANTIAGOKO BIDEAN ATZEKOZ AURRERA

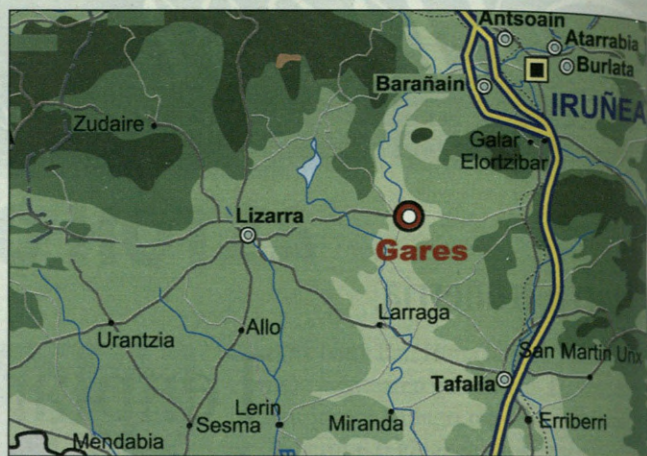
Aiegitik Lizarrarantz itzuliko gara, baina oraingoan ondotik pasako gara, Iruñearako bidean. Bidean Bilatorta (hemen erromatarren garaiko aurriak eta erliebe aurre erromanikoak daude), Lakar (XII. mendeko Santa Engrazia basilika), Lorka, Zirauki (zubi erromatarra) eta Mañeru nekazari kutsuko herrien ondotik pasako gara.

Azken herria igaro eta handik bi kilometrora, mendate batean, izen bereko atsedenekua dago (34 km. daramatzagu). Beste bi kilometrotara Garesen sartuko gara. Ilzarbeko bailarako hiriburu, bere izaera historiko-artistiko oso garrantzitsua Santiagoko Bidearen bi ibilbideek bertan bat egiteari zor dio.

Gareseko erdigunea zeharkatu ostean, eskuintarantz joko dugu, "Campanas-Eunate" norabidean eta handik bi kilometrotara Obanos herriaren ondotik pasako gara. Herrixo atsegin honek San Joan Bataiatzailearen eliza neogotikoa erakutsiko digu besteak beste, baina horrez gain bere kaleetatik paseatzeko herri egokia da.

Garesetik dakargun errepidean beste bizpahiru kilometrora beriz, gure eskuinaldean Nafarroako tenplurik misterioitsu eta harrigarri-

rrienetarikoa ageri zaigu, Eunateko Andra Mari eta bere elizpe oktogonala, alegia. Gareseraino bide beretik itzuliz, oraingoan eskumarantz joko dugu, errepide nagusi honetatik Iruñerantz hurbildu asmoz.

GARES

Herrialdea: Nafarroa

Iruñera: 24 km.

Altitudea: 347 m.

Biztanleak: 2.124

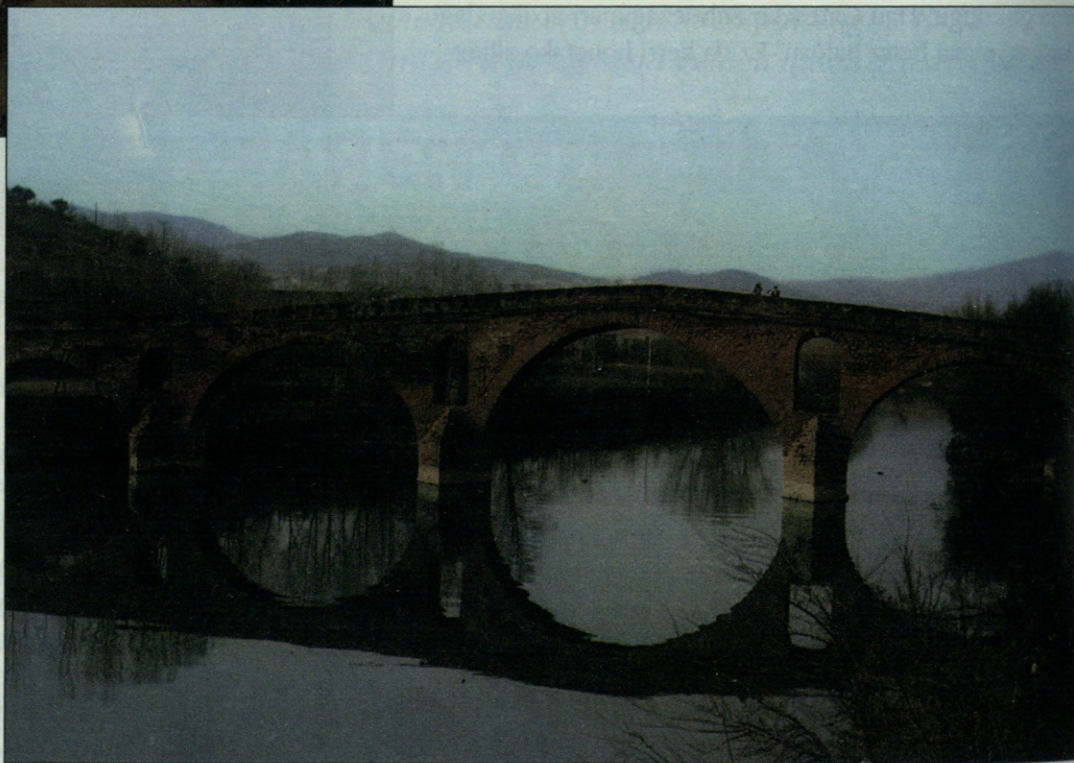
Euskaldunak: %5

Azalera: 40 km²

Dentsitatea: 30 bizt./km²

Jaiak:

Santiagoak (uztailak 25)

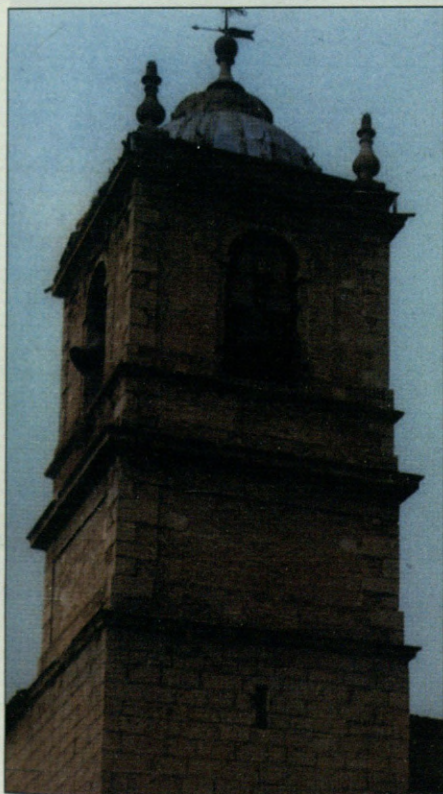
■ Gareseko zubi ospetsuaz gain bada beste zubirik Garesen.

Garesen Santiagorako bide nafarra eta aragoarra batzen dira. Horrenbestez, hiriak monumentu aberats ugari du erakusgai. Hiriaren gaztelarazko izenaren jatorria Arga ibaiaren gaineko zubi ederretik dator, XII. mendean harriz eginkoa, eta puntu erdiko sei begi dituen. Arretaz begiratzen baduzue, zubi honen zutabe batean oso mezu polita duen plaka beltz bat aurkituko duzue.

Hiriaren sarreran Tenplariak fundatutako Gurutzefikatua dago. Barruan Gurutziltzaketaren XIV. mendeko tailu ederra gordetzen du. Erromesen kalean edo Kale nagusian, Santiago eliza dugu, XII. mendean altxatua eta XVI. mendean berregina. Lehen tenplu erromanikotik XII. mendeko bi atalde ederrak geratzen dira. Barrualdean, irudi sakratu eta bitxi bilduma garrantzitsua dago.

■ San Gregorioko elizaren ataldea.

■ San Pedro parrokoiko kanpandorra.

ARGIA

ren eskutik

OSKORRI

VIZCAYATIK ... BIZKAIARA

Lekeitioko Frontoian - azaroaren 24ean - 22,30etan

Laguntzaile:

San Pedro Apostolua-ren eliza XV. mendekoa da, baina ondoren zenbait erreforma egin zaio. Azkenik, Sancti Spiritus-eko Komendatzaileen komentuko eliza aipatuko dugu. Hiriko kaleetan zehar presarik gabe ibiltzea aholkatzen dugu, etxe eta jauregietako armariak lasai behatzen ditugun bitartean.

EUNATEKO ANDRA MARI

Obanosetik gertu dagoen tenplu hau Santiagoko Bideko berezienetakoa da. Erromaniko berantiar estilokoa (1170 urtearen ingurukoa), oin oktagonala du eta nerbio koadrangeluarrez estalia da. Aldarean berriz, Andra Mariaren tailu bat aurkituko dugu.

Kanpoaldean edertasun handiko apiriko edo atrium batek inguratzen du, landareez apaindutako kapiteldun zutabeekin. Zortzi aldeetatik soilik hiru dira jatorrizkoak, gainontzekoak XVIII. mendekoak dira.

Jatorriari dagokionez, tenplariekin lotu ohi dute batzuek, baina seguraski San Joanen ospital-ordearen hil-kapera izan zen. Ahozko tradizioak, berriz, erregina batek altxarazi zuela dio, bere harriek azpian anderearen hilobia gordez.

Informazio Praktikoa

GARES

Jatorduan:

Iturralde Jatetxea- Pl/ Luis Morondo 6.

Lorca Jatetxea- K/ Nagusia 54.

Jan eta lo egiteko:

***Hotel Jakue- Irunbidea. ☎ 948- 34 10 17.

Logela bikoitza 10.000-17.500.

**Hotel Mesón del Peregrino- Iruñea-Logroño

errepidea, 23. km. ☎ 948- 34 00 75. Logela

bikoitza 12.000-24.000 pzt.

Lo egiteko:

*Puente Ostatua- Foruen Plaza. ☎ 948- 34 01 46.

OBANOS - EUNATE

Jatorduan:

Ibarberoa Jatetxea- San Salvador z/g.

Lo egiteko:

Osses I Nekazal Etxea- Plazaren atzealdean. ☎

948- 34 42 61. Logela bikoi-tza 3.200 pzt.

■ Eguzkiak, beherantz doanean, Eunateko misterioa laztantzen du.

■ Gareseko Santokristo elizaren ataldea.

Denborapasak

Kike Amonarrizen
Umorea

SENARRA AKABATU

Goitiatarren etxean telefonoak jo du. Neskameak hartu du:

- Kaixo! Etxeko andrea naiz. Esaiozu senarrari jartzeko.

- Barkatu, baina ezin diot abisurik eman... Ohean dago.

- Lotan orain ere! Bada, zoaz eta esnatu!

- Ezin dut ordea... Beste emakume batekin dago ohean!

- Baina zer ari zara esaten? Nire senarra beste emakume batekin dagoela ohean?

- Bai, hala da! -erantzun du hitzak dar dar otseinak-.

Emaztearen birao hotsa eta kolpe zalaparta! Bat-batean erabateko isiltasuna eta instantera ez ohiko ahots suabe eta gozo batez:

- Hara! Zoaz egongelara eta zabaldu liburutegiko beheko tiradera. - Eta hitzak xuxurlatuz-. Pistola bat aurkituko duzu. Kargatuta dago. Hartu eta akaba itzazu biak.

Neskameak ez daki entzundakoa sinistu ala ez.

- Ez, andere, ez! Inola ere ez!

- Ez baduzu hori berehala egiten, bihar goizean bertan bidali egingo zaitut.

- Otoi eta arren, andere!

- Hau agindu bat da eta kito!

Neskameak, negar malkotan eta suspirioka etxekoandreak aipaturiko tiradera zabaldu du, pistola hartu, logelako atea kolpe batez zabaldu eta gainkatuta dagoen bikotea ustekabeen harrapatu du. Senarrak, asalaturik:

MANIXT MANIXT

2AZPIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

ASTAPULLO

Astopittoa, astoa, ezjakina

**ASTAPULLO HORREK USTE ZUEN KONDOIAK
HATZETAN JARTZEKO ZIRELA**

BURRO, MERLUZO, ZOPENCO, CAPULLO /
COUILLON / A DORK

- Baina zer egiten duzu!

- Pin!... Pan!... Pun!

Neskamearen tiroek bikotea akabatu dute. Pistola eskutan duela, telefonoa hartu eta:

- Andere! Bete dut zure nahia.

- Oso ongi! Hala ere,... hiru tiro entzun ditut. Zer dela eta?

- Gelara sartu naizenean, zur eta lur geratu dira biak. Baina zure senarrak

gelako balkoitik lorategira jauzi egitea lortu du. Lehen tiroan huts egin dut, baina igerilekura sartu denean bete betean jo dut.

- Nora esan duzu sartu dela?

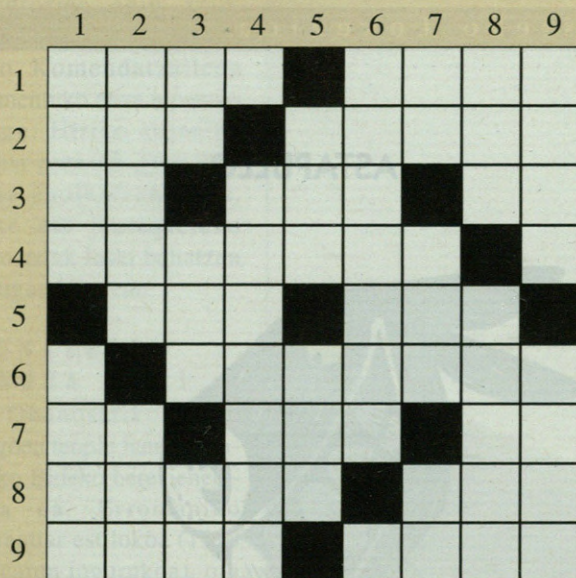
- Lorategiko igerilekura.

- Igerilekua? Zer igerileku?

- Gure etxekoa noski!

- Aizu! Zuen 94-466 78 78 zenbakia al da?

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Lili. Iraun. 2.- Modua. Diruari gehiegizko zaletasuna dion perstona. 3.- Zamorako ibilgailuetan. Zein. Har ezan!
4.- Hegazti mota. Röntgen. 5.- Nauka. Nahastura trinko.
6.- Kontsonantea. Esku itxia. 7.- Bokal errepikatua. Jardun. Aluminioa. 8.- Nafarroako basoa. Gipuzkoako herria.
9.- Gipuzkoan, nire. Asiako estatua.

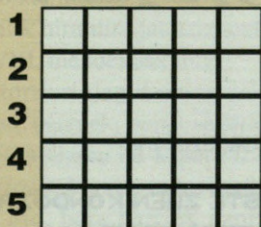
GOITIK BEHERA

- 1.- Gipuzkoako herria. Esperoan. 2.- Une honetan. Areagotzeko partikula. 3.- Jainko egiptoarra. Bi eta bi. Ez eme. 4.- Bokala. Naute. 5.- Kitatzeke dagoena. Jardun.
6.- Gipuzkoako herria. Bokala. 7.- Iparretarrak. Ald., garoa. Argona. 8.- Zegoena. Bizkaian, enera.
9.- Norbait. Gabarrak.

Ekar bosteko hori!

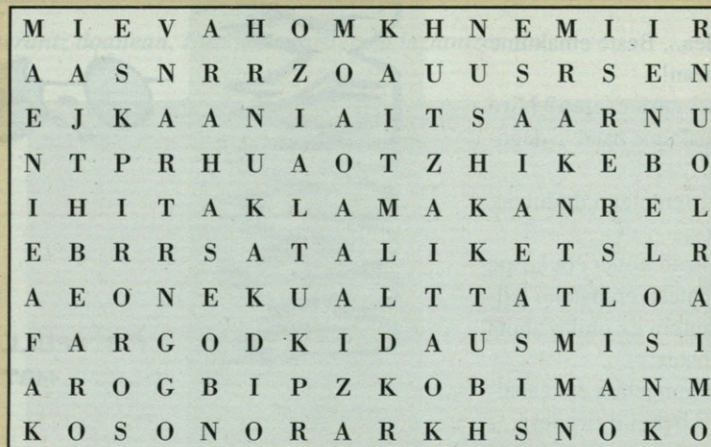
Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Min egin. 2. Denboran aurrera egin. 3. Higuina. 4. Diru zahar. 5. Erabat nekatu, akitu.

Letra Zopa

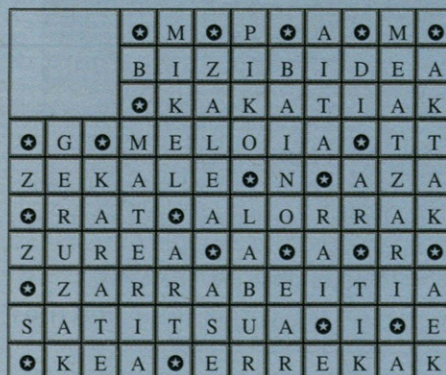
Aurki itzazu letra zopa honetan munduko 8 basamorturen izenak. Hitzak ezker eskuin, goitik behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

MIEVAHOMKHNEMIIR
AASNRRZOAUSRSEN
EJKAANIAITSAARNNU
NTPRHUAOTZHIKEBO
IHITAKLAMAKANREL
EBRRSATALIKETSLR
AEONEKUALTTATLOA
FARGODKIDAUSMISI
AROGBIPZKOBIMANM
KOSONORARKHSNOKO

8ko txikian

1. Iolarr. 2. Irutxulo. 3. Ahaidetu. 4. Pilotari.
5. Kartazal. 6. Kazetari. 7. Erantzun. 8. Minutuak.
9. Makarrak. 10. Zirkuitu. 11. Iturgina. 12. Erregutu.

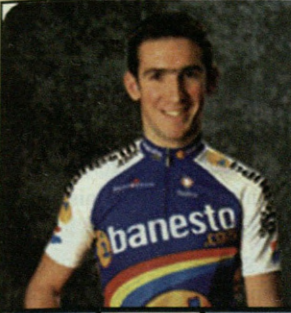
Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Lore. Bizi. 2. Era. Zeken. 3. Za. Nor. No.
4. Ollarra. R. 5. Nau. Ore. 6. Z. Ukabila. 7. Aa. Ari. Al. 8. Irati.
Aia. 9. Nere. Irak.

Goitik behera: 1. Lezo. Zain. 2. Orain. Are. 3. Ra. Lau. Ar. 4. E.
Naukate. 5. Zor. Ari. 6. Berrobi. 1. 7. IK. ira. Ar. 8. Zen. Elai. 9.
Inor. Alak.

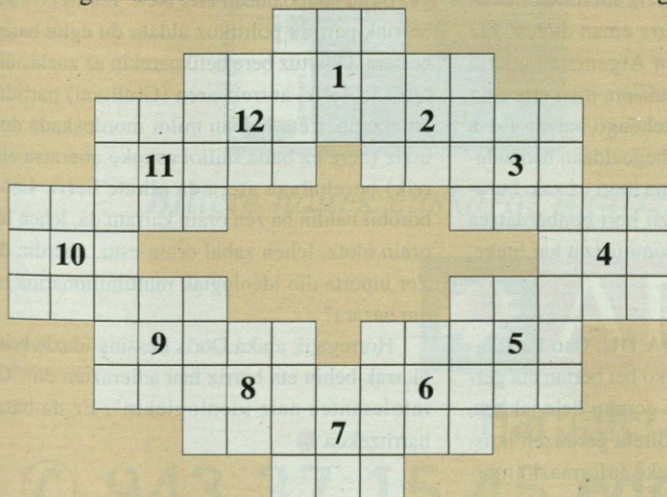
Hitz Gezidunak

	Jausi	▼	Goxoa	▼	Gizon izena	▼	Arakatu	▼	Zerri arrak
	Arazteko planta		Gezia		Har ezak!		Ezkutaleku		
		▶		▼		▼		▼	
	Eragoz-penak	▶							
	Bizkaiko herria								
Zoramena	▼	(neol.) eskualde	▶	▼		Zuhaitz mota	▶		
Etsaiak		Erranak				Suari dariona			
▶		▼				▼	Daukat	▶	
							Hortaz		
Deitura	▶			Nitrogenoa	▶	Hitz	▶		Kontso-nantea
Mantala				Tantalioa		Pinu mota	▼		Moduak
▶				▼		▼		Bizkaiko ibaia	▶
								Galdetzaile bat	▼
Arraza	▶				Bokala	▶	Galdetzaile bat	▶	
Izena					Interjek-zioa		Urtearen erdian		
▶				Ibai txikia	▶	▼			
				Röntgen					Bokala
Ados	▶			▼		Aldaketa	▶		

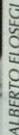
Pertsonaia: Euskal txirrindularia

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Itomen
- 2.- Donostiako aldizkaria
- 3.- Ahaide egin
- 4.- Pilotan jarduten duena
- 5.- Paperezko bildukin
- 6.- Kazetako langile
- 7.- Ihardetsi
- 8.- 60 segundoko tarteak
- 9.- Begietako zikinak
- 10.- Ibilbide
- 11.- Itur konpontzaile
- 12.- Eskatu

“Argi batekin gune jakin bat fokatu eta denok harantz begira. Eta ez dago besterik. Orain Afganistan osoa ari dira bonbardatzen, batek daki zergatik. Nork daki orain ordea zer demontre ari den gertatzen Angola edo Etiopian? Amaitu al ziren lurralde haietako gerrak? Bai? Ez? Ez dakit! Eta nork irabazi zuen? Eta zergatik? Inork ez daki ezer”

Gaur egun informazio handia dago baina ezaguera gutxi. Garai batean ordea alderantziz zen. Informazio asko ematen digute, begietatik, belarrietatik sartzen digute eta hori da okerrrena, informazio

ETA ARRAZOI OSOA DU. Oso bestelakoa baita gertakizun horietako bat bertan eta gertutik bizitzea edota nonbait gertatu dela jakitea, nonbait bonbardaketak ari direla gertatzen ikustea etxeko telebistatik. Halako informazio mordoarekin gu geu ere bonbardatuak izan ohi gara

ETA GERO ESATEN DUGU jendeak ez duela ezertan sinisten... beno, batzuek bai. Batzuek sinisten dute iritziz aldatzeko aukeran gutxienez, horregatik diogu askotan jendeak jakaz aldatzen duela maiz, ideologiaz (edo gutxienez partidu politikoz). Nola ez bada? Adibide asko ditugu azkenaldi honetan. Espainian "transfugo" izen bitxiarekin izan dira bataiatuak pertsona horiek, eta partidu politiko batetik bestera jauzi egiteko ariketa horri ere jarri zaio izena; azkenaldi honetan, esate baterako, PP-tik GIL-era, edota alderantziz, sarri ikusi izan ditugu. Baita kanpoaldean ere: New York-eko alkate berriak partidu politikoz aldatu du egun batetik bestera. Ohartuz bere betikoarekin ez zuela aukuratua izaterik, aurrekoaren (Giulliani) partidura jauzi eginez eta bidean miloi mordoskada dolar utziz (bera ez baita milioi askoko aberatsa alferrik) berehalaxe atera da alkate berri. Lehen borobil baldin ba zen orain karratu da, lehen luze orain motz, lehen zabal orain estu... berdin dio. Zer inporta dio ideologiak multimilionarioa baldin bazara?

58

Opari hau zain duzue Durangon!

*Soilik ARGIAren harpidedunontzat
Zuen fideltasuna eskertuz!*

1500eko Europako mapa

48x35 cm. tanto gardenezko paperean inprimaturiko lamina

Harpidedunek jasoko duzuen
txartela, ARGIAren standean
aurkeztu eta 1500eko
Europako mapa eder hau
doan
eskuratuko duzue.

**2001eko abenduaren 31 bitartean...
ARGIA astekariaren urte beteko harpidetza...**

10.000 pta.

500 lib.

Billete hauek euskaraz agurtzeko ARGIAren eskaintza euroa

Harpidetza egiteko

☎ 943 37 15 45 edo harpide@argia.com

**Oharra: 10.000 pta./500 lib.ko kuota lehen urteko harpidetzari bakarrik dagokio.*

ITZULUKA?

MAHAI JOKOA

Bizkaiaren ganeko 2.000 itaun-erantzun

GAZTETXO eta HELDUENTZAT

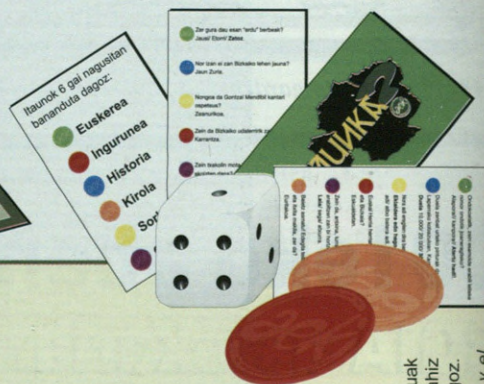
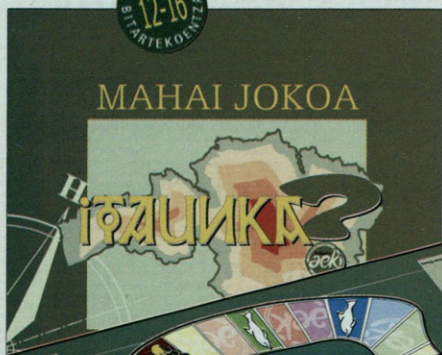

Zer dakizu Bizkaiaz?

¥ Zeri esaten jake ☐ ogigaztaia ☐?

¥ Nor zan Martina Ibaibarriaga?

¥ Zein da euskera hobea, Markina ala Zornotzakoa?
2.000 itaun, geure herrialdea olgetan ezagutzeko.

DNI / CIF

ENA / IFK.....

Persona y teléfono de contacto

Harremanetarako, izena eta telefonoa

Dirección

Helbidea

Código postal

Posta kodea

Provincia

Probintzia

Forma de pago

Ordaintzeko era

Banku bidez

(20 zenbaki)

Entidad bancaria

Bankuaren izena

Eskaerea egiteko orria

*Informazioa aek-ren fitxategian gordeko da, babespekoa da eta interesatuak eskatu, aldatu edo ezabatu leike gura izan ezker. Beronen kontrola nahiz erabilera, Norberaren Datuak Babesteko Lege Organikoaren mende dagoz.
*Esta información se guardará en nuestro fichero, es confidencial y el interesado es libre de modificarlo o cancelarlo. Su control y tratamientos están sujetos a la Ley Orgánica de Protección de Datos de Carácter Personal.

BIZKAIAKO aek

euskal herriko alfabetatze euskalduntze koordinakundea

Salneurria: 5.000 pta./ 1.000 ogerleko/ 30,05 € (B.E.Z. barne)

Eskatu egizu zeure herriko aek-ren euskaltegian, edota:

• 94 415 52 57 edo 94 415 95 12 telefonoetan • Posta-e: idoia@aecknet.net • 94 416 65 55 faxa

Rellenar este impreso y enviar a la siguiente dirección:
Eskari-orri hau bete eta bidali ondoko helbidera:
BIZKAIAKO aek ¥ Perro kalea, 1-5.a ¥ 48005 BILBO